

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း
လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

မိတ်ဆက်နိဒါန်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ် မိတ်ဆက်နိဒါန်း

Winluck Wahiu

ယခုစာအုပ်သည် International IDEA က ထုတ်ဝေထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် အခန်း ၁ အနေဖြင့် ပါဝင်သည်။ လမ်းညွှန်စာအုပ် တစ်အုပ်လုံးကို အီလက်ထရွန်းနစ်စာအုပ် အသွင် PDF ဖိုင်အနေဖြင့် <http://www.idea.int/publications/catalogue/practical-guide-constitution-building?lang=my> တွင်ရရှိနိုင်ပြီး ယင်းတွင် အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂)၊ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းတည်ဆောက်ခြင်း (အခန်း ၃)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းတွင် အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးတို့၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ (အခန်း ၄၊ ၅ နှင့် ၆) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော အစိုးရပုံစံများ (အခန်း ၇) တို့ပါဝင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအတွက် လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

© ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)၊ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မူပိုင် ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသော စာတမ်းကို ၂၀၁၁ ခုနှစ် မူပိုင်ခွင့်ဖြင့် ထုတ်ဝေသည်။

ယခုပုံနှိပ်မှုသည် ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) မှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေသော A Practical Guide To Constitution Building လက်စွဲစာအုပ်အား မြန်မာ ဘာသာသို့ တိုက်ရိုက်ပြန်ဆိုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ International IDEA (Myanmar) မှ ဘာသာပြန်စာလုံးများ၏ တိကျမှု အတွက် အတတ်နိုင်ဆုံးကြိုးစားထားသော်ငြား ဤဘာသာပြန်ဆိုမှုအပေါ် အချက်အလက်လွှဲချော်မှုရှိသည်ဟု သံသယ တစ်စုံတစ်ရာရှိခဲ့ပါက နိုင်ငံတစ်ကားစာအုပ်အမှတ် ISBN: 978-91-86565-28-2 အား မူရင်းစာအုပ်အဖြစ် ရည်ညွှန်း ကိုးကားသင့်ပါသည်။

ယခု ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းသည် နိုင်ငံတစ်ခုခု၏ အကျိုးစီးပွား သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေး အကျိုးစီးပွားများမှ သီးခြားကင်းလွတ်ပါ သည်။ ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသော အယူအဆများသည် International IDEA၊ International IDEA ဘုတ်အဖွဲ့သို့မဟုတ် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ ကောင်စီသို့မဟုတ် ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့သူများ၏ အမြင်များ၊ သုံးသပ်ချက်များကို ကျိန်းသေပေါက် ကိုယ် စားပြုဖော်ပြပေးခြင်း မရှိပါ။

ဤစာအုပ်အား အစအဆုံးဖြစ်စေ၊ မည်သည့် အစိတ်အပိုင်းကိုမဆိုဖြစ်စေ ကူးယူလိုပါက ခွင့်ပြုချက်ရရှိရန် အောက်ပါအဖွဲ့ အစည်းသို့ လျှောက်ထားသင့်ပါသည်။

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)

Strömsborg

SE - 103 34 Stockholm

Sweden

ဖုန်း - + ၄၆-၈-၆၉၈ ၃၇ ၀၀

ဖက်စ် - + ၄၆-၈-၂၀ ၂၄ ၂၂

အီးမေးလ် - info-myanmar@idea.int

ဝက်ဆိုဒ် - www.idea.int

မြန်မာဒီဇိုင်း - မြင့်စိုးဦး

မျက်နှာဖုံး ဒီဇိုင်း - တာဘို ဒီဇိုင်း၊ ရာမာလာ

မျက်နှာဖုံး ရုပ်ပုံ - ရှုရစ်ဖိ ဆာဟန်

ISBN: 978-91-7671-343-3 (Print)

ISBN: 978-91-7671-344-0 (PDF)

ဤစာအုပ် ရေးသားထုတ်ဝေခြင်းကို လူ့ဇင်ဘာ့ခံနိုင်ငံအစိုးရ၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံအစိုးရ၊ နော်ဝေးနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် ဖင်လန်နိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနတို့မှ ပံ့ပိုးကူညီသည်။

ကမ္ဘာပေါ်တွင် ရှေးအကျဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၁၇ ရာစုတွင်ပုံစံချမှတ်ခဲ့ပြီး ယင်းသည် နိုင်ငံရေးစနစ်သစ်များအတွက် ကဏ္ဍသစ်တစ်ခုကို အပြည့်အဝ ဖွင့်လှစ်ပေးသောကြောင့် တော်လှန်ပြောင်းလဲရေး သဘောတူညီချက်အဖြစ် ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ထိုစဉ်အခါနှင့် ယခုအချိန်ကြားတွင် ကမ္ဘာကြီး၌ အမျိုးမျိုးသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြောင်းလဲတွေ့ကြုံလာခဲ့ရပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော အဖွဲ့အစည်းများ၏ဆောင်ရွက်ချက်များကိုမြှင့်တင်ပေးရန် ရည်ရွယ်သောကြောင့် ၁၉၈၉ စစ်အေးတိုက်ပွဲအပြီးတွင် အချို့ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် ဖော်ပြလာခဲ့ကြသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတိုင်း၏ အဓိကလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုမှာ အစိုးရ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပုံစံချမှတ်ရန်နှင့် နိုင်ငံတော်၏အာဏာနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို မည်သူကလုပ်ဆောင်သည်၊ ယင်းတို့ကို မည်သို့လုပ်ဆောင်ကြမည်၊ မည်သည့်ရည်ရွယ်ချက်အတွက် ဆောင်ရွက်ကြမည်စသည်ကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် မိုးပေါ်ကကျလာမည် မဟုတ်သကဲ့သို့ အပင်မှ အလိုအလျောက် သီးပွင့်လာမည့်အရာလည်း မဟုတ်ပေ။ တကယ်တမ်းတွင် ယင်းတို့သည် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ သမိုင်းဆိုင်ရာနောက်ခံအနေအထားများ၊ ရွေးချယ်မှုများနှင့် နိုင်ငံရေးကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများ၏ ပုံဖော်မှုများကြောင့်ရရှိလာသော လူသားများ၏ဖန်တီးမှုနှင့် ရလဒ်များသာ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံသားများသည် မူလအာဏာရှိသူအဖြစ် အခွင့်အရေးရှိရမည် ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံသားတစ်ဦးတစ်ယောက်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုသည်မှာ နိုင်ငံသားများက ပေးဆပ်ထားရသော အမျိုးသားရေးသစ္စာစောင့်သိမှုနှင့် ညီမျှသည့် အကျိုးအမြတ်များ၊ ပံ့ပိုးမှုများကို ယင်းတို့အား ပြန်လည်တုံ့ပြန်ပေးသည့်အနေဖြင့် အစိုးရက ယင်း၏အာဏာအသုံးချမှုကို ကန့်သတ်ထားသော လူမှုရေးဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်းဟူသည့် ဝေါဟာရသည် အာဏာကျင့်သုံးမှုအားကန့်သတ်ထားခြင်းဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ဆောင်ပါသည်။

တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ယနေ့ခေတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အဓိကအရေးပါမှုများသည်လည်း ယင်းအခြေခံလုပ်ငန်းတာဝန်များအပေါ်တွင် များစွာသက်ရောက်လျက် ရှိနေပါသည်။ ပိုမိုကောင်းမွန်သော နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ခုအဖြစ်ပြောင်းလဲရန် အချိန်ကျရောက်လာသောအခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ပြည်သူ့လုပ်ငန်းစဉ်များအား အလေးထားဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ရပ်တည်လာကြသည်။ ပြည်သူများသည် နိုင်ငံတော်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေး၏ ခေတ်သစ်ပြဿနာရပ်များအား ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ခြင်းကို အထောက်အကူပြုမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုသာ လိုလားမျှော်လင့်ကြပါသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် ဤပြဿနာရပ်များကို အကျင့်ပျက်ချစားခြင်းမှအစ ပြင်းထန်သော ဘဏ္ဍာရေးအကြပ်အတည်းများ အဆုံး၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပျက်စီးယိုယွင်းလာခြင်းမှအစ အစုလိုက်အပြုံလိုက်ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ခြင်းများအဆုံး ရှုထောင့်မျိုးစုံမှသုံးသပ်ပြီး ကမ္ဘာ အနှံ့

အပြားတွင်လည်း ယင်းပြဿနာများ ပိုမိုတွေ့ရှိရလျက်ရှိပါသည်။ ပြည်သူများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပါ စည်းမျဉ်းများအား ချမှတ်ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ပါဝင်ခွင့်ရှိရန်လိုလားကြသည့်အပြင် ပြီးပြည့်စုံ ပြီး ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တရားဝင်ဖြစ်စေရေး လုပ်ငန်းစဉ် တွင် ပါဝင်ခွင့်ရှိရန်လည်း အခိုင်အမာတောင်းခံလာကြသည်ကိုလည်း နားလည်နိုင်စရာဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အရေးပါလာမှုကိုညွှန်ပြသည့် သက်သေအထောက်အထားတစ်ခု အဖြစ် “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်း” ဟူသောဝေါဟာရကို နိုင်ငံရေးအဘိဓာန် တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်ကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ယင်း၏ စိန်ခေါ်မှုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ချမှတ်ရေးဆွဲရာတွင် အမျိုးသမီးများ၊ လူငယ်များ၊ အားနည်းချို့ယွင်းချက်များရှိနေသော လူ့အဖွဲ့ အစည်းများနှင့် ယခုအချိန်ထိတိုင်အောင်အရေးမပါဟု သတ်မှတ်၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းခံရသော လူမှု အဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလုံး၏ အကြီးမားဆုံးသော အစိတ်အပိုင်းမှ ထုတ် ဖော်ပြောဆိုတင်ပြချက်များကို သင့်လျော်စွာစိစစ်တုံ့ပြန်ပေးရန် ဖြစ်သည်။

ပဋိပက္ခများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား စိန်ခေါ်နေဆဲဖြစ်ပါသည်။ ပိုမိုရှေးကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ကိုလိုနီစနစ်မှ ပဋိပက္ခများ၏ အမွေအနှစ်ပင်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်း နှစ်များတွင် ရေးဆွဲသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်များသည် နိုင်ငံတော်၊ နိုင်ငံသားတို့နှင့် ပတ်သက်၍ ခံယူချက်ချင်း၊ သဘောထားချင်း အားပြိုင်လျက်ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းများ အချင်းချင်း အကြား နှစ်ဦးနှစ်ဖက်ပျက်စီးစေသည့် ပြင်းထန်လွန်းသောသဘောထားများကို အဆုံးသတ်ရန် ဦး တည်ထားပါသည်။ သေချာမှုတစ်ခုမှာ အဆိုပါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်များကို အာဏာရှင်စနစ်၊ သက်ဦးဆံပိုင်စနစ် သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကသောင်းကနင်းဖြစ်ခြင်းများကိုကျောခိုင်း၍ ငြိမ်း ချမ်းရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီခေတ်သစ်ကို ဖော်ဆောင်မည်ဟူသော မျှော်မှန်းချက်ဖြင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက် ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ယခုအခါ ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှုစနစ်၏စံများနှင့်အခြေခံသဘောတရားများကို ကမ္ဘာ့ ပေါ်ရှိ နိုင်ငံအနှံအပြားသို့ အတော်အတန်ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပျံ့နှံ့ရောက်ရှိစေမည့် ခေတ်ကာလ တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပုံစံချမှတ်လျက်ရှိပါသည်။ ဤလုပ်ဆောင်ချက်သည် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ အထူးသဖြင့် ကုလသမဂ္ဂနှင့် International IDEA ကဲ့သို့ အခြားအဖွဲ့အစည်းများ ၏လုပ်ဆောင်မှုကဏ္ဍ မပါဝင်လျှင်ပိုမိုကြာမြင့်နိုင်ပါသည်။ ပြည်နယ်များအကြား ပြင်းထန်သော ပဋိ ပက္ခများကျဆင်းလာမှု အတိုင်းအတာသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာစနစ်၏ အရေးပါ သော အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်ကြသည့် လူ့အခွင့်အရေး၊ ဥပဒေ၊ လွတ်လပ်ခွင့်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကျင့်သုံးမှု၊ တရားမျှတခြင်း၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိခြင်းနှင့် တာဝန်ခံခြင်းစသော သတ်မှတ်ထားသည့် စံနှုန်းများအပေါ်ပြုလုပ်သော နိုင်ငံတကာဆွေးနွေးပွဲကို အထောက်အကူပြုပါသည်။ အာဖရိက သမဂ္ဂနှင့် အမေရိကန်ပြည်နယ်များ အဖွဲ့အစည်းများစသော အဖွဲ့အစည်းများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများကို လေးစားလိုက်နာခြင်းမရှိပါက သတ်မှတ်ထားသော စံနှုန်းများသည် (ဥပမာ - လွတ် လပ်သော ရွေးကောက်ပွဲများအပြီး အာဏာကိုထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် လွှဲပြောင်းပေးခြင်း) တရားဝင် အားဖြင့် ကြားဝင်ပေးသော ယင်းအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အုပ်ချုပ်မှု

စနစ်တွင် ပါဝင်သူများ၊ သက်ဆိုင်သူများအဖြစ် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ခွင့်ပြုပေးပါသည်။ အာဖရိက သမဂ္ဂနှင့် အမေရိကန်ပြည်နယ်များအဖွဲ့အစည်း စသည့်အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ယင်းတို့၏ အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများတွင် ချမှတ်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအား လေးစားလိုက်နာခြင်းမရှိကြ ကြောင်းတွေ့ရှိရပါက ဥပဒေနှင့်အညီ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ယင်းတို့အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသူများအဖြစ် လက်ခံကျင့်သုံးလျက်ရှိသော စံနှုန်း များက ခွင့်ပြုပေးထားသည် (ဥပမာ - လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲများအပြီး အာဏာကိုထိန်းသိမ်း ခြင်းနှင့် လွှဲပြောင်းပေးခြင်း)။

ကျွန်ုပ်တို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအား အခြားသောနိုင်ငံများနှင့် နိုင်ငံတကာ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများကပေးနိုင်သည့် သင်ခန်းစာများ၊ ရွေးချယ်မှုနည်းလမ်းများ၏ အကျိုးအမြတ်များကို ရယူကြရန် တိုက်တွန်းလိုပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် လူ့အခွင့် အရေးအတွက် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုအတွက် အာမခံပေး ခြင်း၊ လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များကို မြို့ပြဒီမိုကရေစီစနစ်အရ ထိန်းချုပ်ရေးအောက်တွင် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းခြင်း နှင့် နိုင်ငံသားတိုင်းအနေဖြင့် လွတ်လပ်သော၊ မျှတသော၊ ယုံကြည်အားထား ရနိုင်လောက်သော ဆန္ဒမဲပေးနိုင်ခွင့်ရှိခြင်းစသော ကိစ္စရပ်များကိုရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရာ၌ ဆန်းသစ်တီထွင်ရန် သိပ်မလိုအပ်လှပေ။

လက်ခံကျင့်သုံးလျက်ရှိသည့် စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် မူဝါဒများ၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများက အမှန်တကယ် လက်တွေ့လုပ်ဆောင်ချက်များမှတစ်ဆင့် လေ့လာလျက်ရှိသည့် ဟူသည့်အချက်ကို နိမ့်ကျသွားစေခြင်းမျိုး မဖြစ်သင့်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း၏အဆင့်တိုင်းတွင် ဖြေရှင်းရန်လိုအပ်သည့် ခက်ခဲပြင်းထန်သော အရေး ကိစ္စများကို တွေ့ရှိရမည် ဖြစ်သည် (ဥပမာ - တာဝန်ထမ်းဆောင်ဆဲပုဂ္ဂိုလ်များသည် လက်ရှိအာဏာ ကိုစွန့်လွှတ်၍ လွှဲပြောင်းပေးရန်ငြင်းဆန်နေခြင်းနှင့် အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာရရှိရန် နည်းလမ်းစုံကို အသုံးပြုနေခြင်း)။ ၁၉၉၀ ပြည့်လွန်နှစ်များ၏ အကျိုးဆက်များအပြီး မိုက်ကယ် ဂေါ်ဘာချက်ဗ်၏ ယနေ့ကမ္ဘာကြီးအပေါ် လတ်တလော ဆန်းစစ်လေ့လာချက်အရ အာဏာကိုထိပ်ပိုင်းအဆင့်၌သာ တစ်စုတစ်စည်းတည်း ထိန်းသိမ်းချုပ်ကိုင်ထားခြင်းသည် နေရာတိုင်းရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အမှန်တကယ်ခြိမ်းခြောက်မှု ဖြစ်စေပါသည်။

ကမ္ဘာကြီးသည် လျှင်မြန်သောခြေလှမ်းများဖြင့် ပြောင်းလဲလျှက် ရှိပါသည်။ ယနေ့ခေတ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲတည်ဆောက်သူသည် မိမိရှေ့မှယခင် ရေးဆွဲသွားကြသူများ မရရှိခဲ့ သည့် အခွင့်အရေးများကို ရရှိပါသည်။ နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တစ်ကမ္ဘာလုံး ဆိုင်ရာသတ်မှတ်စံနှုန်းများအားနားလည်ရေးအတွက် ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တည်ရှိ နေသော ရင်းမြစ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ခလုတ်တစ်ချက်နှိပ်ရုံမျှဖြင့် သတင်းနှင့် နည်းပညာရပ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် ရွေးချယ်စရာပုံစံများကို အမြန်ဆုံးရယူသုံးစွဲနိုင်ရန် ဝံ့ပိုးနိုင်စွမ်းရှိပါ သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်လျက်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်များ အား International IDEA ၏ ယခု လမ်းညွှန်ချက်အသစ်မှ ပံ့ပိုးပေးထားသည့် အကြောင်းအရာများ မှာ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအား ခြုံငုံသုံးသပ်ရန် ပိုမို၍စနစ်ကျသော နည်းလမ်းများဖြစ်သည်။ ပင်ကိုယ်အားဖြင့် မပြောင်းမလဲဘဲခိုင်မာသော၊ သို့မဟုတ် သာလွန်ကောင်းမွန်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာစနစ်များဟူ၍ မရှိသကဲ့သို့ တစ်မျိုးတည်းကျင့်သုံး၍ နည်းလမ်းအားလုံး သို့မဟုတ် ပုံစံ အားလုံးအတွက် အံဝင်ခွင်ကျဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်သောစနစ်ဟူ၍လည်း မရှိကြောင်းကို ယင်း က အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ဤလမ်းညွှန်ချက်တွင် နိုင်ငံတိုင်းအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲရန်ကိုယ်ပိုင်နည်းလမ်းများကိုရှာဖွေရမည်ဟူသောအချက်ကို အလေး ပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား ပုံစံချမှတ်ခြင်းသည် ဆောင်ရွက် သူများက တိုင်းပြည်အတွက် အကောင်းဆုံးနည်းပညာဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းမှုကိုရှာဖွေရမည့် ပညာရပ် ဆန်သောလုပ်ငန်းစဉ် တစ်ခုသက်သက်သာ မဟုတ်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား မူကြမ်းရေးဆွဲ ကြသူများနှင့် စေ့စပ်ဆွေးနွေးသူများသည် ယင်းတို့၏ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုအဖြစ်သို့ အကွာရာတင်၍ အသွင်ပြောင်းရန်ရည်ရွယ်လျက်ရှိသော နိုင်ငံရေး သမားများဖြစ်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ထွက်ရှိလာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်း များသည် အကောင်းဆုံးသောနည်းပညာရပ်များ ရရှိနိုင်မှု နည်းပါးလှသော်လည်း အကောင်းဆုံး သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များကိုမူ ရရှိနိုင်ပါသည်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာသဘောတူညီမှုတစ်ရပ်၏ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် နိုင်ငံတစ်ခုမှ လိုအပ်ချက်များကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြပေးသည့် နမူနာပုံစံတစ်ခုကို ရှာဖွေရန်အတွက် ဆွေးနွေးမှုများကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ တည်ဆောက်ကြသူများကို လေ့လာကြည့်ရလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲနေစဉ် အတွင်း ကနဦးအဆင့်မှာပင် ဤအချက်ကို သင့်လျော်ကောင်းမွန်စွာ အသုံးပြုပါသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံရွေးချယ်မှုအတွက် ကနဦးဆွေးနွေးမှုများကိုဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ် သည့် အချက်အလက်များကိုပံ့ပိုးပေးပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ ရှုပ်ထွေး ခက်ခဲသော အပိုင်းများအား နားလည်ရန်အတွက် နိဒါန်းပျိုးခြင်းတစ်ခုအဖြစ် အလွန်အသုံးဝင်လှ ကြောင်း သက်သေပြပါလိမ့်မည်။

ကမ္ဘာကြီးသည် အာရပ်ကမ္ဘာတွင် လက်ရှိလှုပ်ရှားမှုအင်အား၏ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ဒီမို ကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ ဒေသအလိုက် လှုပ်ရှားမှု လှိုင်းကို မကြာမီပင်တွေ့မြင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဤလမ်းညွှန်ချက်စာအုပ်ကို အချိန်ကိုက်၍ ထုတ်ဝေလိုက်ရပါသည်။

Cassam Uteem

မော်ရိုက်တီးယပ်စ်၏ သမ္မတဟောင်း

ပြီးခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်များအတွင်း တိုက်ကြီးများအားလုံးမှ နိုင်ငံအားလုံးသည် ယင်းတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စီမံဆောင်ရွက်မှုကို ပြန်လည်ပုံစံချမှတ်လာပြီဖြစ်ရာ လွန်ခဲ့သော ၅ နှစ်အတွင်းကပင် ဘော်လီဗီးယား၊ အက်ဂျေဒေါ၊ အီဂျစ်၊ အိုက်စလန်၊ ကင်ညာ၊ မြန်မာ၊ နီပေါ၊ သီရိလင်္ကာ၊ ဆူဒန်၊ ထိုင်းနှင့် တူနီးရှားတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အဆင့်တစ်ခုသို့မဟုတ် အခြားတစ်ခုတွင် ရောက်ရှိပါဝင်လာခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၁ အာရပ် ကမ္ဘာတွင် လူထုဦးဆောင်သည့် တော်လှန်ရေး၏နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် နယ်ပယ်ဒေသတစ်ခုအတွင်းသင့်လျော်မျှတသော ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုဖန်တီးရာ၌ အဓိကအရေးပါသည့်ကဏ္ဍကို ဦးဆောင်နိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးကို ချမှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးသည် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးအရ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများတွင် ဖြစ်ပေါ်လေ့ရှိပါသည်။ ယင်းသည် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရေး၊ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးတို့အပြင် အကြပ်အတည်းလွန်ကာလများအတွင်း အမျိုးသားပြန်လည်ရင်ကြားစေရေး၊ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်ရေး၊ ပဋိပက္ခကာလအပြီးတွင် သာတူညီမျှသော ငွေအရင်းအနှီးများ ခွဲဝေချထားပေးခြင်းအတွက် လိုအပ်ချက်တို့နှင့်လည်း ဆက်စပ်နေပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများစွာတို့သည် အစိုးရ၏နည်းလမ်းများကို အကြမ်းရေးဆွဲရုံမျှသာ မဟုတ်တော့ပဲ တရားဥပဒေအရရှိခြင်းပြီး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်လက်ခံမည့်ပုံစံမျိုးဖြင့် ပိုမိုများပြားကျယ်ပြန့်လှသည့် စိန်ခေါ်မှုများကိုပါ တုံ့ပြန်လျက်ရှိပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရန် လိုအပ်ချက်များ မြင့်မားလာသဖြင့် ယင်းတို့သည် မကြာခဏရှုပ်ထွေးပြီး ရှည်ကြာတတ်ပေရာ ပုံစံချမှတ်ရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် စိန်ခေါ်မှုများစွာ ရှိနေပါသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပုံဖော်ရာတွင် ပါဝင်မည့်သူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် နည်းလမ်းများနှင့်ပတ်သက်၍ ကျယ်ပြန့်သောစည်းမျဉ်းပေါင်းစုံဖြင့် ကြီးကြပ်ထိန်းသိမ်းထားသော၊ လက်တွေ့ကျသော အသိအမြင်များကိုရရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသော အသိအမြင်များကို ဝေမျှခြင်းသည် International IDEA ၏ အဓိကလုပ်ငန်းစဉ် ကဏ္ဍများအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်သည်။ ဝါရင့် စာရေးဆရာများက အလေးထား၍ တစ်ညီတစ်ညွတ်တည်း လိုက်နာကြသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် ပထမဆုံးအကြိမ်ဖော်ပြသော ပညာရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နားလည်တတ်သိမှုနှင့် အထက်ဖော်ပြပါ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသည့် အသိအမြင်နှင့်တို့ကို ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကဖော်ပြ၍ ပုံစံချမှတ်ထားပါသည်။

ဤစာအုပ်သည် နိုင်ငံရေးသမားများ၊ မူဝါဒချမှတ်သူများနှင့် ခေတ်မီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲခြင်းတွင် လက်တွေ့ ပါဝင်ကျင့်သုံးသူများက ရင်ဆိုင်လျက်ရှိနေသော အသိအမြင်လစ် ဟာမှုများကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ယင်း၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးတွင် လတ်တလောဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် အလားအလာများမှ သင်ခန်းစာများကိုရယူနိုင်သော ပထမတန်းစားနည်းလမ်းတစ်ရပ် ဖန်တီးပေးရန် ဖြစ်သည်။ သီးခြား ကဏ္ဍများအဖြစ်ဖတ်ရှုနိုင်ရန် အခန်းများကိုခွဲထားပြီး ဆန်းစစ်ရေးအခြေခံမူဘောင်ကို အခန်းတိုင်း တွင် တသမတ်တည်းအသုံးပြုခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို လည် ပတ်ဆောင်ရွက်နေသော အကြောင်းအရာများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏အတိုင်းအတာကို ပိုမိုနက်ရှိုင်း စွာ နားလည်သဘောပေါက် လာစေပါမည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ချမှတ်ရေးဆွဲခြင်းဖြင့် အခွန်ရှည်စွာခိုင်မာတည်တံ့သည့် ဒီမိုကရေ စီစနစ်ရရှိအောင်မြင်ရန် မည်ကဲ့သို့ဖန်တီးနိုင်မည်ကို ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့ လမ်းညွှန်စာအုပ်က ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းသည် ကာလ ရှည်အချိန်ယူသော၊ သမိုင်းနှင့်ဆိုင်သော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား အမှန်တကယ်ရေးဆွဲသောအခါတွင်လည်လည်း ကာလတစ်ခုသတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိပါ။ ဤစာအုပ် သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စနစ်များအားခြုံငုံ၍ နားလည်ခြင်းကို အထူးအလေးပေးပြီး အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂)နှင့် လူ့အခွင့်ရေး ဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းများတည်ဆောက်ရန် လိုအပ်ချက် (အခန်း ၃)တို့အပြင် အင်စတီကျူးရှင်း ဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်မှုအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ (အခန်း ၄ မှ ၆)နှင့် အစိုးရ၏ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချခြင်းပုံစံများ (အခန်း ၇) အပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်ကို အပြည့်အစုံနားလည်ရန် အသားပေး ဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအတွက် အသေးစိတ်အစီ အစဉ် သို့မဟုတ် နမူနာပုံစံကိုဖော်ပြထားမည်မဟုတ်သော်လည်း လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် အသိအမြင်များမှ သင်ခန်းစာများကိုမူ ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို စာရွက် ပေါ်တွင် ရေးသားဖော်ပြရန်မှာ ရိုးရှင်းလွယ်ကူမည်ဖြစ်သော်လည်း လက်တွေ့လုပ်ဆောင်ချက်တွင် မူကွဲပြားခြားနားပါကြောင်း သင်ခန်းစာရရှိပါသည်။

စာရေးသူများ၊ မိမိတို့၏ အတွေ့အကြုံများမှ ရရှိလာသော အသိဉာဏ်စွမ်းများဖြင့် ပံ့ပိုးပေး ခဲ့သော ပူးပေါင်းပါဝင်သူများနှင့် နော်ဝေးအစိုးရကိုလည်း ပံ့ပိုးမှုအတွက် စိတ်ရင်းဖြင့် ကျေးဇူးတင်ပါ ကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ် သည် ယင်းတို့၏ အကူအညီမပါပဲ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။

Vidar Helgesen

အတွင်းရေးမှူးချုပ်၊ International IDEA

ဤစာအုပ်သည်များစွာသော ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ ပံ့ပိုးမှု၊ ပူးပေါင်းပါဝင် ကူညီမှုများမပါပဲ ဖြစ်လာနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။

ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် စာရေးသူများနှင့် မားကပ်စ် ဘော့ကင်ဖော့ဒ်၊ ဟာဆင် အီဗရာဟင်၊ နို ရာ ဟက်ဒလင်း၊ ဆာကွန် တာလာ ကာဒီဂါမာ ရာဂျစ်ဆင်ဟမ်၊ ပေါလိုစ် တက်စ်ဖာဂျီယော့ဂျစ်နှင့် ဝင်းလပ် ဝါဟီယူ စသော အခြားသောပံ့ပိုးသူများ၏ ကူညီထောက်ပံ့မှုအား ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ပြောကြားလိုပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဘီပင် အက်ဒီဟီ ကာရီ၊ စတီဖင် ဂိုမက်စ် ကမ်ပိုစ်၊ ဆိုလန်ဒါ ဂျိုင်းစ်၊ ရှီရင် ဟာဆင်၊ တော်ကွာတို ဂျာဒင်နှင့် ဝီလ်ဖရီဒို ဗီလာကော်တာတို့ကိုလည်း ယင်းတို့၏ အဓိကကျသော ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုအတွက် ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။

ကိုယ်စွမ်း၊ ဉာဏ်စွမ်းရှိသရွေ့ အပင်ပန်းခံကာ သုံးသပ်စစ်ဆေးပေးကြသော တက်ဒီပရာ ဆပ် ဒွန်ဂါနာ၊ ကားလို့စ် အယ်လ်ဘတ်တို ဂိုတီ ယာ၊ နိုရီယာ မာရှမ်ဘာ၊ ခရစ်စတီးနား မူရေး၊ ဂျင်နီ တူဟိုက်ကနှင့် ဂျာယမ်ပသီ ဝစ်ခ်ရမ် ရက်နေးတို့အား ယင်းတို့၏ ပြီးပြည့်စုံသော ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ကျွမ်းကျင်သော လမ်းညွှန်မှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်အပ်ပါသည်။ ကာတီယာ ပါပါဂီယာနီ အားလည်း မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းတွင် ထိထိရောက်ရောက် ပါဝင်ကူညီမှုအတွက် အထူးကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။ အခြေခံဥပဒေများအား ချမှတ်ရေးဆွဲရာတွင် အတွေး အခေါ် အယူအဆသစ်များနှင့် အမြင်များကို ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည့် ရောလ် အာဗီလာ အော်တစ်စ်၊ အင်ဒရူး ဘရက်ဒလေ၊ အင်ဒရူး အဲလစ်စ်၊ ချယ်ရီ ဆောင်းဒါစ်၊ လီနာ ရစ်ဒီလာတာမန်နှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ၊ များစွာသော အကြောင်းအရာများကို ဖော်ပြပေးကြသည့် IDEA ၏ ဝန်ထမ်းများအားလုံး အပါအဝင်များစွာသော ပုဂ္ဂိုလ်များကိုလည်း အထူးကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့၏ တွဲဘက် လုပ်ဆောင်သူဖြစ်သည့် Interpeace ကိုလည်း ဤစီမံကိန်းအတွက် အတွေးအမြင်များ၊ စိတ်ကူးစိတ်သန်းများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို ဆောင်ရွက်ပေးမှုသော ယင်း၏ ကဏ္ဍအတွက် အထူးကျေးဇူးတင်လိုပြီး Interpeace ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သူများဖြစ်သော မိုက်ကယ် ဘရန့်ထီ၊ ဂျေလ် ကော့ထရဲလ် ရာရှိုဂိုင်းနှင့် အန်တိုနီ ရက်ဂန် တို့ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

သုတေသန ပြုလုပ်ရာတွင် ပံ့ပိုးပေးသော အမ်မလီ ဘင်္ဂစ်၊ မူဂျီ ဖာ့စ် လီယော့လူ၊ အိမ် ဂရီနာ၊ စနိုးလီ၊ ဂျန် အော့ဂျီစ်၊ အာဘရတ်ခ် ဆာတီ၊ အန် ကက်ထရင် ဆီကီမေရီယာ၊ ကတ်ဂျာ စတော့ဘာဂျာ၊ အန်နာ မာရီယာ ဗားဂတ်စ် နှင့် ဖီးလစ် ဝင်းစ် ဘတ်ဂ် တို့အား ထပ်လောင်း ကျေးဇူးတင်အပ်ပါသည်။

ထုတ်ဝေမှုဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူ ဂျေ မက်သရူး စထရန်ဒါ နှင့် အိမ် ဂျီဟန်ဆင်တို့အပြင် International IDEA အဖွဲ့၏ စွမ်း ဆောင်ရည်မြင့်မားသော ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေး အဖွဲ့အစည်း အထူး သဖြင့် နာဒီယာ ဟန်ဒယ်ဇန်ဒါ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်ကြောင်းဖော်ပြလို ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဖွဲ့၏ ပံ့ပိုးဆောင်ရွက်မှုများမှာ အဖိုးမဖြတ်နိုင်ပါ။ မယ်လန်နီ အယ်လင်၊ ဂျင်နီ ဖန်ဒီယာလန် အိုင်စ်ဘာ့ဂ်၊ ရိုစီနာ အစ်စမေးလ် - က လွန်နှင့် တာယူ ငဲငဲ တို့ကိုလည်း ဤစီမံကိန်းအတွက်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့် စိတ်အားထက် သန်စွာ ပံ့ပိုးမှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။

နောက်ဆုံးတွင်ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် ဤမြန်မာဘာသာပြန်စာအုပ်ထုတ်ဝေနိုင်ရန် ကူညီပံ့ပိုး ပေးသော လူဇင်ဘာခွံနိုင်ငံအစိုးရ၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံအစိုးရ၊ နော်ဝေနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန နှင့် ဖင် လန်နိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနတို့အား ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

စကားချီး	III
အမှာစာ	VII
ကျေးဇူးတင်လွှာ	IX
အခန်း ၁။ နိဒါန်း	၁
၁.၁ ဤအခန်း၏ ရည်ရွယ်ချက်	၁
၁.၂ ယေဘုယျ လေ့လာတွေ့ရှိချက်များ	၃
၁.၃ အဓိက ယူဆချက်များ	၄
၁.၄ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဆောင်ရွက်ချက် အကျဉ်းချုပ်	၅
အခန်း ၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများရင်ဆိုင်ရသည့် အထွေထွေစိန်ခေါ်မှုများ	၉
၂.၁ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများကြောင့်ဖြစ်ပေါ်သော စိန်ခေါ်မှုများ	၉
၂.၂ ဒီမိုကရေစီအတွက်တောင်းဆိုချက်	၁၄
အခန်း ၃။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးဒီဇိုင်းရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်ရှိ စိန်ခေါ်ချက်များ	၁၉
၃.၁ ပြောင်းလဲမှု အတိုင်းအတာ	၂၀
၃.၂ ကြားဖြတ် အစီအမံများ	၂၅
၃.၃ အသွင်အကူးအပြောင်းဆိုင်ရာ တရားမျှတရေး	၂၆
၃.၄ အားလုံးပါဝင်ရေးနှင့် ကိုယ်စားပြုခြင်း	၂၇
၃.၅ ပြည်သူလူထု၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း	၂၉
၃.၆ ပြင်ပမှ ဆောင်ရွက်သူများ၏ အခန်းကဏ္ဍ	၃၂
အခန်း ၄။ ထိရောက်သော ရွေးချယ်စရာအရေးကိစ္စများ	၃၇
၄.၁ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်း	၃၈
၄.၁.၁ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဗိသုကာပုံစံ	၃၉
၄.၁.၂ ‘ဥပဒေရေးဆိုင်ရာ’နှင့် ‘နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ’ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ	၄၁
၄.၁.၃ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ စုစည်းထားရှိခြင်းနှင့် ခွဲဝေခြင်း	၄၇
၄.၂ အစိုးရ စနစ်	၅၀
၄.၃ လူ့အခွင့်အရေး၏ အခန်းကဏ္ဍ	၅၁
၄.၄ မတူကွဲပြားမှုကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း	၅၂
၄.၅ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး	၅၅

အခန်း ၅။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကို အသုံးပြုခြင်း.....	၅၉
၅.၁ လမ်းညွှန်စာအုပ်၏ ရည်မှန်းချက်များ.....	၅၉
၅.၂ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်၏ ချဉ်းကပ်မှု.....	၅၉
၅.၃ အခန်းလိုက်ခြုံငုံသုံးသပ်ခြင်းများ.....	၆၁
အခန်း ၆။ နိဂုံး.....	၈၃
မှတ်စုများ.....	၈၅
အဓိက စာလုံးများ.....	၈၆
အခြားသော ရင်းမြစ်များ.....	၈၆
အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ.....	၈၉
စာရေးသူအကြောင်း.....	၉၄
ကျမ်းကိုးစာရင်း.....	၉၅
International IDEA အကြောင်း.....	၉၉

ဇယား

ဇယား ၁။ ၁၉၇၅ နှင့် ၂၀၀၂ အကြားရှိ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များ၊ ၎င်းတို့ကို အစပြုစေခဲ့သည့် ဖြစ်ရပ်များ သို့မဟုတ်အင်စတီကျူးရင်းများ.....	၂၃
ဇယား ၂။ ဥပဒေရေးဆွဲရာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ.....	၄၆
ဇယား ၃။ အခန်း (၂) တွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော အရေးကိစ္စရပ်များ.....	၆၂
ဇယား ၄။ အခန်း (၃) တွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော အရေးကိစ္စရပ်များ.....	၆၅
ဇယား ၅။ အခန်း (၄) တွင် သုံးသပ်ထားသော အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏အရေးကိစ္စရပ်များနှင့် ဆက်စပ်သောမေးခွန်းများ.....	၆၉
ဇယား ၆။ အခန်း (၅) တွင် သုံးသပ်ထားသော လွှတ်တော်၏အရေးကိစ္စရပ်များနှင့် ဆက်စပ်သောမေးခွန်းများ.....	၇၃
ဇယား ၇။ အခန်း (၆) တွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော တရားစီရင်ရေးနှင့်ပတ်သက်သော အရေးကိစ္စရပ်များ.....	၇၆
ဇယား ၈။ အခန်း (၇) တွင် သုံးသပ်ထားသော ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေး၏ အရေးကိစ္စရပ်များနှင့် ဆက်စပ်သောမေးခွန်းများ.....	၇၈

၁။နိဒါန်း

၁.၁။ ဤအခန်း၏ ရည်ရွယ်ချက်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်၏ရလဒ်များအား တရားဝင်မှုရှိရန်နှင့် လူအများကျယ်ပြန့်စွာ သဘောတူလက်ခံမှုရှိရန် ရည်ရွယ်မျှော်မှန်းကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း၏ ရလဒ်များကို အများက ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သဘောတူလက်ခံပြီး နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းလုံးက အသိအမှတ်ပြုသောအခါ ၎င်းရလဒ် သည် တရားဝင်မှုရှိသည်။ သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းသည် ပြင်းထန်သော သဘောထားကွဲလွဲမှုများ၊ အထူးသဖြင့် ပြင်းထန်သောပဋိပက္ခနှင့် ကာလကြာရှည်စွာ အမြစ်တွယ် နေသော လူမှုရေးကွဲပြားမှုအတွေ့အကြုံများရှိနိုင်သည့် ရေရှည်လုပ်ဆောင်ရသော သမိုင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ရွေးချယ်အသုံးပြုသောနည်းလမ်းများ၏ ရလဒ်တရားဝင်မှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ ကနဦးအဆင့်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများက ချမှတ်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များအပေါ် အဓိကမူတည်နိုင်သည်။ နှိုင်းယှဉ်အတွေ့အကြုံများကို လေ့လာကြည့်ခြင်း ဖြင့် ဤအခန်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများအား သင့်လျော်ကောင်းမွန်သောအစပြုခြင်း မည်ကဲ့သို့ရရှိနိုင်မည်ကို စဉ်းစားနိုင်စေရန်နှင့် စီစဉ်ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် ရည်ရွယ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးသည် ဒေသများနှင့်နိုင်ငံများအကြား ကွဲပြားခြားနားစွာကျင့်သုံးနေ သည့် နိုင်ငံ၏အချုပ်အခြာအာဏာဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ကြောင်းအလေးထားမှုဖြင့် စတင် ထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် ပဋိပက္ခအခြေအနေတွင် ရင်ဆိုင် ရသော အဓိကစိန်ခေါ်မှုများကို အလေးပေးဖော်ပြထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက် ရေးတွင် အာလုံးပါဝင်နိုင်မှုရှိသောနှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သော လုပ်ငန်းစဉ်များ ဒီဇိုင်း

ချမှတ်မှုအပေါ်မူတည်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ၏ တရားဝင်မှု နှင့် ရလဒ်များတိုးတက်နိုင်ကြောင်း ယူဆဖော်ပြထားသည်။

စတင်အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများ သည် များသောအားဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်နှစ်မျိုးချမှတ်ရန် လိုအပ်လေ့ရှိသည်။ ပထမအချက်မှာ လုပ်ငန်းစဉ်အတိုင်းအတာနှင့် သက်ဆိုင်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များ (ဥပမာအားဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ရေးအတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ စည်းမျဉ်းများ၊ အချိန်နှင့် တာဝန် ဝတ္တရားများ)နှင့် ဒုတိယအချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်ပါဝင်မည့် အကြောင်းအရာနှင့်သက် ဆိုင်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များပင် ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသောနေရာများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ၏ တရားဝင်မှုသည် အဆိုပါဆုံးဖြတ်ချက်နှစ်မျိုးပေါ်တွင် မူတည်လေ့ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို စတင်ရာတွင် နောက်ခံအခြေအနေသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအတွက် အဓိကလမ်းညွှန်ချက်တစ်ခုအနေအဖြစ် အရေးပါပုံကို ဤအခန်းတွင် အထူးအလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်းကို အောက်ပါအတိုင်း အစဉ်အလိုက်ဖော်ပြ ထားပါသည်။

- (က) ပထမဦးစွာ ဤအခန်းတွင် အခြေခံထားသော ယေဘုယျလေ့လာတွေ့ရှိချက်များနှင့် အဓိက ယူဆချက်များကို ဖော်ထုတ်ဆွေးနွေးထားသည်။
- (ခ) ဒုတိယအချက်အနေဖြင့် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး ဆောင်ရွက်ချက်အပေါ် ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်ကိုအခြေခံ၍ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း အခြေအနေများအကြား တွေ့ရနိုင်ခြေရှိသော ယေဘုယျစိန်ခေါ် ချက်များကို ပုံဖော်ဆွေးနွေးထားသည်။
- (ဂ) တတိယအနေဖြင့် တရားဝင်မှုရှိသော ရလဒ်များရရှိသေချာစေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်၏ ရှုထောင့်များကိုဆွေးနွေးထားသည်။
- (ဃ) စတုတ္ထအနေဖြင့် ထိုဆွေးနွေးမှုများ ကို အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သော လုပ် ငန်းစဉ်မှ ဆင်းသက်လာသော သို့ မဟုတ်ပေါ်ထွက်လာသောအကြောင်း အရာဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်အချို့နှင့် ချိတ် ဆက်ထားသည်။
- (င) ပဉ္စမအနေဖြင့် ဤလမ်းညွှန်ချက် စာ တမ်းနှင့် ယင်းကိုမည်သို့ အသုံးပြုရ မည်ကိုမိတ်ဆက်ပေးပြီး ဤလမ်းညွှန် ချက်စာတမ်းတွင် ပါဝင်သည့်အခြား အခန်းများကိုခြုံငုံသုံးသပ်ထားသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးကို ရေရှည်လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ် ထားသည်။ ယင်းသည် ဖြစ်ရပ်တစ်ခုမဟုတ် သကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲ ခြင်းနှင့်လည်းထပ်တူမကျပေ။ ယင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန် သို့မဟုတ် မူကြမ်းရေးဆွဲရန်အတွက် အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင် ခြင်း၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ စည်းမျဉ်းများ ချမှတ်ခြင်းတို့နှင့်ယင်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကို ဥပဒေအရသက်ရောက်မှုပေးခြင်း နှင့်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့ပါဝင်သည်။

၁.၂။ ယေဘုယျ လေ့လာတွေ့ရှိချက်များ

- ၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးကို ရေရှည်နှင့်သမိုင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် ကျယ်ပြန့်စွာ သတ်မှတ်ထားသည်။ ၎င်းသည် ဖြစ်ရပ်တစ်ခုမဟုတ်သကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲသည့်ကာလဖြစ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းနှင့်လည်း ထပ်တူမတူညီပါ။ ဤအခန်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးသည် အဆင့်များစွာပါဝင်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ ၎င်းတို့မှာ (က) နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံရှိ သမိုင်းအပြောင်းအလဲ၏ ကျယ်ပြန့်သောလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအနေဖြင့် လက်တွေ့ကျင့်သုံးလေ့ရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအပြောင်းအလဲနှင့် ၎င်းပြောင်းလဲမှု၏ အတိုင်းအတာအတွက် လိုအပ်ချက်အပေါ်သဘောတူညီခြင်း (ခ) သက်ဆိုင်ရာအခြေခံမူများအောက်တွင် ကြားဖြတ်အစီအမံများ ချမှတ်ရန်လိုအပ်နိုင်မည့် အာလုံးပါဝင်နိုင်မှုရှိသောနှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း သို့မဟုတ် မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းအတွက် အင်စတီကျူးရှင်းများတည်ထောင်ခြင်း၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် စည်းမျဉ်းများကိုချမှတ်ခြင်း (ဂ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဥပဒေအရသက်ရောက်မှုရှိစေခြင်း သို့မဟုတ် သဘောတူအတည်ပြုခြင်းနှင့် (ဃ) အထူးသဖြင့် သဘာတူအတည်ပြုချက်ရရှိပြီး နောက်ပိုင်း ကနဦးနှစ်များတွင် အလွန်အရေးပါသည့် အကောင်အထည်ဖော်ရေးအဆင့်တို့ ဖြစ်သည်။
- ၂။ လက်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ကြီးမားသောပြန်လည်ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းသည် အခြားဖြစ်နိုင်သောနည်းလမ်းတစ်မျိုးဖြစ်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ကို ‘အပြီးသတ်ဒီဇိုင်း’ နှင့် တစ်ခုလုံးအစမှအဆုံးမူကြမ်းပြန်လည်ရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့ ပါဝင်လေ့ရှိသည်။ ယင်းကို အထူးသဖြင့် ၁၉၉၀ ခုနှစ်နောက်ပိုင်းကာလများရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးတွင် လုပ်ဆောင်လာကြသည်။
- ၃။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အကြောင်းအရာစာသားများအပေါ်တွင် အလေးထားသည်သာမက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရလဒ်တရားဝင်မှု ရှိရန်ပါ ကြိုးပမ်းကြပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်၏ တရားဝင်မှုတွင် ဘက်ပေါင်းစုံပါဝင်သည်။ ၎င်းတို့မှာ
 - ဥပဒေအရ တရားဝင်မှု - သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေစည်းမျဉ်းများ၊ အခြေခံမူများနှင့် စံချိန်စံနှုန်းများနှင့် ကိုက်ညီခြင်းမှတစ်ဆင့် ရရှိသည်။
 - နိုင်ငံရေးအရ တရားဝင်မှု - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုကျင့်သုံးလက်ခံသည့် မတူကွဲပြားသည့် လူအစုအဖွဲ့များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် လူအုပ်စု၏ အမျိုးသားရေးမူပိုင်ဖြစ်မှု သို့မဟုတ် အချုပ်အခြာအာဏာလွတ်လပ်စွာစီရင်နိုင်မှုအပေါ်တွင် ထင်ဟပ်ပါသည်။

- ကျင့်ဝတ်အရ တရားဝင်မှု - နိုင်ငံ၏အခြေခံကျင့်ဝတ်တရားကို အခြေခံသော ဘုံမျှဝေ တန်ဖိုးများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအကြား နီးကပ်သောဆက်နွှယ်မှုအပေါ် ထင်ဟပ်နေပါသည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံ၏လူမှုအဖွဲ့အစည်း ပြန်လည်ရင်ကြားစေရေး၊ ကာလကြာရှည်စွာ မတရားဖိနှိပ်ခံရပြီးနောက် ခွင့်လွှတ်ခြင်း၊ လူမှုရေးဆိုင်ရာပါဝင်ခြင်းနှင့် ကျင့်ဝတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြန်လည်အားသစ်လောင်းခြင်း ကဲ့သို့သော ရည်မှန်းချက်များကို မျှော်မှန်းနိုင်ပါသည်။

၄။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်တရားဝင်မှုရှိရန် ၎င်းအားတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်အားဖြင့် အားဖြည့်ပံ့ပိုးနိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်သည့်အခါ အချိန်တစ်ခုသို့ ရောက်လာသည်နှင့်အမျှ ထိုတရားဝင်မှုသည် ပိုမိုတိုးလာနိုင်ပြီး အများ၏လေးစားမှုကို ပို၍ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ရရှိကာ နိုင်ငံ၏ပြုပြင်ပြောင်းလဲနိုင်သော ကိရိယာတစ်ခုအဖြစ် ဖြစ်လာမည်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် အခြေခံဥပဒေအတွင်းပါရှိသည့် အရေးပါသော အကြောင်းအရာများ နှစ်ခုစလုံးသည် တရားဝင်မှုရရှိရန်အတွက် အဓိကသော့ချက်ဖြစ်သည်။ သို့သော် တစ်ခုချင်းစီသည် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု အခြေအနေများရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းတွင် မတူညီသောစိန်ခေါ်မှုများ ရင်ဆိုင်ရသည်။ ဤစိန်ခေါ်မှုများကို ကျော်လွှားခြင်းနှင့် အခြေအနေအပေါ် တုံ့ပြန်မှုများ အမြဲတမ်းရှိနေခြင်းအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ တရားဝင်မှုကို ပိုမိုတည်ဆောက်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တည်ဆောက်ထားသောလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ၎င်း၏အရေးပါသော အကြောင်းအရာများနှစ်ခုစလုံးသည် တရားဝင်မှုအတွက် အဓိကသော့ချက်ဖြစ်သည်။

၁.၃။ အဓိက ယူဆချက်များ

အဓိကယူဆချက်များသည် လမ်းညွှန်စာအုပ်နှင့် ဤအခန်းတွင်ချဉ်းကပ်ဖော်ပြထားသောအကြောင်းအရာများကို မီးမောင်းထိုးပြထားပါသည်။

- နောက်ခံအခြေအနေနှင့် အထူးသဖြင့် ၎င်းအခြေအနေအတွင်းရှိ အာဏာလှုပ်ရှားသက်ရောက်မှုများ (power dynamic) သည် အလွန်အလွန် အရေးကြီးသည်။
- အယူဝါဒ နှစ်ခြမ်းကွဲနေပြီး ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသော လူမှုအဖွဲ့အစည်းများရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော ရလဒ်များကို ပံ့ပိုးပေးရန် ဖြစ်သည်။
- သရုပ်လက္ခဏာနိုင်ငံရေး (identity politics) အပေါ် အယူဝါဒများ နှစ်ခြမ်းကွဲနေသောအခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့်ကျင့်သုံးမှုအပေါ် ကျယ်ပြန့်သော သဘော

တူညီမှုတည်ဆောက်ရန်အတွက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအတွင်းကွဲပြားမှုသည် ကျော်လွှားရန် လိုအပ်သော အဓိကစိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။

- နိုင်ငံအတွင်းနှင့် နိုင်ငံပြင်ပရှိ အပြောင်းအလဲကိုဖြစ်စေသော မတူညီသောတွန်းအားများ ပေါ်ထွက်လာမှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အဓိက အချက်တစ်ချက် ဖြစ်သည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအုပ်ချုပ်စီမံမှုစနစ် တို့နှင့်ဆိုင်သော အတွေ့အကြုံရှိခဲ့သည့်နိုင်ငံများတွင်ဖြစ်ပေါ်လေ့ရှိပြီး မည်သည့်အခြေ အနေမျိုးမှမဖြစ်ပေါ်ခဲ့ဖူးဘဲနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းသည် ဖြစ်တောင့် ဖြစ်ခဲသည်။
- ပဋိပက္ခများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကိုခံရသော နိုင်ငံများသည် ပြည်တွင်းအကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခ သို့မဟုတ် ပဋိပက္ခလွန် (ဆိုလိုသည်မှာ အမှန်တကယ်အကြမ်းဖက်မှုများ ပြီးဆုံး ပြီး) အပြောင်းအလဲလှုပ်ရှားသက်ရောက်မှုများတွင် ပါဝင်နိုင်သည်။ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အထင်ရှားဆုံးသော အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခသည် နိုင်ငံများအတွင်း ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။
- ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ကျင့်သုံးခြင်းစနစ်နှင့် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူး ပြောင်းရေးဆီသို့ဦးတည်သည့် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အလားအလာများနှင့် လုပ်ရှားမှုကိုထည့် သွင်း စဉ်းစားသင့်သည်။

၁.၄။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းဆောင်ရွက်ချက်အကျဉ်းချုပ်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး ဆောင်ရွက်ချက်သည် နိုင်ငံများနှင့် ဒေသများ အတွင်းနှင့်အကြား ကွဲပြားခြားနားမှု ရှိမည်ဖြစ်သည်။ လက်တင်အမေရိကဒေသရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတည်ဆောက်ရေးဆောင်ရွက်ချက်သည် အာဖရိက၊ အာရှနှင့် ဥရောပ၏ အချို့သော အစိတ် အပိုင်းများထက်ပင် ပို၍ရှေးကျသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကိုစတာရီကာနှင့် ဘော်လီဗီးယားတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို ၁၈၂၅^၁ နှင့် ၁၈၂၆^၂ ခုနှစ်တို့တွင် ပထမဦးစွာ ရေးဆွဲတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ၁၉၉၀ ပြည့်လွန်နှစ်များအတွင်း တောင်အမေရိက၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြန်လည်ရေးဆွဲ ခဲ့သည်။ ဥပမာ- ကိုလံဘီယာ၊ ပါရာဂွေးနှင့် ပီရူး။ အာဂျင်တီးနားနှင့် ဥရူဂွေးတို့တွင်မူ ကြီးမားစွာ ပြန် လည်ပြင်ဆင်မှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အီကွေဒေါနှင့် ဘော်လီဗီးယားနှစ်နိုင်ငံစလုံးသည် များစွာသော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းများကို ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုကျော်ကျော်တွင် ရေးဆွဲခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရာတွင် အားလုံးပါဝင်နိုင်မှုအရည်အသွေးနှင့် လူမှုအဖွဲ့ အစည်းများအားလုံး၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုများအပါအဝင် ယခင်လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ မအောင်မြင်မှု များသည် လုပ်ငန်းစဉ်အသစ်များကိုဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ မကြာသေးမီကပင် နိုင်ငံရေးအင်စတီကျူးရှင်း များအပေါ် ပြည်သူများ၏ ယုံကြည်မှုအဆင့် မကြုံစဖူးနိမ့်ကျမှုသည် တောင်အမေရိကဖွဲ့စည်းပုံ

အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးကို သရုပ်ဖော်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ မောင်းနှင်အားများသည် ကြီးမားသောဒီမိုကရေစီ အစိုးရများနှင့် အတိုက်အခံပြုရာတွင် လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာလှုပ်ရှားမှုများပါဝင်စေခဲ့သည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်အနေဖြင့် ၁၉၈၀ နှင့် ၁၉၉၀ ပြည့်လွန်နှောင်းပိုင်းနှစ်များ၌ ဥရောပအရှေ့ပိုင်းရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲများကို ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းနှင့် ဈေးကွက်စီးပွားရေးစနစ်နှင့် ပုဂ္ဂလိကပိုင်ဆိုင်မှုကဲ့သို့သော ဥရောပဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာစံနှုန်းများကို အပြည့်အဝလက်ခံခြင်းတို့ကိုပံ့ပိုးပေးခြင်းဖြင့် လွှတ်တော်အများစုက တွန်းအားပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဟန်ဂေရီ (၁၉၈၉-၉၀ တွင် ပြင်ဆင်ချက်များ)နှင့် ဘူလ်ဂေးရီးယား (၁၉၈၉-၉၁) တို့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်သည် ယခင်အာဏာရ ကွန်မြူနစ်ဝါဒီများမှ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ဆိုရှယ်လစ်ပါတီများအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲမှုတွင် ကူညီပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။ အောက်တွင်ဖော်ပြသကဲ့သို့ ပဋိပက္ခနှင့် လက်နက်ကိုင်သောင်းကျန်းမှုများ၏ တွန်းအားသည် အန်ဂိုလာ၊ ဘူရွန်ဒီ၊ ချက်ဒါ၊ ကွန်ဂို ဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ၊ အီသီယိုးပီးယား၊ မိုဇမ်ဘိတ်၊ နမ်ဘီးယား၊ နိုင်ဂျာ၊ နိုင်ဂျီးယီးယား၊ တောင်အာဖရိက၊ ဆူဒန်နှင့် ယူဂန်ဒါနိုင်ငံတို့တွင် လုပ်ဆောင်ခဲ့သကဲ့သို့ အာဖရိက၏ မကြာသေးမီကရရှိခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအတွေ့အကြုံကို လှုံ့ဆော်စေခဲ့သည်။ အခြားတစ်ဘက်၌ ကင်ညာ၊ ဇမ်ဘီယာနှင့် ဇင်ဘာဘွေတို့တွင် စံစည်းမျဉ်းအဖြစ်သတ်မှတ်ထားသော အကြောင်းအရာသည် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးဆီသို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို တွန်းအားပေးခဲ့သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပြောင်းအလဲမတိုင်ခင် ကပ်လျက်အခြေအနေများသည် ဖွဲ့စည်းပုံ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်ခုတည်းဖြင့်သာ ငြိမ်းချမ်းရေး၊ ဒီမိုကရေစီ သို့မဟုတ် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုစသည့် လိုချင်သောပန်းတိုင်များကို ရရှိမည်မဟုတ်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် မိမိကိုယ်တိုင်စီမံဆောင်ရွက်ခြင်း မဟုတ်ပေ။ အလေးအနက် စဉ်းစားချင့်ချိန်ရသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအဖြစ် ခေါင်းဆောင်များနှင့် နိုင်ငံသားများ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရမည်။ ၎င်းသည် လမ်းညွှန်ချက်မှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအဖြစ် ရည်မှန်းသည့် ဆောင်ရွက်ချက်ကို ကတိကဝတ်ပြုခြင်းဖြစ်သည်။

အခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်အတွက် လိုအပ်ချက်နှင့် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်မှုကို ဆုံးဖြတ်ပေးလေ့ရှိသည်။ အမှန်စင်စစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ခုတည်းဖြင့်သာ ငြိမ်းချမ်းရေး၊ ဒီမိုကရေစီ သို့မဟုတ် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုစသည့် လိုချင်သောပန်းတိုင်များကို ရရှိမည်မဟုတ်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် မိမိကိုယ်တိုင် စီမံဆောင်ရွက်ခြင်းမဟုတ်ပေ။ လိုချင်သောရလဒ်များ ရရှိရန် အကျိုးစီးပွားတူသော အဖွဲ့အစည်းများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်သဘောတူပြီးသော သဘောထားအားလုံးနီးပါးကို တက်ကြွစွာပြောဆိုခြင်း၊ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် တင်ပြတောင်းဆိုခြင်းတို့ ပြုလုပ်ကြရပေမည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ

ဥပဒေတစ်ရပ်သည် သတ်မှတ်ထားသောရည်ရွယ်ချက်များ ရရှိအောင်မြင်ရေးအတွက် အခြေခံမူဘောင် တစ်ရပ်ကိုချမှတ်မည် ဖြစ်သည်။ အင်စတီကျူးရှင်းများ အရေးကြီးသည်သာမက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကိုအဘက်ဘက်မှဆင်ခြင်သုံးသပ်သည့်အခါ ခေါင်းဆောင်များနှင့် နိုင်ငံသားများပါဝင်ဆောင် ရွက်သည့်အချိန်သည်လည်း အရေးကြီးပါသည်။

၎င်းသည် လမ်းညွှန်ချက်မှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအဖြစ် မျှော်မှန်းသည့် လုပ်ဆောင်ချက်ကိုကတိကဝတ်ပြုခြင်းဖြစ်သည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ဆောင်သူများစွာသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအပေါ် ရေရှည်အမြင်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် အစိုးရတာဝန် ထမ်းဆောင်ရန်ရွေးကောက်ပွဲပြန်လည်ကျင်းပခြင်း၊ အရင်းအမြစ်များတွင် ပျော်မွေ့နေကြခြင်း၊ အခွင့် ထူးများကို ထိန်းသိမ်းထားခြင်းနှင့် ပြစ်မှုဆိုင်ရာတရားစွဲဆိုခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်များစသည့် ဘက် လိုက်သောအကျိုးစီးပွားများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်ကို စိုးမိုးနေလေ့ရှိသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းသည် နိုင်ငံရေးဖြစ်ပြီး အမှန်တကယ်အနိုင် ရရှိသူနှင့် ရှုံးနိမ့်သူများရှိသည်။ ကာလတိုနှင့် ကာလရှည်လိုအပ်ချက်များအကြား ပြင်းထန်သော အကျိုးစီးပွားဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခများရှိပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် ဥပက္ခာ တရားကိုကျင့်သုံးပြီး ရေတိုအကျိုးစီးပွားကို မျက်ကွယ်ပြုရမည်ဖြစ်သည်။ ကိုယ်ကျိုးကို မငဲ့ဘဲ အများ အကျိုးကိုကြည့်သောရလဒ်သည် နိုင်ငံရေးအရ ရရှိအောင်မြင်နိုင်ခြေမရှိပေ။ လက်တွေ့အတွေ့ အကြုံများအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည် ဆောက်သူများသည်အရေးပါသောရေတိုအကျိုး စီးပွားများကို ဆန့်ကျင်နေသည့်ရေရှည်ပြဋ္ဌာန်း ချက်အများစုကိုလက်ခံမည် မဟုတ်ပေ။ သို့ဖြစ် ရာ လက်တွေ့ဆန်သော ကျင့်သုံးသူများစွာ သည် ကြားဖြတ်နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေး စီမံ ချက်များဖြင့်သာ ရေတိုအတွက်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကို မူဘောင်ချမှတ်ရန် ရွေးချယ်လေ့ရှိပြီး ကာလ ရှည် ရှည်ရွယ်ချက်များကို တဆင့်ချင်းစီ ရရှိစေသည်။

အတွေ့အကြုံမှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် အရေးပါသော ရေတိုအကျိုးစီးပွားများကို ဆန့်ကျင်နေသည့် ရေရှည်ပြဋ္ဌာန်းချက်အများစုကို လက်ခံမည် မဟုတ်ပေ။ သို့ဖြစ်ရာ လက်တွေ့ဆန်သော ကျင့်သုံးသူများစွာသည် ကြားဖြတ်နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေး စီမံချက်များဖြင့်သာ ရေတိုအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မူ ဘောင်ချမှတ်ရန် ရွေးချယ်လေ့ရှိပြီး ကာလ ရှည် ရှည်ရွယ်ချက်များကို တဆင့်ချင်းစီ ရရှိစေသည်။

၂။ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများ ရင်ဆိုင်ရသည့် အထွေထွေစိန်ခေါ်မှုများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် ယေဘုယျအားဖြင့် ရင်ဆိုင်ရသည့် စိန်ခေါ်မှုနှစ်မျိုးကို အောက်ပါအတိုင်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားသည်။

- (က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းအား ပံ့ပိုးကူညီပေးသည့် နိုင်ငံရေးနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းပိုင်းဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်များကို အလွန်အားနည်းစေသော ပြင်းထန်သောအကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသည့်အခြေအနေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်အား တည်ဆောက်ခြင်း၊
- (ခ) ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့မဟုတ် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးအားဖြင့် အခြေအနေတစ်ရပ်ရှိ ပဋိပက္ခကို ထိန်းသိမ်းရန်အလို့ငှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကို တည်ဆောက်ခြင်း။

၂.၁။ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများကြောင့်ဖြစ်ပေါ်သော စိန်ခေါ်မှုများ

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည်ပဋိပက္ခကို လူမှုအဖွဲ့အစည်းတိုင်း၏ အဓိကအင်္ဂါရပ်တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် မျှတသောစည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် ဘက်မလိုက်သော အင်စတီကျူးရှင်းများအားဖြင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် တစ်ဦးချင်းကြားရှိ အကျိုးစီးပွားဆိုင်ရာပဋိပက္ခများကို စီမံခန့်ခွဲရန် ကြိုးပမ်းချက်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆထားသည်။ ပဋိပက္ခ၏သဘောသဘာဝနှင့် အမျိုးအစားကို တိကျမှန်ကန်စွာရှာဖွေဖော်ထုတ်နိုင်ခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအား လိုက်လျောညီထွေမှုရှိသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာရလဒ်ကို ရှာဖွေတွေ့ရှိရန် အထောက်အကူပြုပါလိမ့်မည်။ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခကို ပဋိပက္ခ၏အထူးအမျိုးအစားတစ်ရပ်အဖြစ် သတ်မှတ်သည်။ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်သူများအကြား စစ်ရေးအရ အောင်နိုင်သူမရှိပါကနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပြောင်းအလဲပြုလုပ်ရန်လိုအပ်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးတွင် ထိုအကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခတွင်

ပါဝင်သူများ ပါဝင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ပြည်တွင်းပဋိပက္ခများစွာသည် နိုင်ငံရေးပွဲပိုးမှု၊ လေ့ကျင့်သင်ကြားမှုနှင့် လက်နက်တပ်ဆင်ခြင်းများအတွက် အရေးပါသောဒေသဆိုင်ရာရှုထောင့်များကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ကိုလံဘီယာ၊ ကွန်ဂို ဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ၊ နီပေါ၊ သီရိလင်္ကာနှင့် ဆူဒန်နိုင်ငံများတွင် လတ်တလောဖြစ်ပေါ်နေသော လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲများအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်သူများ အကြား စစ်ရေးအရ အောင်နိုင်သူမရှိပါက နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပြောင်းအလဲ ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးတွင် ထိုအကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်သူများ ပါဝင်ရမည် ဖြစ်သည်။

ဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းချက်များကိုညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရန် လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်သူများအနေဖြင့်နှစ်ဦးနှစ်ဘက်ပါဝင်သော သမား ရိုးကျဆွေးနွေးပွဲများမှ မတူညီသောအဖွဲ့အစည်း များနှင့် သက်ဆိုင်သူများ ပါဝင်သည့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲစေခဲ့ပြီး ၎င်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များသည် လုံခြုံရေးနှင့် တည်ငြိမ်ရေးကို ဦးစားပေးသည့် ကိစ္စရပ်တစ်ခုအနေဖြင့် သေချာမှုရှိစေရန် ဖြစ်သည်။

အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခသည် အာဏာစုစည်းခြင်း (concentration) နှင့် အာဏာခွဲဖြာခြင်း (dispersal) အပေါ် အလွန်အမင်း အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်။ အင်ဂိုလာ၊ ကိုလံဘီယာနှင့် မိုဇမ်ဘစ်တို့ရှိ ပဋိပက္ခလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းမှုများသည် လုံခြုံရေးအင်အားများကို အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်က အမိန့်ပေးနိုင်သောနှင့် အရေးပေါ်အခြေအနေများ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များကို အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ကဆောင်ရွက်နိုင်သော အုပ်ချုပ်ရေးဗဟိုပြုအစိုးရကို ဖန်တီးပေးခဲ့ပါသည်။ ပဋိပက္ခကာလများအတွင်းဖြစ်ပေါ်သည့် ဆိုးဝါးသောလူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများသည် ပြန်လည်ရင်ကြားစေရေး ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ချက်များ၏ ယုံကြည်စိတ်ချရမှုကို စစ်ဆေးစမ်းသပ်ခဲ့ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ရဝမ်ဒါတို့ရှိ လူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှုများနှင့် နောက်ဆက်တွဲ ပြန်လည်ရင်ကြားစေရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဝိသေသလက္ခဏာ (identity) ကို နိုင်ငံရေးအရ အသုံးပြုနေသည်ဟူ၍ နက်ရှိုင်းသောသံသယရှိခြင်းသည် နိုင်ငံသားများကို အကာအကွယ်ပေးရန် ခိုင်မာသောဥပဒေပြန်ဋ္ဌာန်းချက်များ ဖြစ်စေခဲ့သည်။

ယေဘုယျအားဖြင့် ဥပဒေရေးအရ (လူနည်းစုအခွင့်အရေးများအသေးစိတ်၊ ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်)နှင့် နိုင်ငံရေးအရရွေးချယ်မှုများမှတဆင့်လည်း အကျိုးစီးပွားဆိုင်ရာပဋိပက္ခများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပါက “အနိုင်ရသူအကုန်ပူး” ဆိုသည့် နိုင်ငံရေးအချက်ကို အနည်းဆုံးအဖြစ်သို့လျှော့ချနိုင်ချေ (သို့) ဖယ်ရှားနိုင်ချေ ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုအသစ်စတင်ရန် အခြေခံအဖြစ်ပဋိပက္ခကိုအသုံးပြုမည့်အစား ယခင်ရှိနှင့်ပြီးသော ဖွဲ့စည်းပုံများအပေါ်အခြေခံခြင်း၏ အရေးပါမှုကို အတွေ့အကြုံကဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ မအောင်မြင်သောအင်စတီကျူးရှင်းအသစ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးကို ရပ်ဆိုင်းစေပြီး ပဋိပက္ခကို ပြန်လည်ဖြစ်ပွားစေနိုင်သည်။

ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်တစ်ရပ် သို့မဟုတ် ကြားဖြတ်လုံခြုံရေးသဘောတူညီချက်မချမှတ်နိုင်မီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို စတင်ရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ သို့ရာတွင် မည်သည့်နည်းဖြင့် မဆို ငြိမ်းချမ်းရေး ရရှိရန်အတွက်သာ ဦးစားပေး ဆောင်ရွက်ခြင်းသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို အန္တရာယ် ဖြစ်ပေါ်စေ ကြောင်းကို Dayton ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်က ပြနေသည်။

ပဋိပက္ခသည် အရင်းအမြစ်များကို ပြုန်းတီးစေခြင်း သို့မဟုတ် အရည်အချင်း ရှိသော စီမံအုပ်ချုပ်သူများကို နှင်ထုတ်ခြင်းတို့ ကြောင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းရှိ ပြင်းထန်သော အကြမ်းဖက်မှုသည် အစိုးရဆိုင်ရာနှင့် အဖွဲ့အစည်းများဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်များကို အားနည်းစေသည်။ ၎င်းသည် နိုင်ငံကိုအုပ်ချုပ် နိုင်သော်လည်း လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုဆိုင်ရာ တရားဝင်မှုမရှိသည့် အစိုးရတစ်ရပ်ဖြစ်စေ သည်။ ကိစ္စရပ်နှစ်ခုစလုံးသည် နိုင်ငံသားများ ၏ အခြေခံလိုအပ်ချက်များ ချို့တဲ့မှုဖြစ်စေပြီး သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ အပါအဝင် ထိတ်လန့်တုန်လှုပ်စေသော အဖြစ်အပျက်များကို

ရင်ဆိုင်ရန် ထိခိုက်လွယ်သူများဖြစ်စေသဖြင့် အလွန်အမင်းဆင်းရဲနွမ်းပါးခြင်းကို ဦးတည်ပြီး အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခသံသရာကို တွန်းအားဖြစ်စေသည်။

စိန်ခေါ်မှုများတွင် အောက်ပါတို့ပါဝင်သည်။

- အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခကိုရပ်ဆိုင်းပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများ ယင်းတို့၏လုပ်ငန်းစဉ်ကို စတင်ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်တစ်ရပ် သို့မဟုတ် ကြားဖြတ်လုံခြုံရေးသဘောတူညီချက် မချမှတ်နိုင်မီ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကိုစတင်ရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းမစတင်မီ ဦးစွာဆောင်ရွက်သည့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်မှု လုပ်ငန်းသည်ပုံစံအမျိုးမျိုး ရှိနိုင်သော်လည်း ယေဘုယျအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးအတွက် လိုက်နာရမည့်လုပ်ငန်းစဉ် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တွင်ပါဝင်မည့် အသေးစိတ်ဖော်ပြချက်များအထိပင် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းနိုင်သည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းသည် ၎င်းကိုဖော်ပြထားသည်။ ၂၀၀၁ ခုနှစ် ဘွန်းသဘောတူညီချက်ကို အစိုးရ၏အမြဲတမ်းအင်းစတီကျူးရှင်းများကို ပြန်လည် တည်ထောင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ဖြစ်သည့် စတုတ္ထ အဆင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလမ်းပြမြေပုံအဖြစ် ချမှတ်ခဲ့သည်။ နီပေါနိုင်ငံ၌ ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံရေးပါတီများအကြား သဘောတူညီခဲ့သော ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဒီမိုကရေစီနှင့် ဖက်ဒရယ်သမ္မတစနစ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်ဟုခေါ်သည့် တိကျသည့် ဦးတည်ချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအတွက် ချမှတ်ခဲ့ပါသည်။ မိုဇမ်ဘစ်သည် အထက်ပါအခြေအနေနှစ်ခုလုံးအတွက် ခြွင်းချက်ကို

ဖော်ပြသည်။ သူပုန်များကို ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုပ်ဆောင်ဆဲအဆင့်မြင့်စေရန်ညှိနှိုင်းမှုများ တွင်ပါဝင်မှုရှိစေဖို့အားပေးရန် လက်ရှိအစိုးရသည် ပို၍ဒီမိုကရေစီနည်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကို ၁၉၉၀ ခုနှစ်တွင် မိတ်ဆက်ခဲ့သည်။ အမှန်စင်စစ်တွင် ၁၉၉၁ ခုနှစ်နောက်ပိုင်း လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သော ပြီးပြည့်စုံသောငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက် များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထက် နိုင်ငံရေးအရသာလွန်သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ လက်အောက်ဖြစ်ခဲ့သည်။

- ကျယ်ပြန့်စွာဖြန့်ဝေနေသောလက်နက်များကို အလွယ်တကူရရှိနိုင်ခြင်းသည် အကြမ်းဖက် မှုကုန်ကျစရိတ်ကို လျော့နည်းစေပြီး အဖျက်သမားများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် မကျေနပ်ချက်များကို လှုံ့ဆော်ပေးနိုင်သည်။
- မည်သည့်နည်းဖြင့်မဆို ငြိမ်းချမ်းရေးရရှိရန်အတွက်သာ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ခြင်းသည် လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အန္တရာယ်ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ဥပမာ အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက် တည်ဆောက်ခြင်းအစား အကြမ်းဖက်မှုနှင့် လုံခြုံမှုကင်းမဲ့ခြင်းစီမံခန့်ခွဲမှုကို ဦးစားပေးခြင်းသည် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခု လုံး ပျက်စီးစေနိုင်သည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ် ဒေတွန် (Dayton) ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက် တွင် ပါဝင်သောအဖွဲ့များသည် ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနား၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကို ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှု၏ နောက်ဆက်တွဲအနေဖြင့် သဘောတူညီခဲ့သည်။ ပြန် ပြောင်းကြည့်လျှင် ဤချဉ်းကပ်မှုသည် နိုင်ငံသားများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲ သူများအကြား လုံလောက်သောနိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ စဉ်းစားဆွေးနွေးရန် ခွင့်မပြုခဲ့ပေ။ ၎င်း သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုအကောင်အထည်ဖော်ရန် နောက်ဆက်တွဲအခက်အခဲတွင် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်သော အကြောင်းပြချက်အဖြစ် ယူဆနိုင်သည်။
- ပြန်လည်နေရာချထားရေးနှင့် တရားမျှတရေးအပေါ် ထိုက်သင့်အားလျော်စွာ အလေးထား သော လူ့အခွင့်အရေးကြီးမားစွာချိုးဖောက်ခံရသူများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ် ထားရှိသည့်အမြင်များကို ဖော်ထုတ်ခြင်းသည် စိန်ခေါ်မှုဖြစ်သည်။ ပြည်တွင်း သို့မဟုတ် ပြည်ပသို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေသော နိုင်ငံသားများစွာရှိနေနိုင်ပြီး ၎င်းတို့ကို ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်စေခြင်းသည် ထောက်ပံ့ပို့ဆောင် ရေးနှင့်လုံခြုံရေး ကုန်ကျစရိတ်မြင့်မားသည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးသည် စိတ်ရှည်ရန်လိုအပ်သော်လည်း အထူး ကိစ္စရပ်များကို လျင်မြန်စွာကိုင်တွယ်ရမည်ဖြစ်ကြောင်း အကြမ်းဖက်ခြိမ်းခြောက်မှုက ညွှန်ပြနေနိုင်ပါသည်။ အီရတ်တွင် (၂၀၀၅ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး ကို ဦးတည်သော လုပ်ငန်းစဉ်တွင်) ဖြစ်ပွားခဲ့သကဲ့သို့ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အချိန် ကာလများနှင့် သမိုင်းမှတ်တိုင်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းချက်များ

နှင့် စပ်လျဉ်း၍ နိုင်ငံသားများအကြား ဆင့်ပွားအသိပညာပေးခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေး
ငြင်းခုံမှုအပေါ်အားပေးမှုကို လွှမ်းမိုးနိုင်သည်။

- နိုင်ငံပြိုကွဲမှုပဋိပက္ခများအတိုင်းအတာကိုသာ ဖြေရှင်းရန် ကြိုးပမ်းသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ
ဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် တည်ငြိမ်မှုအတွက် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ တာဝန်ယူမှု
တာဝန်ခံမှုကို စွန့်လွှတ်သည့် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ သို့မဟုတ် ဖိနှိပ်ချုပ်ခြယ်သော
အုပ်စိုးသူများကို စိတ်ကျေနပ်စေရန်အတွက် အာဏာခွဲဝေခြင်းအပေါ် လွန်ကဲအလေးထား
ရခြင်းအပါအဝင် ကြီးစွာသောစိန်ခေါ်မှုများကို ရင်ဆိုင်ရမည်။ ထို့အပြင် ပို၍တာဝန်ယူ
တာဝန်ခံမှုရှိသော အစိုးရဖြစ်လာမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းထက်
အကြမ်းဖက်မှုလျှော့ချရေးကိုသာ ပိုမိုအလေးပေးသည့်နေရာများတွင် အကျင့်ပျက်ခြစား
ခြင်းနှင့် အာဏာအလွဲသုံးစားမှုများ ပိုမိုအားကောင်းလာနိုင်သည်။
- နိုင်ငံပြိုကွဲမှုလျော့ချရန် အလေးပေးကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်မှုအားလုံးနှင့်အတူ ဖွဲ့စည်းပုံ
အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏
အခြားသော အရေးအရာကိစ္စများကို လမ်းညွှန်ပေးနိုင်မည့် ဥပဒေမူဘောင်တစ်ရပ်ချမှတ်
ရန်အတွက် အချိန်အနည်းငယ်သာ ရနိုင်သည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် အချို့အခြေအနေ
များတွင် နိုင်ငံပြိုကွဲလွယ်မှုကို လျှော့ချခြင်းမတိုင်ခင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်
ခြင်း၏ အရေးအရာများကို အရင်ဆောင်ရွက်သည့် အနေအထားဖြစ်နိုင်သည်။

ထို့ကြောင့် အကြမ်းဖက်မှုများ ဖြစ်
ပေါ်လျက်ရှိသော သို့မဟုတ် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ဖူးသော
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအခြေ
အနေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်
ဆောက်သူများအနေဖြင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိ
ပက္ခများကိုသာ ရပ်ဆိုင်းရန်ဟူသော ကျဉ်း
မြောင်းသော အခြေအနေဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေး
တည်ဆောက်ခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ
ဆိုင်ရာ အပြီးသတ်သဘောတူညီမှုကို လွှမ်းမိုး
မှုမဖြစ်ပေါ်စေရန် သေချာစေရမည့် စိန်ခေါ်
ချက်များနှင့် ရင်ဆိုင်ရသည်။ မတူညီသော
အတွေ့အကြုံများက ကောင်းမွန်သော အလေ့
အကျင့်အချို့ကို အကြံပြုထားသည်။

နိုင်ငံပြိုကွဲမှု၏ပဋိပက္ခများအတိုင်းအတာကို
သာ ဖြေရှင်းရန် ကြိုးပမ်းသော ဖွဲ့စည်းပုံ
အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည်
လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များသို့မဟုတ် ဖိနှိပ်ချုပ်
ခြယ်သောအုပ်စိုးသူများကို စိတ်ကျေနပ်စေ
ရန်အတွက် အာဏာခွဲဝေခြင်းအပေါ် လွန်ကဲ
စွာအလေးထားရခြင်းအပါအဝင် ကြီးစွာ
သော စိန်ခေါ်မှုများကို ရင်ဆိုင်ရမည်။
ဖြစ်နိုင်ပါက ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ခြင်း
သည် ဖွဲ့စည်းပုံတည်ဆောက်ရေးမှ
သီးခြားဖြစ်သင့်သည်။

အကြံပြုထားသည့် ကောင်းမွန်သော အလေ့အကျင့်များ

- လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့် ၂ ဆင့်ပါဝင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းပုံစံကို ချမှတ်ပါ။ (၁) တည်ငြိမ်မှုကိုကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းခြင်းနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အဆုံးသတ်မည့် သီးခြားကြားဖြတ် သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ အစီအစဉ်တစ်ရပ်ကို အသုံးပြုပါ။ (၂) အင်စတီကျူးရှင်း ဒီဇိုင်း၏ ရေရှည်မျှော်မှန်းချက်အပေါ် ပိုမိုခိုင်မာစွာအလေးထားလျက် အပြီးသတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပေါ်ထွက်လာစေရန် ခွင့်ပြုပါ။
- အကြမ်းဖက်မှုကို ကာကွယ်နိုင်မည့် သို့မဟုတ် ရပ်တန့်နိုင်မည့် အချို့သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဖြေရှင်းချက်များသည် အကျင့်ပျက်ခြစားခြင်း၊ တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှုရှိသောအစိုးရနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို အလွန်အမင်းချိုးဖောက်ခြင်း စသော အခြားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကိုလည်း ထိရောက်စွာဖြေရှင်းနိုင်ခြင်း ရှိ/မရှိကို ဖော်ထုတ်ပါ။
- ဖြစ်နိုင်လျှင် ဘောင်ကျော်ခြင်းကို တားဆီးရန်နှင့် ကျွမ်းကျင်လုပ်သားအင်အား ခွဲဝေခြင်းကိုခွင့်ပြုရန် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်မှုကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးနှင့် ခွဲခြားထားပါ။ သို့မှသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များသည် လုံလောက်ပြီး ကောင်းမွန်သောအသိပေးဆောင်ရွက်သည့် အလေးထားမှုရရှိမည်ဖြစ်သည်။
- လက်တွေ့ ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများသည် အာဏာကိုင်စွဲဖြယ်လှယ်မည့် သူများအား နောက်ပိုင်းတွင်ပေါ်ပေါက်လာမည့် ပြဿနာရပ်များကိုစစ်ဆေးကိုင်တွယ်နိုင်မည့် အတိုင်း အတာနယ်ပယ်ကိုလည်း ခွင့်ပြုပေးသင့်သည်။

၂.၂။ ဒီမိုကရေစီအတွက်တောင်းဆိုချက်

ဒီမိုကရေစီသည် တရားဝင်မှုရှိသည့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်၏ အရေးပါသောအင်္ဂါတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်နေစဉ်အတွင်း လူမှုရေးဆိုင်ရာပဋိပက္ခများအား စီမံအုပ်ချုပ်ရန်လိုအပ်သောစနစ်တစ်ခုအဖြစ် တောင်းဆိုလာကြသည်။ အနည်းဆုံးအဆင့်အနေဖြင့် ဒီမိုကရေစီသည် အစိုးရဆိုင်ရာဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းတွင် ကိုယ်စားပြုခြင်းနှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်းဖြင့် ပြည်သူလူထုနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးတွင် ပြည်သူလူထု၏ထိရောက်သော ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုအကြားရှိ တန်းတူညီမျှမှုကို အနက်အဓိပ္ပါယ်ဖော်ဆောင်ပေးသည်။ ဒီမိုကရေစီနှင့်ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) က ထုတ်ဝေခဲ့သည့် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံကိုဆန်းစစ်လေ့လာသော နည်းစနစ်စာတမ်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် အသုံးပြုနိုင်သောရှုထောင့်အမျိုးမျိုးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားသော မေးခွန်းပေါင်း ၁၄ ခု ပါရှိသည်။

ပြောင်းလဲမှုများကိုဖြစ်စေသော တွန်းအားများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများ အကြား ဆက်နွှယ်မှုသည် ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အကျိုးသက်ရောက်စေသည်။ အိန္ဒိယ နိုင်ငံတွင်အိန္ဒိယအမျိုးသားကွန်ဂရက်က အပြည့်အဝလွှမ်းမိုးထားသည့် တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်တွင် အချိုးကျကိုယ်စားပြုမှုရှိသော လူနည်းစုများသည် အိန္ဒိယ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၁၉၄၉) တွင် အားလုံးပါဝင်ရေးဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များအတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းရာတွင် အောင်မြင်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်း တွင် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ယင်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ ခွင့်ပြုပေးခဲ့သည့် လူမှုတရားမျှတရေး လှုပ်ရှားမှုများဖြင့်ပင် အချိန်ပိုမို၍ တည်တံ့စေခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် တရားဝင်အဖွဲ့များ၊ ပါဝင်သူများ၊ သက်ဆိုင်သူများအားလုံး၏ ပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်းကိုပါဝင်ခွင့်ပြုထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည် ဆောက်ရေးသည်ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်း ရေးကိုအားနည်းစေမည့်အစား ပိုမိုအားကောင်း သော အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာရွေးချယ်မှု ပိုမို ဖြစ်စေနိုင်ချေများသည်။ ပြီးနောက် လက်တွေ့ လုပ်ဆောင်သူများသည် အားလုံးပါဝင်မှုနှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်မှုကိုအခြေခံသော ဒီမိုကရေစီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ အရည်အသွေး သို့မဟုတ် အဆင့်ကို တိုင်းတာ ရန် စံနှုန်းများကိုချမှတ်နိုင်သည်။

တရားဝင်အဖွဲ့များ၊ ပါဝင်သူများ၊ သက်ဆိုင် သူများအားလုံး၏ ပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်းကို၊ ပါဝင်ခွင့်ပြုထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးသည် ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကို ပိုမိုအားကောင်း သော အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ရွေးချယ်မှု ပိုမိုဖြစ်စေနိုင်ချေများသည်။

လုပ်ငန်းစဉ်များစွာတို့သည် အခြေအနေအပေါ်တွင် အလွန်မူတည်သော်လည်း ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကို ပိုမိုအားကောင်းစေမည့် သီးခြားအင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်အချို့ရှိသည်။ အဆိုပါဒီဇိုင်းများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် တရားဝင်သတင်းအချက် အလက်များကို ရယူခြင်းကဲ့သို့သော လူ့အခွင့်အရေးများ အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ နိုင်ငံရေး၊ အုပ်ချုပ် စီမံရေးနှင့် စီးပွားရေးအရ ချုပ်ကိုင်ခြင်းနှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းအဆင့်နှင့် ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အကြား အာဏာဆက်နွှယ်မှုတို့ပါဝင်ပြီး ယင်းတို့အားလုံးကိုဤလမ်းညွှန်စာအုပ် အတွင်းနောက်ပိုင်းရှိ အခန်းများတွင် ပြည့်စုံစွာဖော်ပြထားပါသည်။ ကနဦးအဆင့်၌ အဆိုပါအင်စတီ ကျူးရှင်းများကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် တွေ့ကြုံရသော စိန်ခေါ်ချက်များမှာ အောက်ပါတို့ဖြစ်သည်။

- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးကို အစပြုရန် ဒီမိုကရေစီအင်စတီကျူးရှင်းများ မရှိခြင်းသည် အခက်အခဲတစ်ရပ်ဖြစ်နိုင်သည်။
- မကြာခဏပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ကိုယ်စားပြုမှု ကို ဆုံးဖြတ်ပေးမည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်အမျိုးအစားကို အထူးအလေးပေးဂရုစိုက်ရန် လို သည်။ ရွေးချယ်မှုများနှင့်ဆက်စပ်၍ ပဋိပက္ခသစ်များ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်။
- ဥပဒေမူဘောင်အသစ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး၏ အဓိကအဖွဲ့အစည်း များအတွက် သက်ဆိုင်ရာကိုယ်စားလှယ်များရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းအပေါ် အထူး

အလေးပေးနိုင်သည်။ သို့သော်အဆိုပါ အဖွဲ့အစည်းများအတွင်း ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းကို ရေရှည်တည်တံ့စေရန်အတွက် လိုအပ်မည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း စည်းမျဉ်းများအပေါ် ဂရုစိုက်အလေးပေးမှု နည်းပါးနိုင်သည်။

- အချို့သော ကိစ္စရပ်များတွင် အပြောင်းအလဲကို ပံ့ပိုးနိုင်ရေးအတွက် ရှေးရိုးစွဲဝါဒီများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအင်္ဂါရပ်များအားညှိနှိုင်းရသည်။ သို့သော်အဆိုပါ ညှိနှိုင်းမှုများသည် ဒီမိုကရေစီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဒီမိုကရေစီမကျသည့် အင်္ဂါ ရပ်များဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ အကယ်၍ အာဏာရှင်အဖွဲ့ဟောင်းအဖွဲ့ဝင်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအသစ်ဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံစနစ်တွင်နေရာရရှိရန် ညှိနှိုင်းပါက ရရှိလာမည့် အသစ်သော ခေါင်းဆောင်နေရာများရှိ ၎င်းတို့၏အခန်းကဏ္ဍသည် ၎င်းတို့၏ဒုက္ခခံခဲ့ရသူ များအတွက် တရားမျှတမှုရရှိရန် အရင်းအမြစ်ရရှိမှု လျော့နည်းစေနိုင်သည်။ ဤအပေး အယူများသည် စံသတ်မှတ်ထားသော ကတိကဝတ်များနှင့်လည်း ဆန့်ကျင်ပြီးသိက္ခာမဲ့ သော သို့မဟုတ် တရားမမျှတမှုအနေဖြင့်ပင် လူအများကိုမှတ်ယူစေသည်။
- ဤအခြေအနေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအတွက် မဲဆန္ဒရှင်များမှ အပ် နှင်းထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်လိုအပ်ချက် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကျင့်သုံးပြီး နောက် ရွေးကောက်ပွဲများအား ဦးစားပေးအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းသည် အောင်မြင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ဆက်စပ်မှုဖြစ်လာနိုင်သည်။ အန္တရာယ်မှာ ဒီ မိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးကို ရွေးကောက်ပွဲပြိုင်ဆိုင်မှု၏ မြင်သာမှုအရှိဆုံးရှုထောင့် များအပေါ် ခြုံငုံအလေးထားသည့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာစွမ်းဆောင်မှုတစ်ခုအဖြစ် နား လည်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့လုပ်ငန်းရှိ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးသည် နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်များအပေါ် သဘောတူညီမှုတည် ဆောက်နိုင်ရန် အဖွဲ့အများစုကိုလိုအပ်သော ပိုမိုရှုပ်ထွေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ် ကြောင်း အမှန်တကယ်သက်သေပြလျက်ရှိသည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးကို တောင်းဆိုနေသူများအားလုံးသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး ဒီမိုကရေစီလုပ်ငန်းစဉ်တွင်ပါဝင်ရန် သဘောတူသော် လည်း ဒီမိုကရေစီကိုရလဒ်အဖြစ် ကတိကဝတ်ပြုထားသူများမဟုတ်ပေ။ ၎င်းတို့သည် လူအများလက်ခံသော အစိုးရအပေါ်ထိန်းချုပ်ရန်ရည်ရွယ်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်ထက် အာဏာ ရရှိရေး လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအဖြစ်သာ လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေး ကို လျှော့ချနိုင်သည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းအသီးသီးတို့အနေ ဖြင့် အစိုးရအင်စတီကျူးရှင်းအသစ်များတွင် ၎င်းတို့၏အကျိုးစီးပွားများ ခိုင်မာစေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို အသုံးပြုသည်ကိုလည်း သတိ

ပြုရန်လိုအပ်သည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ် အမြစ်တွယ်စေရေးလုပ်ဆောင်ရာတွင် ခြိမ်းခြောက်မှုတစ်ခုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအသစ်များကို သီးသန့် အာဏာလွှမ်းမိုးနိုင်သည့်နယ်ပယ်များ ဖော်ဆောင်ရေးအတွက် အသုံးပြုကာ ကိုယ်ကျိုးစီးပွားရှာသည့်ကိစ္စရပ်များ ကိုပိုမိုအားပေးရန် အသုံးပြုခြင်းဖြစ် သည်။

- နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်ကို လက် တွေ့တွင် နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခု သို့ မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတည်းကသာ လွှမ်းမိုးသောအနေအထားဖြစ်နေသည့်တိုင် ဒီမို ကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးကို ကြိုးပမ်းရှာဖွေနိုင်သည်။ အချို့သော ကိစ္စရပ်များတွင် အင်အားကြီးပါတီသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ်ရပ်တည်ချက်များကို ကြိုတင်သတ် မှတ်ထားပြီး ကိုယ်ပိုင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကိုပင် ရေးဆွဲထားရှိပြီး ဖြစ်နိုင်သည်။ ထွက်ပေါ်နိုင်လာသောအန္တရာယ်မှာ လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်လုံးသည် အခြားအရေးကြီးဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကြပ်အတည်းများထက် အင်အားကြီးအဖွဲ့အစည်း၏ဆန္ဒအရဖြစ် သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့်အခွင့်ထူးများကို အလေးထားလေ့ရှိခြင်းဖြစ်သည်။

ဒီမိုကရေစီကို ကျင့်သုံးနိုင်ရေးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးနှင့် ထပ်တူအရေးကြီးကြောင်း သတိပြုသင့်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများ သည် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုကို စီးပွား ရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန်အတွက် ရည်ရွယ်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း သည် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုကိုဖြစ်စေသလားဆိုသည့် မေးခွန်းကို မေးရန်ရှိလာသည်။ အဖြေမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းသည် ရှိရင်းစွဲအခြေအနေကို ထိန်းသိမ်းခြင်းသို့မဟုတ် နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆက်စပ်မှု အသစ်ကို ကြိုးပမ်းခြင်းရှိမရှိပေါ်မူတည်သည်။

အချို့သော ကိစ္စရပ်များတွင်အပြောင်းအလဲ ကို ပံ့ပိုးနိုင်ရေးအတွက် ရှေးရှိုးစွဲဝါဒီများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး အင်အားများအား ညှိနှိုင်းရသည်။ သို့သော် အဆိုပါ ညှိနှိုင်းမှုများသည် ဒီမိုကရေစီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဒီမိုကရေစီမ ကျသည့် အင်အားများဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းအသီးသီးတို့အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားများ ခိုင်မာစေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို အသုံးပြုနိုင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် ကျင့်သုံးပြီး နောက် ရွေးကောက်ပွဲများအား ဦးစားပေး အဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းသည်ဒီမိုကရေစီအသွင် ကူးပြောင်းရေးကို ရွေးကောက်ပွဲဖြိုင်ဆိုင်မှု နှင့် တန်းတူထားသည့် အန္တရာယ်ဖြစ်စေ သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက် ရေးလက်တွေ့လုပ်ငန်းရှိ ဒီမိုကရေစီအသွင် ကူးပြောင်းရေးသည် နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်များ အပေါ် သဘောတူညီမှုတည်ဆောက်နိုင်ရန် အဖွဲ့အများစုကိုလိုအပ်သော ပိုမိုရှုပ်ထွေး သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်း အမှန် တကယ်သက်သေပြလျက်ရှိသည်။

ဥပမာအားဖြင့် ပဒေသရာဇ်အုပ်ချုပ်မှုမျိုးကို ဖျက်သိမ်းခြင်းသို့မဟုတ် စီးပွားရေးအရ ဖယ်ကြဉ်ခံ ထားရသောအုပ်စုများကို နိုင်ငံရေးတွင်ပါဝင်လာရန်ဦးတည်ခြင်း။ အကယ်၍ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းအနေဖြင့် ဒီမိုကရေစီကို မကျေနပ်မှုများ၏ အခြေခံအကြောင်းရင်းများအတွက် လမ်းကြောင်းအနေဖြင့်အသုံးပြုပါက အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခု၏ လက်ရှိတောင်းဆိုချက်များကိုသာ တုံ့ပြန်နေခြင်းထက် ရေရှည်အမြင်ဖြင့် သုံးသပ်ရန်ဧကန်မူလု လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်အဟောင်းမှကျန်ရစ်သည့် ပြင်းထန်သောမညီမျှမှုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ မအောင်မြင်မှု၏ လက္ခဏာတစ်ရပ် ဖြစ်နိုင်သည်။

၃။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်ရှိ စိန်ခေါ်ချက်များ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးကို စတင်ရာကာလတွင်များသောအားဖြင့် ‘အသစ်သောအစပျိုးခြင်းများ’ဆိုသည့် ကတိကဝတ်များထားလေ့ရှိသည်။ ပြည်သူများသည် ‘ပုံမှန်နိုင်ငံရေး’ ထက်ကျော်လွန်သော အစိုးရ၏အဓိကကျသော အခြေခံမူများကိုအတည်ပြုရန် သမိုင်းဝင်အခွင့်အရေး ရသည့်အချိန်သည် အလွန်ရှားပါးသောကာလလည်းဖြစ်သည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုသည် ကျယ်ပြန့်သော ပဋိပက္ခအသွင်ကူးပြောင်းရေး သို့မဟုတ် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် ခွဲခြားသတ်မှတ်လေ့ရှိကြောင်းကိုလည်း တွေ့ရှိရသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ပို၍ကြီးမားကျယ်ပြန့်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အစပြုမှတ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်အနေဖြင့် ပါဝင်နိုင်ပါသည်။

အကောင်းဆုံးရလဒ်ကိုသေချာစေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲပြင်ဆင်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ထိရောက်ခိုင်မာသောကိစ္စရပ်များကို ပုံစံချမှတ်မှုတို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး၏ ကနဦးအဆင့်များအတွင်း ချမှတ်သောဆုံးဖြတ်ချက်များသည် အထူးအရေးကြီးသည်။ အချို့သော အရေးပါသည့်လုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာမေးခွန်းများသည် အောက်ပါတို့ဖြစ်သည်။

- ပြောင်းလဲမှု အတိုင်းအတာ
- ကြားဖြတ်နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစီအမံများကို အသုံးပြုခြင်း
- အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ တရားမျှတရေးနှင့်ဆိုင်သော ကိစ္စရပ်များ
- လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ဒီမိုကရေစီကိုယ်စားပြုမှု

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲပြင်ဆင်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ထိရောက်ခိုင်မာသော ကိစ္စရပ်များကို ပုံစံချမှတ်မှုတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး၏ ကနဦးအဆင့်များအတွင်း ချမှတ်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် အထူးအရေးကြီးသည်။

- လူထုများပူးပေါင်းပါဝင်မှုနှင့်
- ပြင်ပပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ၏ အခန်းကဏ္ဍ

၃.၁။ ပြောင်းလဲမှု အတိုင်းအတာ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် ယခင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အစားထိုးမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းဖြင့် ပြီးပြည့်စုံသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲပါဝင်သည့် အပြီးသတ်ဒီဇိုင်းကို မျှော်မှန်းနိုင်သည်။ အပြီးသတ်ဒီဇိုင်းရေးဆွဲမှုကို လုပ်ဆောင်ခြင်းများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအစီအစဉ်သစ်တစ်ရပ်ကို ချမှတ်ပေးသည်။ အချို့သောမဟုတ်သည့်ကိစ္စရပ်များတွင်မူ မူရင်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို စဉ်ဆက်မပြတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲကာ အဆင့်အလိုက်လုပ်ဆောင်သောဒီဇိုင်းပုံစံဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပြောင်းအလဲကိုဖော်ဆောင်သည်။ အဆင့်ဆင့်ပြောင်းလဲမှုနှင့် တရွေ့ရွေ့ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ် သို့မဟုတ် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လိုက်နာခြင်းရှိသော နိုင်ငံရေးစနစ်အပြောင်းအလဲကြီးကို တိုးပွားဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပြီး ထင်ဟပ်စေနိုင်သည်။

ပဋိပက္ခ သို့မဟုတ် အာဏာရှင်စနစ်အတွေ့အကြုံများကို အတိတ်ကာလမှအဖြစ်အပျက်များ ထပ်မံဖြစ်ပွားခြင်းအလျဉ်းမရှိစေရေးတောင်းဆိုရန်အတွက် သက်သေအဖြစ်ကိုးကားနိုင်သည်။ တောင်အာဖရိက၏အတိတ်ကာလရှိ အသားအရောင်ခွဲခြားမှုအောက်တွင်ရှိသော လူမျိုးများအကြား တရားဝင်ခွဲခြားမှု သို့မဟုတ် ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ရဝမ်ဒါတို့၌ဖြစ်ပွားခဲ့သော တရားဝင်လူမျိုးတုန်းသတ်ဖြတ်မှုတို့သည် အတိအလင်းဖယ်ကြဉ်ခြင်းနှင့် အသိအမှတ်မပြုခြင်းခံရသည့် ရှင်းလင်းသည့် အတိတ်ကာလ ဥပမာများဖြစ်သည်။ အီရတ်နိုင်ငံတွင် အစိုးရသည် စစ်ရေးအရလုံးဝရှုံးနိမ့်ခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းသည် ထင်ရှားပေါ်လွင်ခြင်းမရှိလျှင်တောင် အတိတ်ကာလမှ အဖြစ်အပျက်များ ထပ်မံဖြစ်ပွားခြင်း အလျဉ်းမရှိစေမည့် ပြယုဂ်ဖြစ်စေရန်မျှော်လင့်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲသည် ယခင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အစားထိုးမည့်၊ အတိတ်နှင့် လုံးဝပတ်သတ်မှု မရှိသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းပါဝင်သော အပြီးသတ်ဒီဇိုင်းရေးဆွဲသော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲသည် လက်ရှိဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အဆက်မပြတ်ပြုပြင်ပြောင်းလဲသည့် ပြောင်းလဲတိုးတက်သော ဒီဇိုင်းတစ်ခုတို့ ဖြစ်နိုင်သည်။

ဤအခြေအနေများရှိပြောင်းလဲမှုအတိုင်း အတာသည် နိုင်ငံ၏မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော အင်စတီကျူးရှင်းများကို ပြန်လည်တည်ထောင်ရန် ဖြစ်သည်။ အခြားသော နိုင်ငံများသည်လည်း နိုင်ငံကျရှုံးမှုရှိခဲ့သောသမိုင်းကြောင့် အပြောင်းအလဲလုပ်ဆောင်မည့်နယ်ပယ်တွင် အလားတူမျှော်မှန်းချက်များ ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံ။

ဆန့်ကျင်ဘက်အနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည်အတိတ်ယဉ်ကျေးမှု ဓလေ့ထုံးတမ်းများ သို့မဟုတ်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဟောင်းမှ အစဉ်အလာများကို ဆက်လက် ထိန်းသိမ်းထားရှိရန် လုပ်ဆောင်သောအပြောင်းအလဲများကြောင့် ဖြစ်ပွားသောပဋိပက္ခများနှင့် အာဏာ ရှင်စနစ်များပြီးနောက် အပြောင်းအလဲများလုပ်ဆောင်ရန် တောင်းဆိုမှုကိုရင်ဆိုင်ရသည့် အခြေအနေ များလည်းရှိခဲ့သည်။ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံသည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကာလတွင် ၁၉၄၅ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေနှင့် ယင်း၏အရေးပါသော ပန်ကာစီလာအခြေခံမူများ (အခန်း ၂ ကိုကြည့်ပါ) ဆီသို့ ခေတ် နောက်ပြန်သွားခဲ့ပြီး အတိတ်ကအကြောင်းအရာများကို လုံးဝပစ်ပယ်လိုက်ခြင်းမျိုးမဟုတ်ဘဲ ပြင်ဆင် မွမ်းမံခြင်းများဆောင်ရွက်ကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အကြိမ်များစွာပြင်ဆင်ခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ပြောင်းလဲမှုအတိုင်းအတာကို အပြီးသတ်ဒီမိုကရေစီသို့မဟုတ် အဆင့်ဆင့်တိုးတက် လာသောပြောင်းလဲမှုအဖြစ် တွေ့နိုင်ပါသည်။ ထိုပြောင်းလဲမှုအတိုင်းအတာသည် အခြေအနေတစ်ခု ဌ် ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည့်အရာအပေါ်တွင် မူတည်သည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် ၂၀၀၃ နှင့် ၂၀၀၄ ခုနှစ် အတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လိုယာဂျာဂါ သို့မဟုတ် မဟာကောင်စီရှိ ဆွေးနွေးချက်များ တွင် ကနဦးထောက်ခံထားသော သမ္မတ၊ ဝန်ကြီးချုပ်တို့ဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသည့် တစ်စိတ် တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်မှသည် ဆွေးနွေးပွဲအဆုံးတွင် သမ္မတစနစ်သို့လုပ်ဆောင်ရန် ထောက်ခံခဲ့ကြ သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများစွာတို့က ပါလီမန်စနစ်သည် ရေရှည်အုပ်ချုပ်ရေး အတွက် ပိုမိုအားကောင်းသောစနစ်ဖြစ်နိုင်မည်ကို သံသယရှိသော်လည်း နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ ၏လုပ်ဆောင်မှုကို အာမခံချက်ရှိစေရန် အထက်ပါဥပမာကဲ့သို့ သမ္မတစနစ်ကိုရွေးချယ်လေ့ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို စတင်ကျင့်သုံးစဉ်ကာလအတွင်း သမ္မတအနေဖြင့် လက်ရှိလက်ငင်းကာလရှိ ပြောင်းလဲမှုအတိုင်းအတာသည် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးအပေါ်အလေးထားရန်၊ လုပ်ငန်းလည် ပတ်မှုရှိသော အစိုးရအားဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရေးကို မရှိမဖြစ်လုပ်ဆောင်ရန်နှင့် လွှတ်တော်စနစ် ရွေးချယ်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ လိုက်လျောညီထွေဖြစ်သော အခြေအနေများဖြစ်ပါက နောင် ၁၀ နှစ်အကြာ တွင် ကိစ္စရပ်များကို ပြန်လည်သုံးသပ်နိုင်ရန်အတွက် အကြံပြုခဲ့သည်။ ဤနေရာတွင်ပြောင်းလဲမှု အတိုင်းအတာနှင့် ကာလမည်မျှကြာမည်ဆိုသည့် မေးခွန်းများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက မီးမောင်း ထိုးပြထားသကဲ့သို့ အာဖဂန်နစ္စတန်၏ လိုအပ်ချက်များအပေါ် ရေရှည်မျှော်မှန်းချက်ထက် ပတ် ဝန်းကျင်အနေအထားရှိ လတ်တလောစိုးရိမ်မှုများအားဖြင့် လက်တွေ့ကျစွာ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ရသည်။ လွှမ်းမိုးမှုရှိသောအုပ်စုအသစ်များ အစရှိသည်တို့သည် ဖြစ်ရပ်တစ်ခုအတွင်း ထွက်ပေါ်လာသဖြင့် စနစ်ဟောင်းမှ အစိတ်အပိုင်းများကို အလျှော့အတင်းပြုလုပ်ကာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရန် လိုအပ်လာ သောကြောင့် လက်ရှိနောက်ခံအခြေအနေသည် ပြောင်းလဲမှုအတိုင်းအတာနယ်ပယ်ကို ဆုံးဖြတ်ပေး ပါသည်။

ကင်ညာနိုင်ငံဖြစ်ရပ်တွင် ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲ မှုလိုအပ်ကြောင်းကို ၁၉၉၇ ခုနှစ်အစောပိုင်းတွင် သဘောတူညီခဲ့သည်။ အမြင်များကိုစုစည်းပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲရန် ကော်မရှင်တစ်ရပ်ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းအပေါ် ဆွေးနွေးရန်အတွက် ရွေးကောက်ခံလွှတ်တော်အမတ်များနှင့်

မတူကွဲပြားသောအုပ်စုများမှ ကိုယ်စားလှယ်များပါဝင်သော အမျိုးသားညီလာခံကို ဖွဲ့စည်းကျင်းပခဲ့သည်။ ဤအဆင့်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရှိ အစိုးရစနစ်အပေါ်ဗဟိုပြုသော အရေးကိစ္စများစွာသည် အငြင်းပွားဖွယ်ရာများအဖြစ်ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပြီး အချို့နိုင်ငံရေးပါတီများသည် အစည်းအဝေးမှ ထွက်ခွာသွားခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အစိုးရအဖွဲ့ဆိုင်ရာပါတီသည် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ကို အပြည့်အဝသမ္မတစနစ်ဖြင့် အခြေခံမူအားဖြင့်အစားထိုးခြင်းနှင့် ဗဟိုမှအာဏာကို အောက်ခြေသို့ ခွဲဝေမှုအတိုင်းအတာကို ကန့်သတ်လိုက်ခြင်းအားဖြင့် မူကြမ်းကိုပြောင်းလဲခဲ့ပြီး ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲသို့ တင်သွင်းခဲ့သည်။ ၂၀၀၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် အဆိုပြုထားသည့် မူကြမ်းကို ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲက ဆန္ဒမဲ ၅၈ % ဖြင့် ပယ်ချခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲနှင့်ဆက်စပ်သော အကြမ်းဖက်မှုများအပြီးတွင် အာဏာခွဲဝေရန်အတွက် ညွန့်ပေါင်းအစိုးရကို တည်ထောင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ပိုမိုဆိုးရွားလာသော အကြမ်းဖက်မှုများကိုတားဆီးရန် ဆောင်ရွက်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲမှုများကို အပြီးသတ်ခြင်းသည် စတုတ္ထအချက်ဖြစ်သည်။ အဓိက အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စရပ်များအပေါ် အမြင်မတူမှုများကိုညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရန် ကျွမ်းကျင်သူများကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၎င်းတို့သည် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ကို နောက်တစ်ကြိမ် ထပ်မံအဆိုပြုခဲ့သော်လည်း ညွန့်ပေါင်းအစိုးရ၏ လွှတ်တော်ကော်မတီသည် သမ္မတစနစ်သီးသန့်ဖြင့်သာ အစားထိုးခဲ့ပါသည်။ သို့သော် အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် ဝန်ဆောင်မှုများအား ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်လုပ်ဆောင်ရန် ကတိကဝတ်ထား လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ကို ၂၀၁၀ ခုနှစ် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲနည်းလမ်းမှတစ်ဆင့် ပါဝင်သူများ၏ ၇၀% နီးပါးသောထောက်ခံချက်ဖြင့် အတည်ပြုခဲ့သည်။ ဤကိစ္စရပ်တွင် ပြောင်းလဲမှုအတိုင်းအတာသည် အပြီးသတ်ဒီမိုကရေစီဖြစ်ကြောင်း ရှင်းရှင်းလင်းလင်းဖြစ်ခဲ့သော်လည်း အားလုံးအလေးထား

ပြောင်းလဲမှု အတိုင်းအတာသည် အခြေအနေတစ်ရပ်၌ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည့်အရာအပေါ်တွင် မူတည်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြောင်း လဲမှုအတိုင်းအတာ ရရှိနိုင်မှုရှိမရှိဟူသော မေးခွန်းသည် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်စွာ လိုအပ်သောအချိန်တွင် ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိမှုနှင့် ပါဝင်သူအဖွဲ့များအားလုံးအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အသွင်ပြောင်းလဲမှုနှင့်ပတ်သက်သော စည်းမျဉ်းများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအသစ်ကို လက်ခံနိုင်မှုတို့နှင့်ဆက်စပ်နေသည်။

စိတ်ဝင်စားသည့် စနစ်ဟောင်းကို ဖျက်သိမ်းခြင်းနှင့် ပတ်သက်သော နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်အပေါ်တွင် မူတည်ခဲ့သည်။ ကင်ညာနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံရေးအလွှာတွင် ဤသဘောတူညီချက်ကို တည်ဆောက်ခြင်းသည် ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုကျော်ကြာမြင့်ခဲ့ပြီး ၂၀၀၈ ခုနှစ် အတွေ့အကြုံပြီးနောက် နောက်ထပ်အကြမ်းဖက်မှုများကိုတားဆီးရန် လိုအပ်သည်ဟု ဆိုခဲ့သည်။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် ပြောင်းလဲမှုအတိုင်းအတာအပေါ် သဘောတူညီချက်ရရှိရန် ၁၉၉၀ နှင့် ၁၉၉၆ ခုနှစ်အကြား ၆ နှစ် ကြာမြင့်ခဲ့ပြီး မအောင်မြင်ခဲ့သော ဒီမိုကရေစီပဋိညာဉ်နှစ်ခု၊

ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုနှင့် ယင်းကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအောက်ရှိ အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေးအစိုးရတစ်ရပ်ရှိခဲ့သည်။ ဂါတီမာလာနိုင်ငံတွင် ဆွေးနွေးပွဲများတွင် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအားလုံး ပါဝင်အောင်ဆောင်ရွက်နိုင်မှုမရှိခြင်းသည် ပြောင်းလဲမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို အောင်မြင်စွာ ဆောင်ရွက်ပြီးစီးနိုင်မှုမရှိနိုင်ကြောင်း သေချာစေလျက်ရှိပြီး လူ့အဖွဲ့အစည်းရှိပဋိပက္ခများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများတွင် အဆိုပြုထားသည့် ပြောင်းလဲမှုအတိုင်း အတာကို အလွန်ခံနိုင်ရည်ရှိကြောင်း သက်သေပြလျက်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့်ပြောင်းလဲမှုအတိုင်းအတာ ရရှိနိုင်မှု ရှိမရှိဟူသောမေးခွန်းသည် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်စွာလိုအပ်သောအချိန်တွင် ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိမှုနှင့် ပါဝင်သူအဖွဲ့များအားလုံးအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အသွင်ပြောင်းလဲမှုနှင့်ပတ်သက်သော စည်းမျဉ်းများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအသစ်ကို လက်ခံနိုင်မှုတို့နှင့်ဆက်စပ်နေသည်။

အချို့သော ကိစ္စရပ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် ရှိနှင့်ပြီး အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် စည်းမျဉ်းများအပေါ်မှတစ်ဆင့် အသစ်သောအရာများ တည်ဆောက်နိုင်သည့် အခွင့်အရေးများရှိကြသည်။ ၎င်းသည် လုပ်ငန်းစဉ် ပြီးမြောက်သည်အထိ တွန်းအားပေးရန် လုံလောက်သော တရားဝင်မှုဖြင့်ရှိနိုင်နေသော လွှတ်တော်များရှိသည့်နေရာများတွင် အထူးအသုံးဝင်သည်။

ဇယား ၁။ ၁၉၇၅ နှင့် ၂၀၀၂ အကြားရှိ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်များ၊ ၎င်းတို့ကို အစပြုစေခဲ့သည့် ဖြစ်ရပ်များ သို့မဟုတ်အင်စတီကျူးရှင်းများ

လုပ်ငန်းစဉ်အမျိုးအစား	စုစုပေါင်းလုပ်ငန်းစဉ်၏ %
က။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှုကဏ္ဍမှ ညွှန်ကြားထားသော လုပ်ငန်းစဉ်	၂၃ %
ခ။ ငြိမ်းချမ်းရေး ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ/ဒူးတိုက်ဆွေးနွေးမှုများ	၅.၆ %
ဂ။ အမျိုးသားညီလာခံ/အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာဥပဒေပြုလွှတ်တော်	၇.၂ %
ဃ။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာညီလာခံ	၆၂.၆ %

ရင်းမြစ်။ Jennifer, Widner, Princeton တက္ကသိုလ်

အထူးသဖြင့် လွှတ်တော်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲနိုင်သည့် တစ်ခုတည်းသောလမ်းကြောင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ၎င်း၏ အားသာချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် လက်ရှိပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများနှင့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူအသစ်များ၏ နိုင်ငံရေးအရ လက်ခံမှုကိုရရှိရန်လိုအပ်သော အင်စတီကျူးရှင်းအသစ်တည်ထောင်ရန် အလေးထားစရာမလိုတော့ပေ။ လက်ရှိလွှတ်တော်များသည် ထိုကဲ့သို့သောအသွင်ကူးပြောင်းမှု အခြေအနေကိုတည်ငြိမ်မှုရှိစေနိုင်ပြီး တရားဝင်မှုသာမက တရားဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုကိုထောက်ပံ့ခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းခြင်းလုပ်နိုင်သည်။ သို့သော် ကန့်သတ်ချက် ၃ မျိုးရှိပါသည်။ ပထမဦးစွာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ

ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်နေသောအခြားဆောင်ရွက်နေသူများကဲ့သို့ပင် လွှတ်တော်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကိုထိန်းချုပ်ရာတွင် ခြေလှမ်းသာနေရန် ကြိုးပမ်းနိုင်သော အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများရှိသည်။ ၎င်းသည် အမြဲတမ်းမဟုတ်သော်လည်း များသောအားဖြင့် အခြားအင်စတီကျူးရှင်းများ၏အားနည်းချက်များကို အရယူရန်ဖြစ်သည်။ အန္တရာယ်မှာ လွှတ်တော်သည် ယင်း၏ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာတောင့်တင်းခိုင်မာစေရန်ကိုသာ အလေးပေးခြင်းဖြစ်သည်။ ဒုတိယအနေဖြင့် လွှတ်တော်သည်နိုင်ငံရေးပါတီများကို စုစည်းဆောင်ရွက်သောနေရာဖြစ်သည်။ အခြေအနေအတော်များများတွင် ယင်းပါတီများသည် ပါတီတွင်းဒီမိုကရေစီနည်းကျ ဖွဲ့စည်းပုံမရှိဘဲ ဦးဆောင်သူအနည်းစုမှ လွှမ်းမိုးထားလေ့ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းသည် အရေးကြီးသည်နှင့်အမျှ စိတ်ဝင်စားသောအဖွဲ့များသည် အဓိကအရေးကိစ္စများကိုဆုံးဖြတ်သော သေးငယ်ပြီးဩဇာကြီးမားသည့်အုပ်စုကို အလွတ်သဘော ဆွေးနွေးသဘောတူညီချက်မှတစ်ဆင့် ကန့်ကွက်နိုင်မည်။ တတိယအချက်အနေဖြင့် လွှတ်တော်အတွင်းရှိ နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ဖွဲ့ချင်းသည် ရွေးကောက်ပွဲတွင်၎င်းတို့ကိုယ်တိုင်အထောက်အကူပြုမည့် ပါတီဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များကို ထောက်ခံနိုင်ဖွယ်ရှိသည်။ နိုင်ငံရေးပါတီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာစည်းမျဉ်းများသည် လွှတ်တော်၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာခွဲဝေပုံကို သတ်မှတ်လေ့ရှိသောကြောင့် ထိုကဲ့သို့သော ဦးစားပေးရွေးချယ်မှုများသည် ဒီမိုကရေစီနှင့်တည်ငြိမ်မှုကိုထိခိုက်စေနိုင်ပြီးအထူးသဖြင့် ဖယ်ကြဉ်ခံရသောအဖွဲ့များ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများသို့ ပြန်လှည့်သွားပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမူဘောင်ကို မူရင်းအဓိပ္ပါယ်ပျက်ပြားစေနိုင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးအတွက်ရည်ရွယ်၍သာ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားသော အဖွဲ့အစည်းအသစ်များပင်လျှင် ယင်းတို့၏ နောက်ထပ်ကိုယ်ပိုင်အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများရှိနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံနှင့် အစ္စရေးနိုင်ငံတို့ရှိ ရွေးကောက်ပွဲတိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်များသည် ပုံမှန်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အသွင်သို့မကူးပြောင်းမီ ဥပဒေပြုအာဏာကို

စုစည်းခိုင်မာအောင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာရလဒ်များကို ချယ်လှယ်ရန်ရည်ရွယ်သည့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများရှိနိုင်သည်ကို မျှော်မှန်းထားသင့်သည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းဒီမိုကရေစီနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဩဇာလွှမ်းမိုးနိုင်သည့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာရလဒ်များအပေါ် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အကျိုးစီးပွားကိုလည်း အသိအမှတ်ပြုသင့်သည်။

ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ရလဒ်များကို ချယ်လှယ်ရန် ရည်ရွယ်သည့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများရှိနိုင်သည်ကို မျှော်မှန်းထားသင့်သည်။ လက်ရှိလွှတ်တော်များသည် ဥပဒေညီညွတ်မှုနှင့်တရားဝင်မှုပေးနိုင်သော်လည်း အမှန်တကယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးရည်ရွယ်ချက်အတွက် ဖွဲ့စည်းသော အဖွဲ့သစ်များတွင်ရှိသကဲ့သို့ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများရှိနိုင်သည်။

၃.၂။ ကြားဖြတ် အစီအမံများ

ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း သို့မဟုတ် ကာလကြာရှည်စွာအကျပ်အတည်းပြီးဆုံးပြီးနောက် အခြေအနေများတွင် ရန်လိုမှုများ သို့မဟုတ် အကျပ်အတည်းများရပ်ဆိုင်းသွားသော အခိုက်အတံ့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုရေးဆွဲရန် အခွင့်သာသောအချိန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ ဤနေရာတွင်စိန်ခေါ်ချက်မှာ အတိတ်ကာလနှင့် ရှင်းရှင်းလင်းလင်းဖြစ်ရန်ဆောင်ရွက်ရင်း ပြောင်းလဲမှုများကို တတ်နိုင်သမျှလုပ်ဆောင်ရန်အတွက် ခွင့်ပြုရန်ဖြစ်သည်။ ကြားဖြတ်အစီအမံများသည် ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြစ်နိုင်ပြီး တစ်ခါတရံအသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာဆောင်ရွက်ချက်များအဖြစ် ဖော်ပြကြသည်။

ကြားဖြတ်ဆောင်ရွက်ချက်များသည် ကာလတိုဖြစ်သည်။ ယင်းတို့သည် (က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် အနှောင့်အယှက်အဟန့်အတားနည်းစွာဖြင့် အပြောင်းအလဲကို လုပ်ဆောင်ခွင့်ရှိရန်အတွက် ယခင်စနစ်ဟောင်းများမှ လွှဲပြောင်းလက်ခံထားသော ဥပဒေနှင့် နိုင်ငံရေးမူဘောင် အသစ်များ၏ အခြေခံမူအပေါ်တွင် လုပ်ဆောင်ခွင့်ရှိစေရန် (ခ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အသစ်တစ်ရပ် တည်ဆောက်မှုအောင်မြင်စွာပြီးမြောက်စေနိုင်မည့်အခွင့်အလမ်းကို ပိုမိုရရှိစေနိုင်သော တည်ငြိမ်သော အခြေအနေတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအတွက် နေရာဖန်တီးပေးရန်တို့ကို ရည်ရွယ်သည်။

ရန်လိုမှုများ သို့မဟုတ် အကျပ်အတည်းများ ရပ်ဆိုင်းသွားသော အခိုက်အတံ့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းတစ်ခုရေးဆွဲရန် အခွင့်သာသောအချိန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ ကြားဖြတ်အစီအမံများသည် ပါဝင်သူများ အကြား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပုံစံချမှတ်ရာ၌ ကူညီပေးရာတွင် အောင်မြင်နိုင်သော်လည်း ၎င်းတို့ကိုဒီမိုကရေစီဆိုင်ရာခြင်းသည် စိန်ခေါ်မှုဖြစ်သည်။

ကြားဖြတ်အစီအမံများသည် ပါဝင်သူများအကြား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပုံစံချမှတ်ရာ၌ ကူညီပေးရာတွင် အောင်မြင်နိုင်သည်။ လက်ခံနိုင်သောကြားဖြတ်အစီအမံများကို ဒီမိုကရေစီဆိုင်ရာခြင်းသည် စိန်ခေါ်မှုဖြစ်သည်။ ရေရှည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အစီအမံများနှင့် ချိတ်ဆက်ပုံအပါအဝင် ကြားဖြတ်အစီအမံများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့်ကာလအပေါ် သဘောတူညီမှုရရှိရန်သည် အလားတူ စိန်ခေါ်မှုရှိသည်။ ယင်းတို့သည် အကောင်အထည်ဖော်မည့်အခြေခံမူများနှင့် စံနှုန်းများကို ပြဋ္ဌာန်းခြင်း သို့မဟုတ် ပိုမိုမြင့်မားသည့်လိုက်နာရမည့်စည်းကမ်းများ ထည့်သွင်းခြင်းအား ဖြင့် အပြီးသတ်အစီအမံကို သတ်မှတ်နိုင်သည်။ ၁၀ နှစ်ကြာဖြစ်ပွားခဲ့သော လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲများကို အပြီးသတ်ရန်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခဲ့သော နီပေါနိုင်ငံ၏ လက်ရှိကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၂၀၀၇) သည် သက်ဦးဆံပိုင် တစ်ပြည်ထောင်ဘုရင်စနစ်အုပ်ချုပ်မှုဖွဲ့စည်းပုံမှ ဖက်ဒရယ်သမ္မတ နိုင်ငံသို့ ပြောင်းလဲစေခဲ့ပြီး ပြောင်းလဲမှုကိုရေရှည်တည်တံ့နိုင်စေဖို့ ရွေးကောက်ခံတိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် မူကြမ်းရေးဆွဲရန် ညွှန်ကြားခဲ့ပါသည်။ တောင်အာဖရိကတွင် ကြား

ဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အပြီးသတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် လိုက်နာရမည့်အခြေခံမူ ၃၄ ရပ်ကို ဖော်ပြထားသည်။

နောက်ခံအခြေအနေများသည် ကြားဖြတ်အစီအမံ၏ အချိန်ကာလကိုသတ်မှတ်ပေးလိမ့်မည် ဖြစ်သည်။ နီပေါနှင့် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲရေးအတွက် နှစ်နှစ်တာကာလကို သတ်မှတ်ထားခဲ့သည် (နီပေါနိုင်ငံတွင် အဆိုပါမူလသတ်မှတ်ကာလကို တိုးချဲ့ခဲ့သည်)။ အခြားနိုင်ငံများသည် ပို၍ကာလတိုနှင့် ပို၍ကာလရှည်တို့ကို သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ အရေးပေါ်ကိစ္စများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ် မူကြမ်းရေးဆွဲရန် ခွင့်ပြုချိန်ကို သတ်မှတ်လေ့ရှိသော်လည်း လက်တွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများသည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် လုံလောက်သော အချိန်ကာလတစ်ခု ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားရမည်။ သို့မဟုတ်ပါက မအောင်မြင်နိုင်ချေပို၍ မြင့်မားနိုင်သည်။

ကြီးမားသောအပြီးသတ်အတိုင်းအတာနှင့် အဆင့်ဆင့် ပြောင်းလဲပြင်ဆင်သောဒီမိုင်းချဉ်းကပ်မှုများနှစ်ခုစလုံးသည် ပြီးမြောက်မှုသေချာစေရန်အတွက် ကြားကာလတစ်ခု လိုအပ်နိုင်သည်။ ရှေ့နောက် အစီအစဉ်သတ်မှတ်ခြင်းသည် မတူကွဲပြားစွာ အမျိုးမျိုးတည်ရှိနေကြသော အကျိုးစီးပွားများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအမိုးအောက်တစ်ခုထဲသို့ ယူဆောင်လာကြသောအခြေအနေမျိုးတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများအကြား ကျယ်ပြန့်သောသဘောတူညီမှုရရှိရန်နှင့် ရေရှည်အကျိုးကိုအလေးထားရန် ပေါင်းကူးတံတားတစ်ခုကို ခွင့်ပြုပေးသင့်ပါသည်။ များစွာသော လက်တွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများသည် ထိုရည်ရွယ်ချက်အတွက် ရှေ့နောက် အစီအစဉ်သတ်မှတ်မှုတွင် အဆင့်များကိုခွဲခြားထားရှိရန်ကြိုးပမ်းကြပြီး ၎င်းတို့၏ရွေးချယ်မှုများသည် အဆင့်အသီးသီးတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများအားပါဝင်စေခြင်းနှင့် ဖယ်ရှားခြင်းတို့အပေါ် သက်ရောက်မှုများဖြစ်စေသည်။ ယင်းနည်းဗျူဟာများသည် လက်ရှိကြုံတွေ့နေရသည့် အကြောင်းကိစ္စများအား အလေးထားစောင့်ကြည့်ရာမှ ပြုလုပ်မိသောအမှားများကြောင့် ပြဿနာများကိုအမြဲဖြစ်ပေါ်စေသည်။

၃.၃။ အသွင်အကူးအပြောင်းဆိုင်ရာ တရားမျှတရေး

အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း တရားမျှတမှုတောင်းဆိုချက်များကို ကျေနပ်မှုရှိလောက်အောင် တုံ့ပြန်ဖြေရှင်းပေးခြင်းသည် ပဋိပက္ခပြီးဆုံးပြီးနောက် သို့မဟုတ် ပြင်းထန်သော သဘောထားကွဲလွဲမှုများ၏ အလယ်၌ရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုတည်ဆောက်ခြင်း၏ ရှိနေပြီးသောစိန်ခေါ်ချက်တာဝန်များကို ရှုပ်ထွေးစေနိုင်သည်။ အလေးထားရမည့် ကိစ္စရပ်များတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်နိုင်သည်။ ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် အတိတ်ကာလနှင့်ပတ်သက်သောကိစ္စရပ်များကို မည်သို့ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်း ဆောင်ရွက်မည်နည်း။ ယခင်က ဖိနှပ်ခဲ့သူများနှင့် ရာဇဝတ်မှုများ ကျူးလွန်ခဲ့သူများနှင့် ငြိမ်းချမ်းစွာအတူယှဉ်တွဲနေထိုင်ရန် မည်သို့သင်ယူနိုင်မည်နည်း။ မည်သို့ပြန်လည်ရင်ကြားစေပြီး ခွင့်လွှတ်နိုင်မည်နည်း။ ပဋိပက္ခပြီးနောက် လက်တွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများအနေဖြင့် ယခင်အုပ်ချုပ်သူများ၊ စစ်သားများ၊ လူ့အခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်ခံရ

သူများနှင့် ၎င်းတို့ကိုထောက်ခံအားပေးသူများဖြစ်သော မိသားစု၊ မိတ်ဆွေသူငယ်ချင်း သို့မဟုတ် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများအကြားရှိ သဘောထားကွဲလွဲမှုများကို ကုစားရန်လိုအပ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော ကုစားမှုများသည် လူထု၏ဒေါသများနှင့် စိတ်ဒဏ်ရာများအတွက် ထွက်ပေါက်တစ်ခု ဖြစ်ရန်နှင့် ကျူးလွန်ခံရမှုကိုဖြစ်စေသော သမိုင်းကြောင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ဖော်ထုတ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုလိုအပ်သည်။ ၎င်းသည် ပြန်လည်ရင်ကြားစေရေးအတွက် ပိုမိုကြီးမားသော လုပ်ငန်းစဉ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ်သော်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်မှုများနှင့်ဥပဒေချိုးဖောက်မှုများအတွက် ထိရောက်သော တရားမျှတရေးဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းချက်အဖြစ်သော်လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ လက်တွေ့ကျသောစိန်ခေါ်မှုမှာ အထူးသဖြင့် အောင်မြင်သူရှင်းရှင်းလင်းလင်း မရှိဘဲ အတင်းအကျပ်ညှိနှိုင်းဖြေရှင်းပြီး မတိုးသာမဆုတ်သာဖြင့် ရပ်တန့်ထားသော ပဋိပက္ခအခြေအနေများတွင် တိုင်းပြည်ကို ပြိုကွဲခြင်းမရှိစေပဲ လူမှုအဖွဲ့အစည်းကြီးတစ်ခုလုံးအား အောင်မြင်စွာ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးဖြစ်သည်။

၃.၄။ အားလုံးပါဝင်ရေးနှင့် ကိုယ်စားပြုခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်နေစဉ်အတွင်း အားလုံးပါဝင်သောကိုယ်စားပြုမှုသည် အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။ သဘောတရားအရ ၎င်းသည် လုပ်ငန်းစဉ်တရားဝင်မှုရှိရန် အရေးကြီးသော အချက်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းသည် တည်ငြိမ်မှုနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရေးအတွက် နိုင်ငံရေးအရဆန္ဒ ရှိနိုင်ချေရှိပြီး အားကောင်းခိုင်မာမှုရှိသည့် အကြမ်းဖျင်းလက်ခံနိုင်သော ရလဒ်များဖြင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်ကျစွာ ကိုယ်စားပြုမှုတိုးမြှင့်ရေးအပေါ် အလေးထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို လျှို့ဝှက်စွာမူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် ထုတ်ပြန်ကြေငြာခြင်းတို့ကိုလည်း ပယ်ချခဲ့သည်။ ယင်းအစား နီပေါနိုင်ငံရှိ လက်ရှိတိုင်းပြုပြည်ပြု ညီလာခံတွင်ထင်ဟပ်သကဲ့သို့ လူ့အဖွဲ့အစည်းအပိုင်းအားလုံး၏ အကျယ်ပြန့်ဆုံးကိုယ်စားပြုခြင်းကိုပေါ်ပေါက်စေရန် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားကြပါသည်။

ဒီမိုကရေစီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးကို လုံလောက်သောအချိန်နှင့်တည့် ငြိမ်သော အခြေအနေများကို လိုအပ်သည့်ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအဖြစ်လည်း ရှုမြင်သည်။ ဒီမိုကရေစီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းကို တိုးချဲ့မည့်ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများမှာ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာနှင့်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များ ဖြစ်သည်။ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ထည့်သွင်းစဉ်းစားသည့်နည်းလမ်းတွင် အာဖရိက၏ဒေသများတွင် အသုံးပြုခဲ့သည့် အမျိုးသားညီလာခံ၏ ဆွေးနွေးပွဲဖိုရမ်များ ပါဝင်သည်။ ၎င်းတို့ကို ဘီနင်၊ ဂါနာ၊ ကင်ညာနှင့် မာလီရှိ နိုင်ငံရေးအာဏာပိုင်များက ဒီမိုကရေစီစနစ်ဆီသို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအပေါ် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် အာဏာရပါတီနှင့် ပူးပေါင်းရန်အတွက် နောက်ထပ်ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့များကိုပါ ဝါဝင်စေသည့်နည်းလမ်းများအဖြစ် ခေါ်ယူကျင်းပခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်နေစဉ် အတွင်း အားလုံးပါဝင်သော ကိုယ်စားပြုမှု သည် လုပ်ငန်းစဉ်တရားဝင်မှုရှိရန်အတွက် အရေးကြီးသည်။ အားနည်းသော ကိုယ်စား ပြုခြင်းသည် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများကို အာဏာရပါတီ၏ တစ်ဖက်သတ်ဆန်သော အကျိုး စီးပွားများဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်း သို့မဟုတ် လွှမ်းမိုးထားသော အဖွဲ့၏အာဏာ နှင့်အခွင့်ထူးများကို လိုရာဆွဲမှုများဖြစ်စေ မည့် အန္တရာယ်ဖြစ်စေနိုင်သည်။

တွင်ဘက်လိုက်မှုများရှိခဲ့ပြီးညီလာခံကို ပွင့်ပွင့် လင်းလင်းမလုပ်ခဲ့သောနေရာ (ဥပမာ - မာလီ နိုင်ငံ) တွင် ပဋိပက္ခတိုးပွားလာခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာညီလာခံ ပို၍အောင်မြင် ခဲ့သည့်ဘီနင်နိုင်ငံကဲ့သို့သောဖြစ်ရပ်တွင် အမျိုး သားညီလာခံကို ဒီမိုကရေစီစနစ်ကျသော အုပ် ချုပ်စီမံရေးဖြစ်စေရန် ကူညီပေးရာတွင် ပိုမို ကြီးမားသောအောင်မြင်မှုကို ပြသနိုင်ခဲ့သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာညီလာခံ ကိုလည်း ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် စဉ်းစားကြပါသည်။ ညီလာခံသည် ဖွဲ့စည်းပုံ

အခြေခံဥပဒေကို မူကြမ်းရေးဆွဲရန်၊ ငြင်းခုံဆွေးနွေးရန်နှင့် သဘောတူညီရန်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက် တစ်ခုတည်းဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲ သို့မဟုတ် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းမှတစ်ဆင့် ခေါ်ယူကျင်းပသောကိုယ် စားလှယ်များအဖွဲ့ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန် ရည်ရွယ်ဖွဲ့စည်းထားသည် သာမက ဥပဒေပြုရေး၏ပုံမှန်လုပ်ငန်းများဖြစ်သောအုပ်ချုပ်ရေးကိုကြီးကြပ်ခြင်း၊ တာဝန်ယူမှုတာဝန် ခံမှုနှင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာများရှိသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အနေဖြင့်လည်း ဆောင်ရွက်သောတိုင်း ပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်များနှင့် ကွာခြားသည်။ ပြင်သစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးချဉ်းကပ် နည်းဖြင့် လွှမ်းမိုးထားသောနိုင်ငံများသည် ပုံမှန်အားဖြင့် တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်ကို ကျင့်သုံးလေ့ ရှိပြီး ၎င်းသည်လက်တင်အမေရိကတွင်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း၏ အစဉ်အလာ နည်းလမ်းဖြစ်သည်။ သီးခြားလွှတ်တော်နှစ်ရပ်ကို တစ်ပြိုင်နက်တည်းကျင်းပရာ၌ တိုင်းပြုပြည်ပြု လွှတ်တော်သည် ဥပဒေပြုလုပ်ငန်းတာဝန်များနှင့် သာမန်နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်များဖြင့် ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးမ ဖြစ်ဘဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရာတွင် ရေရှည်ချဉ်းကပ် နည်းကို ကျင့်သုံးနိုင်သည်။ သို့သော်တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်နှင့် ပုံမှန်လွှတ်တော်အကြား ပြိုင်ဆိုင် မှုသည် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာနှင့် အစိုးရပိုင်းဆိုင်ရာကဏ္ဍတွင် အဟန့်အတားများ သို့မဟုတ် ပြင်းထန်သောပဋိပက္ခပင်ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ ဤကဲ့သို့သောဖြစ်ရပ်သည် တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော် အချို့ကို ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ သီးခြားရွေးကောက်တင်မြှောက်ခဲ့ပြီး ၎င်းတို့၏လွှမ်းမိုးမှုကို တည် ဆောက်ရန်နှင့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို ကြီးကြပ်ရန်ပင်ကြိုးပမ်းသောနေရာများဖြစ်သည့် လက်တင် အမေရိကတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ အခြားတစ်ဘက်တွင်လည်း တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်၏ လုပ်ငန်း တာဝန်များကိုပေါင်းစပ်ထားသော လွှတ်တော်တစ်ရပ်သည် လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုဆိုင်ရာ အခက်အခဲ များနှင့်ရင်ဆိုင်ရနိုင်သည်။ နီပေါနိုင်ငံတွင် တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် အနေဖြင့်လည်း သတ်မှတ်ခံထားရခြင်းကြောင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တစ်ရပ်အနေဖြင့် ၎င်းသည် အများသဘောတူညီချက်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းနှင့် အာဏာခွဲဝေခြင်းကဲ့သို့သော လက်တွေ့

ပြဿနာများဖြင့် ရှုပ်ထွေးလေ့ရှိသည့် အစိုးရဖွဲ့စည်းခြင်းတာဝန်ကိုပါ ဆောင်ရွက်ရပါသည်။ နီပေါနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း အဆုံးသတ်ရန်အတွက် အချိန်တိုးချဲ့ယူခဲ့ရသကဲ့သို့ အဆိုပါလုပ်ငန်းတာဝန် နှစ်ရပ်လုံးသည် လုံလောက်သောအချိန် လိုအပ်သည်။

ထိုသို့သော ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုဖိုရမ်များ၏အဓိကပြဿနာတွင် ကိုယ်စားပြုမှုနှင့်ပတ်သက်သော အရေးကိစ္စပါဝင်သည်။ အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် ကိုယ်စားပြုခြင်းနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်းကို ပါတီတစ်ခုတည်းက ကြီးမားစွာလွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်ထားသည်။ တီမောလက်စတီနိုင်ငံရှိ လွတ်လပ်သော အရှေ့တီမောအတွက် တော်လှန်ရေးတပ်ဦး (Frente Revolucionária de Timor-Leste Independente, Fretilin)၊ အိန္ဒိယရှိ ကွန်ဂရက်ပါတီ (၁၉၄၇-၉)၊ ရဝမ်ဒါရှိ ရဝမ်ဒါမျိုးချစ်တပ်ဦး (Rwandan Patriotic Front) နှင့် အီသီယိုးပီးယားရှိ အီရစ်ထရီယံ ပြည်သူ့လွတ်မြောက်ရေးအဖွဲ့အစည်း (EPLF) တို့ဖြစ်သည်။ အားနည်းသော ကိုယ်စားပြုခြင်းသည် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများကို အာဏာရပါတီ၏ တစ်ဖက်သတ်ဆန်သော အကျိုးစီးပွားများဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်း သို့မဟုတ် လွှမ်းမိုးထားသော အဖွဲ့၏အာဏာနှင့် အခွင့်ထူးများကို လိုရာဆွဲမှုများဖြစ်စေမည့် အန္တရာယ်ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ဤပြဿနာကိုဖြေရှင်းရန်အတွက် ယင်းအဖွဲ့ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်မည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်သည် အရေးပါလာသည်။ တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်အမျိုးသားများနှင့် အမျိုးသမီးများ၏ ရွေးကောက်ပွဲကိုကြီးကြပ်သည့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာစည်းမျဉ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် ပုံမှန်အားဖြင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ အဖွဲ့ဝင်များ၊ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ နယ်မြေအချိတ်အဆက်များ သို့မဟုတ် လူနည်းစု သို့မဟုတ် အခြားသောနိုင်ငံရေးဆိုင်ရာစံသတ်မှတ်ချက်များတို့မှတစ်ဆင့်နိုင်ငံသားများ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်လာနိုင်မည့်စံနှုန်းများကို သတ်မှတ်ပေးထားသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အဖွဲ့၏ အရွယ်အစားနှင့် အဖွဲ့ဝင်များပါဝင်ဖွဲ့စည်းပုံအပေါ် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာစနစ်ဒီဇိုင်းသည် အရေးပါသော သက်ရောက်မှုများရှိသည်။ ၂၀၀၆ ခုနှစ်က ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခဲ့သော ဘော်လီဗီးယား၏ တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်သည် အဖွဲ့ဝင် ၃၀၁ ဦးရှိပြီး ၂၀၀၈ ခုနှစ်က ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခဲ့သော နီပေါ၏ တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်သည် အဖွဲ့ဝင် ၆၀၁ ဦးရှိခဲ့သည်။ ရွေးကောက်ပွဲများအပြီးတွင် အာဖရိကအမျိုးသားကွန်ဂရက်လွှတ်တော်က တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်ကို သေချာပေါက် လွှမ်းမိုးမည်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်းဖြစ်ခဲ့သော တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်၏ရလဒ်များကို အသစ်ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးမှ အတည်ပြုပေးရန် လူနည်းစုပါတီများက အောင်မြင်စွာတိုက်တွန်းပြောဆိုနိုင်ခဲ့သည်။

၃.၅။ ပြည်သူလူထု၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း

ပြည်သူလူထု၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းအခန်းကဏ္ဍသည် မြင့်မားလာလျက်ရှိပါသည်။ ပြည်သူလူထုနှင့်တိုင်ပင်ဆွေးနွေးပြီး ယင်းတို့၏ အမြင်များထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းများ ပြုလုပ်သော အခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ၎င်း၏ရလဒ်များတွင် ပြည်သူလူထု၏ တရားဝင်မှုအုပ်နှင်းခြင်းအဖြစ် ပိုမို၍မြင်လာသည်။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် ပြည်သူများထံမှ

တင်ပြမှုပေါင်း ၂ သန်းကျော်ကို စုစည်းရရှိခဲ့သည်။

ပြည်သူလူထု ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူးများ

- ပြည်သူလူထုများသည် အစိုးရနှင့် ယင်းတို့အကြားဆက်ဆံရေးကို အုပ်ချုပ်စီမံမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရာတွင် ဒီမိုကရေစီနည်းဖြင့်ပါဝင်နိုင်သည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်တို့နှင့်ပတ်သက်၍ ပြည်သူလူထုအား သတင်းအချက်အလက်များကို ဝေမျှပေးခြင်းဖြင့် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲသည် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှုကို မြင့်မားစေပါသည်။
- ပြည်သူလူထုများသည် ဆန္ဒမဲပေးခြင်းမပြုမီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင်သည့် အကြောင်းအရာများအပေါ် မိမိကိုယ်မိမိ အသိပညာပေးခြင်းနှင့် ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်မှုများပြုလုပ်နိုင်သည်။

ကုန်ကျစရိတ်များ

- ပြည်သူလူထု၏ ပါဝင်မှုသည် ကုန်ကျစရိတ်ကြီးမားနိုင်သည်။ ၎င်းသည် ရှားပါးသည့် အရင်းအမြစ်များကို သုံးစွဲမှုဖြစ်နိုင်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ တရားဝင်မှုနှင့် သိသာသော ချိတ်ဆက်မှုရှိချင်မှ ရှိနိုင်ပေလိမ့်မည်။
- လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ခြယ်လှယ်မည့်သူများသည် ပြည်သူလူထုကဖြေဆိုရန် မေးခွန်းများ ဖန်တီးခြင်းအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဆန္ဒမဲပေးမည့်သူများအားလွှမ်းမိုးရန် ဘက်လိုက်သော လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း ပြည်သူလူထု၏ပါဝင်မှုကို ကြိုးကိုင်ခြယ်လှယ်နိုင်သည်။
- နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာရပ်များအရ ခွဲခြားထားသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် ပြည်သူလူထု၏ပါဝင်မှုသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု သို့မဟုတ် ဘာသာရေးဆိုင်ရာလူများစုများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်ကိုလက်ခံရန်သို့မဟုတ် ပယ်ချရန် ဟူသော ရိုးရှင်းသည့်ရွေးချယ်ခွင့်နှစ်မျိုးကိုသာ ပေးထားသည်။
- ပြည်သူလူထုပါဝင်ခြင်းကြောင့် လူနည်းစု၏ အခွင့်အရေးများကို ထိပါးသော သို့မဟုတ် ချိုးဖောက်သော လူကြိုက်များသောအစီအမံများကို တရားဝင်ဖြစ်စေနိုင်သည်။

ပြည်သူများ ကာလရှည်ကြာစွာ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် ပါဝင်ပိုင်ခွင့်မရှိသော အခြေအနေနှင့် ပဋိပက္ခမှ ပေါ်ထွက်ရုန်းထွက်လာသောနိုင်ငံများတွင် ပြည်သူလူထု၏ ပါဝင်မှုအရည်အသွေးသည် နိုင်ငံရေးအသိပညာပေးရန် လက်တွေ့လိုအပ်နေကြောင်း ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ဤအကြောင်းရင်းကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း၏ မူကြမ်းပြုစုမှုအဆင့်သို့ ပြည်သူလူထု၏အမြင်များ စုစည်းကောက်ခံခြင်းမပြုမီ နိုင်ငံရေးနီတိပညာပေးမှုကို ဦးစွာဆောင်ရွက်သင့်ကြောင်းအကြံပြုထားသည်။ နိုင်ငံရေးနီတိပညာပေးမှုကို အစိုးရအပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းစဉ်တွင်ပါဝင်သော ဘက်လိုက်သည့်အဖွဲ့များအစား လွတ်လပ်သောအဖွဲ့မှ လုပ်ဆောင်သောနေရာများ

ပြည်သူလူထုပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်အား တရားဝင်မှုရှိစေသည်ဟု ပို၍ရှုမြင်လာကြပါသည်။ သို့သော် ၎င်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ တရားဝင်မှုနှင့် သိသာသော ချိတ်ဆက်မှုရှိကြောင်း ပြနိုင်သော သက်သေအထောက်အထားမရှိ သကဲ့သို့ ကြိုးကိုင်ခြယ်လှယ်မှုများကို လမ်းစဖွင့်ပေးပါသည်။

တွင် ပြည်သူလူထုပါဝင်မှု၏ အရည်အသွေး သည် ပိုမိုခိုင်မာအားကောင်းမှုရှိကြောင်း ယုံကြည်နိုင်သည်။ ဘိုလီးဗီးယားတွင် တိုင်းပြု ပြည်ပြုလွှတ်တော်သည် ပြည်သူလူထု ပူးပေါင်း ပါဝင်မှုကိုစည်းရုံးဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး ပြည်သူများ ၏ အကြံပြုချက်များ စုစည်းရယူရန်အတွက် ကော်မတီများကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အခြားသော ဖြစ်ရပ်များဖြစ်သော ဥပမာအားဖြင့် ယူဂန်ဒါ နိုင်ငံတွင် လွှတ်လပ်သောကော်မရှင်သည် ပြည် သူများကို အသိပညာပေးမှုများ ဆောင်ရွက်ခဲ့ ပြီး ထင်မြင်ချက်များကို စုစည်းရယူခဲ့သည်။

ပြည်သူလူထု၏ပါဝင်မှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကိုတရား ဝင်မှုရှိစေခြင်းအဖြစ် ပိုမိုရှုမြင်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ တရားဝင်မှုနှင့်ဆက်စပ်သော သိသာသောသက်သေအထောက်အထား မရှိခြင်းမျိုးဖြစ်နိုင်သည်သာမက ကြိုးကိုင်ခြယ်လှယ်ခြင်း များကို လမ်းဖွင့်ပေးမှု ဖြစ်လာနိုင်စေသည်။

ပြည်သူလူထု၏အခန်းကဏ္ဍသည် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းရေးအဆင့်များတွင်လည်း ပို၍မြင်သာ မှုရှိလာသည်။ အချို့သောလုပ်ငန်းစဉ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအားအတည်ပြုရန် ပြည်လုံး ကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲများနှင့် ထင်မြင်ချက်များစုစည်းရယူရာတွင် ပြည်သူလူထု၏ပါဝင်မှုကို ခွင့်ပြုထား သည်။ ဥပမာ ယခင်ကပုံမှန်အားဖြင့် လွှတ်တော်၏အတည်ပြုချက်တစ်ခုတည်းဖြင့် လုံလောက်မှု ရှိသော အာဖရိကန်စွတန်နှင့် ကင်ညာနိုင်ငံ။ သို့သော် ကြီးမားသောလူ့အဖွဲ့အစည်းကွဲပြားမှု အခြေ အနေတွင် ရှိနှင့်ပြီးသားကွဲပြားနေသော ပြည်သူလူထုများကို အုပ်စုခွဲခြင်းမျိုးမဖြစ်စေရန် ပြည်လုံး ကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲကို ဂရုတစိုက်အသုံးပြုဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရာတွင် အာဏာရအဖွဲ့အစည်းများက လွှမ်းမိုးမှုများ ရှိသောကြောင့် အားလုံးပါဝင်ပြီး ကျယ်ပြန့်သောပူးပေါင်းပါဝင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်ရှိအောင်မြင်ရေးသည် ရရှိလာသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းချက်များကိုပုံဖော်ရန် ပြင်ပမှအဖွဲ့အစည်းများအတွက် နိုင်ငံရေးနှင့်ဥပဒေဆိုင်ရာမူ ဘောင်အနေဖြင့် အဓိပ္ပာယ်ရှိသောအခွင့်အလမ်းများဖန်တီးပေးသည့် အတိုင်းအတာအပေါ် များစွာ မူတည်သည်။ ပွင့်လင်းသောနိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုပုံစံများ၌ပင် အာဏာရအဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာညှိနှိုင်းမှုများအပေါ် အလွန်အမင်းထိန်းချုပ်မှု ဆက်လက်ထားရှိကြ သည်။ အကယ်၍လုပ်ငန်းစဉ်သည် ပွင့်လင်းသောဆွေးနွေးမှုပုံစံများမရှိပါက သို့မဟုတ် ပြည်သူလူထု ၏ အတည်ပြုခွင့်ပြုခြင်းမရှိပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးသည် ကိုယ်ကျိုးစီးပွား အလိုက် နောက်ကွယ်ရှိအာဏာကိုခွဲဝေထားသော အတွင်းလူအုပ်စုများ၏ ကျဉ်းမြောင်းသောအတိုင်း

အတာအတွင်း ကျရောက်နိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအပေါ် အထက်တန်း လွှာ လူတန်းစားများ၏လွှမ်းမိုးမှုသည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအချက်အလက်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ပြည်သူလူထုထံမှ အသံများအပါအဝင် ပို၍ပွင့်လင်းသောဆွေးနွေးမှုများကို ဖော်ဆောင်သော အတွေ့အကြုံများကလည်း လွတ်လပ်သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အရှိန်အဟုန်နှင့် တရားဝင်မှုကိုဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင် ‘ကာကွယ်ရေး’ကို တိုးချဲ့ခြင်းသည် စစ်မှန်သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ၏ ဟန့်ချက်ညီခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံကိုပြောင်းလဲနိုင်ပြီး အာဏာရအဖွဲ့အစည်းများ က ရည်ရွယ်ထားခြင်းမရှိသော၊ လုပ်ဆောင်ရန်ဆန္ဒလည်းမရှိသော ဖြေရှင်းချက်များကို ဦးတည်နိုင်စေသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ခေါင်းဆောင်များ၏ အခန်းကဏ္ဍကို ဖယ်ကြဉ်ထား၍မရပေ။ မေးခွန်းမှာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးတွင် အဓိကရာထူးနေရာများတွင် ထမ်းဆောင်ခြင်းမရှိသူများ၏ အခန်းကဏ္ဍကို ကန့်သတ်စရာမလိုပဲ အကြီးတန်းရာထူးနေရာရှိ ခေါင်းဆောင်များကို မည်ကဲ့သို့တာဝန်ပေးအပ် အသုံးပြုနိုင်မည်နည်း။ ဥပမာအားဖြင့် ခေါင်းဆောင်များကို အသေးစိတ်လုပ်ငန်းစဉ်အစည်းအဝေးများတွင်မဟုတ်ဘဲ အချို့သောမဟာဗျူဟာမြောက်ဆောင်ရွက်သောအချိန်များတွင်မှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်စေသော အခြေခံမူများရှိနိုင်သည်။ အချို့သောဥပမာများအရ အခက်အခဲမှလွန်မြောက်စေရန် ကူညီပံ့ပိုးပေးသော ခေါင်းဆောင်များရှိနိုင်သလို တစ်ဆိုမှုကိုဖြစ်စေသော ခေါင်းဆောင်များလည်း ရှိနိုင်သည်။ ထို့အပြင် ခေါင်းဆောင်များသည် ယင်းတို့အားထောက်ခံအားပေးသူအဖွဲ့များ၏ တောင်းဆိုချက်များအတွက် ဓားစာခံဖြစ်နိုင်သည်။ နိုင်ငံရေးအရလုပ်ပိုင်ခွင့်များမရှိသော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်မှုအတွင်း ဩဇာလွှမ်းမိုးသောခေါင်းဆောင်များစွာရှိသည်။ အထူးသဖြင့် လူမျိုးစု အကြီးအကဲများ၊ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များ၊ စစ်ခေါင်းဆောင်များ၊ မီဒီယာ၏ အကြီးအကဲများနှင့် စီးပွားရေးအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်များဖြစ်သည်။ အခြေအနေတစ်ခုစီရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် အဘယ်ကြောင့် အချို့ခေါင်းဆောင်များ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို မြှင့်တင်နေပြီး အချို့မှာခုခံတွန်းလှန်ခြင်း သို့မဟုတ် တားဆီးခြင်း သို့မဟုတ်ကန့်ကွက်ခြင်း၊ ဟန့်တားခြင်းများရှိနေမှုနှင့် မည်သည့်အခြေအနေတွင် ခေါင်းဆောင်များအကြား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းကို အောင်မြင်စွာပြီးမြောက်ခြင်းဖြစ်စေရန် အပေးအယူလုပ်ဆောင်သည်တို့ကို နားလည်နိုင်ရမည် ဖြစ်သည်။

၃.၆။ ပြင်ပမှ ဆောင်ရွက်သူများ၏ အခန်းကဏ္ဍ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း၏ အမျိုးသားရေးပိုင်ဆိုင်မှုဆိုင်ရာ အခြေခံမူကို အလေးပေးဖော်ပြနေစဉ်အတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် ပြင်ပမှ ဆောင်ရွက်ကြသူများ၏ ပံ့ပိုးမှုများကိုအဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝစွာ အသုံးပြုနိုင်သည်။ အဆိုပါပြင်ပလှုပ်ရှားသူများသည် အမျိုးမျိုးရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာဘဏ္ဍာရေး ထောက်ပံ့မှုပေးသော အလှူရှင်များ (ဥပမာ-

လူထုပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြရေး၊ လူထုပညာရေးနှင့် ထိရောက်အကျိုးရှိစေမည့် လေ့လာရေးခရီးများ အတွက်)၊ အထူးအရေးကိစ္စရပ်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို အကြံဉာဏ်များ ပေးရန် ဖိတ်ကြားခံရသည့် ကျွမ်းကျင်သူများ၊ ကြားဝင်စေ့စပ်ဖြန့်ဖြေမှုများ၊ အခြေအတင် ဆွေးနွေးမှု များတွင်ဘက်မလိုက်ပဲ ကြားနေဆောင်ရွက်ပေးခြင်းနှင့် လုံခြုံမှုဆိုင်ရာအာမခံချက်အတွက် ဆောင် ရွက်ပေးမည့် ယုံကြည်နိုင်သည့် ဘက်ပေါင်းစုံနှင့် နှစ်ဦးနှစ်ဘက်ပါဝင်သောအဖွဲ့များ၊ အရေးကြီး သောအခြေခံမူများ၊ သတ်မှတ်ကြေငြာချက်များချမှတ်ကာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများရှိ ပြည်တွင်းတာဝန် ထမ်းဆောင်သူများကို ၎င်းကြေငြာချက်တို့နှင့်အညီ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ပြုမူဆောင်ရွက်စေ သော နိုင်ငံအများအပြား အဖွဲ့ဝင်အဖြစ်ပါဝင်နေသော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အသုံးဝင်သော စည်းရုံးလှုံ့ဆော်ရေးနည်းကိရိယာများနှင့် လွတ်လပ်သောစောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းများကို ပေးစွမ်း နိုင်သော နိုင်ငံတကာလူမှုအဖွဲ့အစည်းများ စသည်တို့ပါဝင်သည်။ ပြည်တွင်းဆောင်ရွက်သူများ အကြားဖြစ်ပေါ်သည့် အကျပ်အတည်းများကိုကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်လည်း ပြင်ပမှဆောင်ရွက်သူများ ကို အသုံးပြုပါသည်။ ပါတီ သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတည်းက လွှမ်းမိုးထားသည့် လုပ်ငန်းစဉ် များတွင် ပြင်ပအဖွဲ့အစည်းများအား ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို ဆန်းစစ်ပေးရန်နှင့် အခြားနည်း လမ်းများကိုပံ့ပိုးပေးရန်၊ သို့မဟုတ် မတူညီသောအမြင်များပေးစွမ်းခြင်း သို့မဟုတ် မတူညီသော အမြင်များပါဝင်ဆွေးနွေးခွင့်ရှိစေခြင်းဖြင့် ဆွေးနွေးပွဲများထင်သာမြင်သာမှုရှိစေခြင်းကိုကူညီပေးရန် တောင်းဆိုသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ကြသူများ နားလည်ထားရန်အတွက် အရေးကြီးသည့် အချက်မှာ ပြင်ပမှဆောင်ရွက်သူများ၏အခန်းကဏ္ဍများအားလုံးမဟုတ်လျှင်တောင် အများစုသည် စံ တန်ဖိုးမဲ့ခြင်း သို့မဟုတ် ကြားနေမှုမရှိခြင်းဖြစ် သည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင် ကုလသမဂ္ဂကဲ့သို့ သော နိုင်ငံအများစုအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်သည့် ဘက် ပေါင်းစုံပါဝင်သည့် အဖွဲ့အစည်းများက ကိုယ် စားပြုသော စံတန်ဖိုးများသည် ပြည်တွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများ အတွက် အသုံးဝင်နိုင်သည်။ ၎င်းကို ပြည်တွင်း ဆောင်ရွက်သူများနှင့် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ အကြား ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်အကြောင်း ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများကို ကုလသမဂ္ဂလုံခြုံရေးကောင်စီ ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ် အခြေခံ၍ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ သော နမီးဘီးယားနိုင်ငံတွင်တွေ့နိုင်သည်။ ဤ ကိစ္စတွင် နမီးဘီးယားနိုင်ငံ၌ လွတ်လပ်ရေး

ပြင်ပမှ ဆောင်ရွက်သူများသည် ဘဏ္ဍာငွေ ပံ့ပိုးခြင်း၊ ကျွမ်းကျင်မှု နည်းပညာများ၊ ကြား တွင်စေ့စပ်ဖြန့်ဖြေခြင်း သို့မဟုတ် ဆွေးနွေး ချက်များတွင် ကြားနေကူညီပံ့ပိုးမှုပေးခြင်း နှင့်လုံခြုံမှုဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကိုဆောင်ရွက် ပေးနိုင်သော်လည်း အများစု၏အခန်းကဏ္ဍ မှာ စံတန်ဖိုးမဲ့နေခြင်း တစ်နည်းအားဖြင့် ကြားနေမှုမရှိခြင်းမျိုး ဖြစ်နိုင်သည်။ အချို့ သောကိစ္စရပ်များတွင် ၎င်းတို့၏ တန်ဖိုး များသည် ပြည်တွင်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတည်ဆောက်သူများ၏ ပန်းတိုင်များ၊ ရည်မှန်းချက်များ သို့မဟုတ် ဦးစားပေး အကြောင်းအရာများနှင့် ဆန့်ကျင်နေသည်။

မရရှိမီ ၁၉၉၀ ခုနှစ်အတွင်း ကုလသမဂ္ဂ၏ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှု သမိုင်းကြောင်းသည် ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာနှစ်ခုစလုံးအတွက် တရားဝင်ရလဒ်များဆီသို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး လမ်းစဉ်ကို လှုံ့ဆော်မောင်းနှင်ပေးသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများရရှိစေရန် ယင်းတို့၏ ပြည်တွင်းအခြေအနေကို အပြည့်အဝထိန်းချုပ်မှုမျိုးမရှိဘဲ ပြည်တွင်းလုပ်ဆောင်သူများ အတွက် အခြေခံတစ်ခုကိုပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။ အခြားတစ်ဘက်တွင် ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေ အတွင်း ရေးမှူးချုပ်မှတစ်ဆင့် ထိုကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းရှိ ၎င်းတို့ပါဝင် ဆောင်ရွက်သောကိစ္စရပ်များတွင် တရားဝင်မှုရှိစေရန်အတွက် အရေးကြီးသောအချက်တစ်ခုအဖြစ် နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးများ ကတိကဝတ်ထား အသုံးပြုကြပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရာတွင် ကုလသမဂ္ဂ၏ အခန်းကဏ္ဍအပေါ် ညွှန်ကြားမှုမှတ်စု ⁴

အချို့သောကိစ္စရပ်များတွင် ပြင်ပလုပ်ဆောင်သူများ၏ တန်ဖိုးများသည် ပြည်တွင်းဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများ၏ ပန်းတိုင်များ၊ ရည်မှန်းချက်များသို့မဟုတ် ဦးစားပေးမှုများ နှင့် သိသာစွာ သို့မဟုတ် မသိမသာဖြင့် ဆန့်ကျင်နေသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ပြင်ပပါဝင်သူများသည် မူကြမ်းရေးဆွဲသည့်အဆင့်တွင် အထူးအလေးပေးရင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်၏ အချိန်နှင့်ကာလကို ဆုံးဖြတ်ရန်အနေအထားတွင် ရှိနေနိုင်သည်။ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံတွင် ပဲရစ်စ် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် (၁၉၉၁) အရ မူကြမ်းရေးဆွဲမှုကို ရက် ၉၀ အတွင်းပြီးရန် လိုအပ်ပြီး ၁၉၉၃ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံသားများစွာက အချိန်ကာလ အကန့်အသတ်ရှိကြောင်းပြောဆိုပြီး ၁၉၉၇ ခုနှစ် အာဏာသိမ်းမှုကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အတိုက်အခံအဖွဲ့များအားလုံး ပါဝင်မှုမရှိခဲ့ခြင်း၏ တိကျသောသက် သေအဖြစ်မြင်တွေ့နိုင်သည်။ လုပ်ငန်းစဉ်၏အချိန်နှင့် ကာလအပေါ်ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှုသည် ပြည်တွင်း နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆောင်ရွက်သူများက အခိုင်အမာချမှတ်ရမည့် အရာဖြစ်သည်။

အခြားကိစ္စရပ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ပြင်ပမှ ဆောင် ရွက်သူများ၏ဖိအား သို့မဟုတ် လွှမ်းမိုးမှုအောက်တွင် ထိရောက်သော ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများ ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းခဲ့သည်။ ယင်းသည် တရားဝင်မှုရှိစေမည့် အရေးကိစ္စ ရပ်ဖြစ်နိုင်သော်လည်း ချက်ချင်းလက်တွေ့အကျိုးသက်ရောက်မှုသည် အခြေအနေအံဝင်ခွင့်ကျ မ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုမရှိခြင်း သို့မဟုတ် ဆုံးရှုံးခြင်းတို့ ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ယင်းကို ကြိုတင်ဟန့်တားရန်အတွက် ပွင့်လင်းမြင်သာဖွယ်ရှိသော အခြေခံမူများ၊ စံမူဘောင်များ အောက်တွင် ပြုမူဆောင်ရွက်ရန် သို့မဟုတ် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို စဉ်းစားဆုံးဖြတ်ရာတွင် သိသာထင်ရှားလွန်းသော အခန်းကဏ္ဍများတွင်ပါဝင်ခြင်းမရှိဘဲ ရှောင်ကြဉ်ရန် ပြင်ပမှဆောင်ရွက်သူ များသည် ပုံမှန်အားဖြင့်သတိပေးခံရလေ့ရှိသည်။ တရားဝင်မှုရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ထိရောက်သော ရလဒ်များကို ရရှိစေနိုင်သောနည်းလမ်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးကို ဒီဇိုင်းရေး ဆွဲရန်အတွက် နိုင်ငံသားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများတွင်လည်း တာဝန်ရှိသည်။

ဖြစ်နိုင်သောနေရာများတွင် အမျိုးသားရေးဆိုင်ရာ ဦးစားပေးမှုများနှင့်ပန်းတိုင်များကို သတ်မှတ်ပြီး အဆိုပါမူဘောင်အတွင်း ပြင်ပမှဆောင်ရွက်သူများ၏ကဏ္ဍကို ထည့်သွင်းခြင်းသည် ကောင်းမွန်သော စတင်ဆောင်ရွက်မှုဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ပြင်ပအဖွဲ့အစည်းများ၏ အခန်းကဏ္ဍကို ‘ကာကွယ်ရေး ဝါဒီ’ အဖြစ် နိုင်ငံရေးသဘောတွင် ထည့်သွင်းပါဝင်စေခြင်းသည် အလွန်ရိုးရှင်းကာ အရေးကြီးအချက် များ လျစ်လျူရှုခံရနိုင်သည်။ အကြောင်းမှာယင်းသည် အမှန်တကယ်ပြဿနာရပ်များကို ထိပ်တိုက် ရင်ဆိုင် ကိုင်တွယ်ခြင်းရှိနိုင်မည်မဟုတ်ဘဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် အတွက် ပြင်ပမှဆောင်ရွက်သူများ၏ အခြားသောအသုံးဝင်သည့် ပံ့ပိုးမှုများကိုလည်း ထိခိုက်စေနိုင် သောကြောင့်ဖြစ်သည်။

၄။ထိရောက်သောရွေးချယ်စရာအရေးကိစ္စများ

ပါဝင်သောအဖွဲ့များစွာတို့သည် အရေးကိစ္စရပ်တစ်ခုအပေါ်တွင် မည်သည့်ဘက်မှ တိတိကျကျ ရပ်တည်သည်ကို မသေချာသည်မျိုး ဖြစ်လေ့ရှိသည်။ ဤကဲ့သို့သော မသေချာမှုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအကြောင်းအရာအပေါ် သဘောတူညီမှုပို၍ကျယ်ပြန့်စွာရယူခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း ပြီးစီးရန်စရာရှိသည်။ ပိုမိုကြီးမားကျယ်ပြန့်သော အများဆန္ဒလိုအပ်လေလေ၊ လက်တွေ့ဆောင်ရွက် နေသူများအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်နိုင်ရန် အချိန်ပိုမိုလိုအပ်လေလေနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချ မှတ်ရေးအတွက် ပေးဆပ်ရမှုများပိုမိုများပြားလေလေဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် မတူကွဲပြားသောအကျိုး စီးပွားများနှင့် နောက်ခံအခြေအနေများရှိသည့် အဖွဲ့များစွာသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည် ဆောက်မှုအတွင်း ချမှတ်သောအင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများမှမိမိတို့ကိုယ် ပိုင်အကျိုးစီးပွားကို မည်သို့အများဆုံးရရှိအောင်လုပ်ဆောင်မည်ကို တွက်ချက်မည်ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်သည် အရေးကိစ္စအားလုံးကို ဖြေရှင်းနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် မည်သည့် အကြောင်းအရာများကို ထည့်သွင်းမည်၊ မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ ထည့်သွင်းဖော်ပြမည်ကို ဆွေးနွေးငြင်းခုံရသည်။ ပြည်တွင်းတွင် လှုံ့ဆော်မောင်းနှင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကို ပြည်တွင်းသုံးသပ်ချက်နှင့်အညီ လွတ်လပ်စွာဒီဇိုင်းရေးဆွဲနိုင်သည်။ အကြောင်းအရာအရေး ကိစ္စများသည် အငြင်းပွားဖွယ်နှင့်မဖြေရှင်းနိုင်မှုများ ဖြစ်လာသည်နှင့်အညီ အဖျက်အမှောင့်လုပ် မည့်သူများ၏ အန္တရာယ်ကြီးထွားလာသည်။ ၎င်းတို့သည် ယင်းတို့ကိုကန့်ကွက်ထားသော သို့မဟုတ် ဆန့်ကျင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြဋ္ဌာန်းချက်များအား အကောင်အထည်မဖော်နိုင်စေ ရန် လုပ်ဆောင်သူများဖြစ်ကြသည်။ ၎င်းတို့၏ထိရောက်သော ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို ဆုံး ဖြတ်ရွေးချယ်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် အပေးအယူလုပ်ခြင်း သို့မဟုတ် မက်လုံးပေးခြင်းအားဖြင့် အဖျက်အမှောက်ပြုနိုင်ချေရှိသူများကိုကိုင်တွယ်စီမံရန် အချိန်

လိုအပ်လေ့ရှိသည်။ သို့မှသာ အစုအဖွဲ့အတော်များများ၏ ယုံကြည်မှုဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အားကောင်းအသက်ဝင်လာမည်ဖြစ်ပြီး ပြည်သူ့အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အစိုးရတွင်ပူးပေါင်းပါဝင် မှုရှိလာမည်ဖြစ်သည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် အထူး

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်သည် အရေး ကိစ္စအားလုံးကို ဖြေရှင်းနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။

သဖြင့် ဖယ်ကြဉ်ခံရသူများ၏ မျှော်မှန်းချက် များကို စီမံခန့်ခွဲရန်အတွက် လိုအပ်မည်ဖြစ် သည်။

အချို့ကိစ္စများသည် အခြားကိစ္စရပ်များထက်ပို၍ အငြင်းအခုံ ဖြစ်စေသည်။ ယေဘုယျ အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် ထိရောက်သော ရွေးချယ်စရာနည်း လမ်းများကိုရရှိရန် လမ်းညွှန်မှုရှာဖွေလေ့ရှိသည့် သို့မဟုတ် အချိန်ပိုပေးလေ့ရှိသည့် ကိစ္စရပ်သည် အာဏာခွဲဝေမှုဆိုင်ရာကိစ္စများဖြစ်သည်။ ဘယ်သူတွေမှာ အာဏာဘယ်လောက်အထိရှိသလဲ မည် သည့်ရည်ရွယ်ချက်အတွက်လဲနှင့် အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်သောမေးခွန်း အထူးသဖြင့် ဆန့်ကျင် ဘက်အမြင်များရှိပေမယ့် ကျယ်ပြန့်စွာယုံကြည်လက်ခံထားသည့် အလေ့အထနှင့် ယုံကြည်မှုများ၊ နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်သူများ အများအပြားပါဝင်မှုနှင့် ၎င်းတို့၏ မတူကွဲပြားသော ဖြစ်တည်မှုများ၊ အာဏာအလွဲသုံးစားပြုမှုကိုကာကွယ်ရန်နှင့် လွတ်ငြိမ်းခွင့်ကိုစစ်ဆေးရန်အတွက် ထိရောက်သော ဥပဒေမူဘောင်များအတိုင်း နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်ချက်များတို့ဖြစ်သည်။ ဤအကြောင်းအရာများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပဋိပက္ခများကိုဖြေရှင်းရာတွင် ကြုံတွေ့ရမည့်စိန်ခေါ်မှုများကိုအောက်ပါအတိုင်းအလေး ထားဖော်ပြထားသည်။

၄.၁။ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ပဋိပက္ခကိုတုံ့ပြန်ရာတွင် ကျင့်သုံးမည့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းအပေါ်အချိန်ယူ၍ ဆွေးနွေးလေ့ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာဒီဇိုင်းသည် နဂိုကရှိနှင့်ပြီးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အလေ့အထ များမှကောက်ယူ၍ ပုံစံချမှတ်လေ့ရှိသည်။ သို့သော် ထိုသို့ဆောင်ရွက်မှုသည် အထူးသဖြင့်ပဋိပက္ခ များကြောင့် ညီညွတ်ကိုက်ညီမှုမရှိဖြစ်ကာ ကျင့်သုံးမှုသည် အလွန်အမင်းအထိအခိုက်မခံသော အခြေ အနေဖြစ်သည်။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးတွင် လတ်တလောကျင့်သုံးဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ဦးတည်ချက်လမ်းကြောင်းများကိုအခြေခံ၍ ဒီဇိုင်း ချမှတ်ထားသည်။ ယင်း၏ အခြေခံသဘောတရားဆိုင်ရာ အယူအဆများမှာ (က) လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာကို ချုပ်ကိုင်ထားခြင်း သို့မဟုတ် ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းတို့ကိုဖော်ဆောင်သည့် တွန်းအား များ (dynamics) (ခ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါအကြောင်းအရာများကို ဥပဒေအရတရားဝင်မှုရှိစေမည့် တွန်းအား (dynamic) နှင့် နိုင်ငံရေးကိုပိုမိုနေရာပေးရန် ကြိုးစားသည့်တွန်းအားများ နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြ ချက်များတို့ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါစာသားနှင့် ၎င်းအားအမြင့်ဆုံးတရားဥပဒေ တစ်ခုဖြစ်အောင် ပုံဖော်ခြင်းထက်ကျော်လွန်သော ပို၍ကျယ်ပြန့်သောရည်ရွယ်ချက်များအကြားရှိ ဆက်စပ်မှုတို့ကိုလည်း အလေးပေးဖော်ပြထားသည်။

၄.၁.၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဗိသုကာပုံစံ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဗိသုကာပုံစံဆိုသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာစာသားများကို အခြေခံလုပ်ငန်းတာဝန်များနှင့် ရည်ရွယ်ချက်များနှင့်ချိတ်ဆက်ပေးသော အသုံးအနှုန်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုတွင် ပါဝင်သောလက္ခဏာရပ်များသည် ဆောင်ရွက်ရန်မျှော်မှန်းထားသည့် ရည်ရွယ်ချက်များနှင့် နီးကပ်စွာဆက်စပ်မှုရှိသည်။ နောက်ပိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အကောင်အထည်ဖော်မှုအဆင့်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဗိသုကာပုံစံသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရန်အတွက် အသုံးဝင်သောလမ်းညွှန်မှုတစ်ခုဖြစ်သည်။ ဗိသုကာပုံစံနည်းလမ်းတစ်ခုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို 'အခြေခံမူဘောင်' တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်ရန်ဖြစ်သည်။ ဒီဇိုင်းအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားတွင် အများသဘောတူညီမှုအပေါ် အခြေခံသည့် စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ကြီးမားသောအရေးကိစ္စရပ်များနှင့် အခြေခံမူများသာ ပါဝင်သည်။ မူဘောင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (framework constitution) သည် ဥပဒေပြုခြင်းကိုညွှန်ကြားနိုင်မည့် အထွေထွေအခြေခံမူများကို ပြဋ္ဌာန်းနိုင်သော်လည်း အနာဂတ်ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုများအတွက် လက်ရှိအများသဘောတူညီမှုမရှိသော အရေးကိစ္စများစွာကိုသတ်မှတ်နိုင်သည်။ အကယ်၍နိပေါနိုင်ငံ၏ လက်ရှိလုပ်ငန်းစဉ်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် ဥပဒေပြုရေးအစီအစဉ်ပါဝင်သော မူဘောင်ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေကိုကျင့်သုံးရန် ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် သဘောတူညီခဲ့ပါက ယင်းတို့သည် တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်နှစ်နှစ်တာ နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုကို ရှောင်ကြဉ်နိုင်သည်။ ကုန်ကျစရိတ်ကို ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဆုံးသတ်မှုကဲ့သို့သော အခြားသော အရေးကိစ္စများအတွက် လွှဲပြောင်းသုံးနိုင်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။

'အခြေခံစုဖွဲ့တည်ဆောက်ပုံ (basic structure)' ချဉ်းကပ်မှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် အစိုးရအဓိကလုပ်ငန်းဆောင်တာများနှင့် ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေးဆိုသည့် အစိုးရကဏ္ဍသုံးရပ်ကဲ့သို့သော အစိုးရဆိုင်ရာလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ကျင့်သုံးမည့် အင်စတီကျူးရှင်းများတည်ဆောက်မှုကို ဦးစားပေးသည့်ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းကို ပေးစွမ်းသည်။ အခြေခံစုဖွဲ့တည်ဆောက်ပုံ ချဉ်းကပ်မှုတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသည့် အဆင့်များလည်း ပါဝင်နိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း သို့မဟုတ် အခြားဥပဒေအတွင်းကန့်သတ်ထားသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များ မရှိပါက အစိုးရအနေဖြင့် တရားဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသည်ဟု ယူဆချက်တစ်ခုရှိသည်။ မတူညီသော အစိုးရဖွဲ့စည်းပုံများ (governmental structures) သည် အချို့သောနယ်ပယ်များအပေါ် လွှမ်းမိုးမှုသက်ရောက်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုတွင် ပါဝင်သော လက္ခဏာရပ်များသည် ဆောင်ရွက်ရန်မျှော်မှန်းထားသည့် ရည်ရွယ်ချက်များနှင့် နီးကပ်စွာဆက်စပ်မှုရှိသည်။ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းတစ်ခုမှာ အများသဘောတူညီမှုအပေါ် တည်ရှိသည့် စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ကြီးမားသောအရေးကိစ္စရပ်များနှင့် အခြေခံမူများသာပါဝင်သော မူဘောင်ကိရိယာတစ်ခုအဖြစ် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်ဖြစ်သည်။

စေနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် အစိုးရ၏အာဏာအပေါ်ကန့်သတ်ခြင်းနှင့်စစ်ဆေးခြင်း၊ နိုင်ငံသားတိုင်း၏ လွတ်လပ်မှုအတွက် အကာအကွယ်ပေးခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေးအရဟန့်ချက်ညီခြင်းကို ဖန်တီးပေးခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်သည်။

‘အခွင့်အရေးအခြေခံသော’ချဉ်းကပ်မှုကိုလည်းဖော်ပြနိုင်သည်။ အဓိကအားဖြင့် ၁၇၈၉ ခုနှစ် ပြင်သစ်နိုင်ငံ၏ တော်လှန်ရေးအပေါ်အခြေခံ၍ ဤချဉ်းကပ်မှုသည် နိုင်ငံ၏ကျိုးကြောင်းဆင်ခြင်မှုကို လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ပြည်သူလူထု၏ လူမှုဘဝဖူလုံရေးအား ကာကွယ်မှုအဖြစ်မှတ်ယူသည်။ ယင်းအခွင့်အရေးများကို ဦးစားပေးအဖြစ်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် အစိုးရကိုဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဤရွေးချယ်မှုသည် ဥပဒေရေးရာကို လေးစားလိုက်နာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုကိုအလေးထားနိုင်ပြီး အခွင့်အရေးများအား တရားဥပဒေအရနှင့် အစိုးရ၏အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းမှ အာဏာတည်အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိစေနိုင်ရန်အတွက် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို ရှင်းလင်းပြတ်သားစေနိုင်သည်။ ဤချဉ်းကပ်မှုသည် သိသာသောအပြောင်းအလဲကို အထင်အရှားပြသရန် အခွင့်အရေးဆိုင်ရာအသုံးအနှုန်းကို တွင်ကျယ်စွာသုံးနှုန်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ပါဝင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် အခွင့်အရေးကိုဂုဏ်ယူစွာဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသား၏ ရှေ့တွင်ထားခြင်းအားဖြင့် ဤချဉ်းကပ်မှုကိုအလေးပေးသည်။ ဂွါတီမာလာနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၁၉၈၅) ၏ ပထမအပိုဒ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်သူနှင့် မိသားစုကိုကာကွယ်ရန်တာဝန်ရှိသော ဂွါတီမာလာအစိုးရတစ်ရပ် ဖွဲ့စည်းရန်အတွက် အခြေခံဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ အဆိုပါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ၁၉၆၂ မှ ၁၉၈၅ ခုနှစ်အထိဖြစ်ခဲ့သည့် အမေရိကအလယ်ပိုင်း၏ သွေးထွက်သံယိုမှုများဆုံး ပြည်တွင်းစစ်များအနက်မှ စစ်ပွဲတစ်ပွဲကို အဆုံးသတ်ခဲ့သော်လည်း လူ့အခွင့်အရေးကိုအလေးထားသော ဤဗိသုကာပုံစံသည် စပိန်ဘာသာ စကားပြောသောအမေရိကရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးစံများနှင့်အညီ ဖြစ်သည်။ ဤချဉ်းကပ်မှုသည် အခွင့်အရေး ကတိကဝတ်ပြုမှုအဆင့်ကိုလည်း ညွှန်ပြသည်။ ဥပမာ တစ်ခုအနေဖြင့် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၁၉၉၆) သည် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးများကို ပြဋ္ဌာန်းရန်နှင့် အရပ်သားပြည်သူများအချင်းချင်းအကြားတွင်လည်း အခွင့်အရေးပြဋ္ဌာန်းချက်များကို လိုက်နာအသုံးပြုမှုရှိစေရန် ထိုချဉ်းကပ်နည်းလမ်းကိုအသုံးပြုခဲ့သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်းပြဋ္ဌာန်းပါရှိသည့် ဥပဒေ၏ အမြင့်ဆုံးဖြစ်မှုကို အလေးထားပြီး အခြားဥပဒေပုံစံများအားလုံး၏ အထက်တွင် ရှိသည်။ ၎င်းသည် တရားရေးတာဝန်ဝတ္တရားများကို သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးပြီး တရားရေးဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ်တွင် မှီတည်ပါသည်။

၎င်းသည် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ဝင်များ၏ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ပြသခွင့်ကိုလည်းအသိအမှတ်ပြုထားသည်။ ဤအသိအမှတ်ပြုချက် တစ်ခုချင်းစီသည် သိသာထင်ရှားမှုရှိပြီး ထိုကဲ့သို့ အသိအမှတ်ပြုချက် နှစ်ခုလုံးပါဝင်ခြင်းသည် ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအနေဖြင့် မည်သည့်အတွက်ကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အများဆုံးကိုက်ညီသည်ဆိုသည့် အကြောင်းပြချက်၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်သည်။

၄.၁.၂။ 'ဥပဒေရေးဆိုင်ရာ' နှင့် 'နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ' ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ

'ဥပဒေရေးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (legal constitution)' သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်းပြဋ္ဌာန်းပါရှိသည့် ဥပဒေ၏ အမြင့်ဆုံးဖြစ်မှုကို အလေးထားပြီး အခြားဥပဒေပုံစံများအားလုံး၏အထက်တွင် ရှိသည်။ ၎င်းသည် တရားရေး တာဝန်ဝတ္တရားများကို သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးပြီး တရားရေးဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ်တွင် မှီတည်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဥပဒေ၏အမြင့်ဆုံး ရှုထောင့်သွင်ပြင်ကို အလေးထားသည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ 'နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ(political constitution)' သည် ပုံမှန်အားဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်ကောင်စီကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၏ အာဏာအောက်တွင်ရှိသော နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ပိုမိုကြီးမားကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးမူဘောင်များမှတစ်ဆင့် အရေးကိစ္စရပ်များ ဖြေရှင်းခြင်းကို အားပေးမြှင့်တင်သည်။

'ဥပဒေရေးဆိုင်ရာ' ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အမြင့်ဆုံးဖြစ်မှုကို အလေးထားပြီး တရားဆုံးဖြတ်ချက်ပေါ်တွင် မှီတည်သည်။ ဥပဒေအကာအကွယ်များသည် ယာယီကိုယ်စားလှယ်အများစုမှ အခြေခံမူများ အလွယ်တကူ ပြောင်းလဲနိုင်ခြင်းကို တားဆီးသင့်သည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ပိုမိုကြီးမားသော နိုင်ငံရေးမူဘောင်များမှတစ်ဆင့် အရေးကိစ္စရပ်များ ဖြေရှင်းခြင်းကို အားပေးမြှင့်တင်သည်။

ဥပဒေရေးဆိုင်ရာနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ပါဝင်ပတ်သက်သောအဖွဲ့များ၏ နည်းဗျူဟာများမှ ပေါ်ထွက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပဒေရေးဆိုင်ရာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုထောက်ခံသူများသည် နောင်ဖြစ်လာနိုင်မည့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာညှိနှိုင်းချက်များမှ ယင်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားများကိုကာကွယ်ရန် ဥပဒေရေးဆိုင်ရာသေချာမှုကို ပို၍နှစ်သက်ကြသည်။ အငြင်းပွားမှုများကို ဥပဒေအရကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်ဆုံးဖြတ်ရာတွင် အဖွဲ့များကိုအမှန်တကယ်ဖြစ်လာနိုင်သော သို့မဟုတ် ဖြစ်လာနိုင်သည်ဟု ထင်မြင်ယူဆသော နိုင်ငံရေးအရ နောက်ဆက်တွဲဆိုးကျိုးများကို ရှောင်ရှားစေနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်ရှိ တောင်အာဖရိက ကိုယ်စားလှယ်များ (၁၉၉၄-၆) သည် မဲဆန္ဒရှင်များအကြား ရေပန်းစားခဲ့သည့် သေဒဏ်ပေးခြင်းစနစ် ဖျက်သိမ်းမှုနှင့်ပတ်သက်သောဆုံးဖြတ်ချက်ကို အသစ်ဖွဲ့စည်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးသို့ လွှဲပြောင်းပေးခဲ့သည်။ အများစုထောက်ခံမှုရှိသော်လည်း ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၁၉၉၄-၆)တွင် ဖော်ပြထားသော လူ့အခွင့်အရေးများ ခိုင်မာအမြစ်တွယ်မှုရှိစေရေးဆိုသည့် အချက်ကိုအကြောင်းပြကာ သေဒဏ်ပေးခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်မကိုညီကြောင်း တရားရုံးက ကြေငြာခဲ့သည်။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် ဥပဒေရေးရာအငြင်းပွားမှုများအား 'ဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီအောင်ပြုလုပ်ခြင်း(legalization)' ဖြင့် ဖြေရှင်းသည့်နည်းလမ်းကို ရည်ညွှန်းထားပါသည်။

'ဥပဒေနှင့်ကိုက်ညီအောင်ပြုလုပ်ခြင်း' နည်းလမ်းကိုရွေးချယ်သော လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ကြသူများ သည် အောက်ပါအတိုင်း မကြာခဏချေပပြောဆိုလေ့ရှိသည်။

- အာဏာရအစိုးရသည် ဒီမိုကရက်တစ် လူအများစုနှင့်မကိုက်ညီသောကြောင့် (၎င်းသည်လူ နည်းစု အစိုးရ သို့မဟုတ် လူများစုမပါဝင်သလောက်ရှိသော အစိုးရဖြစ်နိုင်သည်) ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေသည် အုပ်ချုပ်သူများနှင့် နိုင်ငံရေးသမားများအပေါ် ဥပဒေအရအမြဲတမ်းထိန်း ချုပ်သင့်သည်။
- အခြေခံကျသောပြောင်းလဲမှုတိုင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း ပြင်ပ တွင် ကြုံတောင့်ကြုံခဲဖြစ်သော ပြည်သူလူထု၏ ကြီးမားသည့်သဘောတူညီမှု လိုအပ်လေ့ ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်အတည်ပြုပြီးသည်နှင့် ဥပဒေအကာအကွယ်များ သည် ယာယီကိုယ်စားလှယ်အများစုမှ အခြေခံမူများအလွယ်တကူပြောင်းလဲခြင်းကို တား ဆီးသင့်သည်။
- မတူကွဲပြားမှု နက်ရှိုင်းစွာရှိနေသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ် နိုင်ငံရေးအမြင်ကို ထောက်ခံသူများသည် ရွေးကောက်ပွဲတွင်များသောအားဖြင့် အနိုင်ရလေ့ ရှိ ပြီး ၎င်းတို့အာဏာတည်နိုင်ရန်အတွက် လွှတ်တော်၊ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများ ကဲ့သို့သော အင်စတီကျူးရှင်းများကို လွှမ်းမိုးမှုများပြုလုပ်နိုင်သောကြောင့် တရားဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီအောင်ပြုခြင်းနည်းလမ်းသည် ပို၍သမာသမတကျသည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပိုမိုရှင်းလင်းမှုရှိခြင်းသည် အာဏာပိုင်များ၏တာဝန်ယူမှုတာဝန် ခံမှုကို အားကောင်းစေသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရဲတပ်ဖွဲ့အနေဖြင့် လူတစ်ယောက်အား ဖမ်း ဆီးရမိပြီး ၄၈နာရီအတွင်း တရားစွဲဆိုခြင်းပြုရန်လိုအပ်သည်ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားသော ပုဒ်မ သည် မည်သည့်အချိန်တွင် ချိုးဖောက်မှုဖြစ်ပြီး မည်သည့်အချိန်တွင် ကျူးလွန်သူကိုဖော် ထုတ်မည်ကို သတ်မှတ်မှုဖြစ်စေသည်။ လူ့အသက်နှင့် လွတ်လပ်မှုသည် အလွန်အရေးပါ သောကြောင့် ရှင်းလင်းမှုလိုအပ်သည်။ လူနည်းစုအုပ်စုများအနေဖြင့် အနာဂတ်တွင်ဥပဒေ ပြုရေးမှ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အတိုင်းအတာနယ်ပယ်ကို လျှော့ချရန် လူနည်းစုအခွင့်အရေးများကို ချမှတ်ရာတွင် ပိုမို၍အသေးစိတ်ပြဋ္ဌာန်းရန် တောင်းဆိုလာ နိုင်သည်။

သဘောထားကွဲလွဲမှုနက်ရှိုင်းသောအခြေအနေများရှိ အနည်းငယ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများသည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ လူများစု၏ အုပ်ချုပ်မှုသက်သက်အောက်တွင်သာ ဆုံးဖြတ်ချက် များကို ဆက်လက်ထားရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ စစ်မှန်သောကာကွယ်မှုကိုပေးရန် လက်တွေ့ကျပြီးအလုပ် ဖြစ်သော အချုပ်အခြာအာဏာအပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းမှုများ ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ မည်သည့် လူ များစု၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကိုမဆိုကန့်သတ်ထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူ သည် ယဉ်ကျေးမှုများပြားသော သို့မဟုတ် လူမျိုးစုစုံလင်သောနိုင်ငံများတွင် အလွန်အရေးကြီးသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်ကြောင်း နား လည်ခြင်းသည် လွန်စွာအရေးကြီးသည်။

တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် အယူအဆများနှင့် အစီအမံများကို နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အပေးအယူညှိနှိုင်းချက်များအဖြစ်ဖော်ပြပေးပြီး ၎င်းတို့ကို သဘောတူညီမှုရရှိပါက အာဏာဟန်ချက်ညီမျှမှုရှိခြင်းကို ထင်ဟပ်စေပါသည်။ မကြာခဏဆိုသလိုပင်ဤသဘောတူညီချက် များသည် အဟောင်းမှအသစ်သို့ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆောင်ရွက်ရန်လုံလောက်ပြီး နိုင်ငံရေးအရ အလားအလာရှိသည့် တစ်ခုတည်းသောနည်းလမ်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးအမြင်ကို တိုးမြှင့်ခြင်းသည် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ တရားဥပဒေနှင့်ကိုက်ညီအောင်ပြုလုပ်ခြင်းနှင့် ဩဇာအာဏာချဲ့ထွင်ခြင်းကို ပင်ကိုယ်အားဖြင့်ဆန့်ကျင်သည်။ လက်ရှိခေါင်းဆောင်များနှင့် ပါတီများသည် ၎င်းတို့၏ရွေးကောက်ပွဲ ဆိုင်ရာလုပ်ပိုင်ခွင့်အရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခွင့် သို့မဟုတ် ဖွင့်ဆိုနိုင်သည့် တာဝန်ကိုပင်တောင်းဆိုလေ့ရှိသည်။ အစိုးရ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် နိုင်ငံရေးဆောင် ရွက်ချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိသည်ဟု အခိုင်အမာ မှတ်ယူမှု၍ ထိုအချက်အပေါ် အခွင့်ကောင်းယူကာအကျိုး အမြတ်ရရှိရန် နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းဖြင့်ချဉ်းကပ် မှုကိုထောက်ခံသူများက ပို၍အလိုရှိကြသည်။ ထို့အပြင် ယင်းတို့က အစိုးရ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအပေါ်ထားရှိသည့် ကန့်သတ်ချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်သာမက အာဏာရှိ သည့်အဖွဲ့များကပြင်ဆင်နိုင်သောဥပဒေပြုရေး တွင်လည်းပြဋ္ဌာန်းထားရှိရန်တောင်းဆိုသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ရွေးကောက်ခံ ကိုယ်စားလှယ်များအနေဖြင့်နိုင်ငံတော်အချုပ် အခြာအာဏာကို အသုံးပြုသည်ဟူ၍ပင် ဖော် ပြနိုင်သည်။ အီသီယိုးပီးယား ဖက်ဒရယ်ဒီမို ကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ (၁၉၉၅) သည် အခြေခံဥပဒေ၏ အမြင့် ဆုံးအခွင့်အာဏာရှိမှုကို အသိအမှတ်ပြုသော် လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုမှုလိုအပ်သောအငြင်းပွားမှုများ ပေါ်ပေါက်လာသော အခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာစုံစမ်းရေးကောင်စီသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးရမည်ဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပေးနိုင်သော တစ်ခုတည်းသော အဖွဲ့ ဖြစ်သည့် အောက်လွှတ်တော် (ပြည်သူ့လွှတ်တော်) သို့ နောက်ထပ်အရေးယူဆောင်ရွက်ချက်များ အကြံပြုရမည်ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းဖြင့် ချဉ်းကပ်မှုကိုထောက်ခံကြသူများက အောက်ပါအတိုင်းချေပပြောဆိုလေ့ရှိ သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် အယူအဆ များနှင့် အစီအမံများကို နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အပေးအယူညှိနှိုင်းချက်များအဖြစ် ဖော်ပြ ပေးပြီး ၎င်းတို့ကို သဘောတူညီမှုရရှိပါက အာဏာဟန်ချက်ညီမျှမှုရှိခြင်းကို ထင်ဟပ် စေပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ယေဘုယျအခြေခံမှုများကို ထင်ဟပ်နေရ မည်ဖြစ်ပြီး ရေးသားထားခြင်းမရှိသော ဟာကွက်များကိုဖြည့်ဆည်းရန် နိုင်ငံရေး ဆိုင်ရာသဘောတူညီမှုနှင့် ထုံးတမ်းစဉ်လာ အလေ့အထများကိုပေးထားသည်။ ဤ နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းဖြင့်ချဉ်းကပ်မှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြဿနာများ အပေါ် တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းနှင့်ပတ်သတ် သောဆွေးနွေးမှုများကို အလေးထားသည်။

- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဥပဒေဆိုင်ရာအသေးစိတ်အစား ယေဘုယျအခြေခံမူများကို ထင်ဟပ်နေရမည်ဖြစ်ပြီး ရှင်းလင်းပြတ်သားမှု တိတိကျကျမရှိခြင်းကို ခွင့်ပြုသင့်သည်။ သို့မှသာ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီမှုနှင့် ထုံးတမ်းစဉ်လာ အလေ့အထများသည် ရေးသားထားခြင်းမရှိသော ဟာကွက်များကိုဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ပြည်ထောင်စုမှပြည်နယ်များ မခွဲထွက်နိုင်ခြင်း သဘောတူညီချက် (အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု) သို့မဟုတ် နိုင်ငံ၏မြောက်ပိုင်းနှင့်တောင်ပိုင်းအကြား အလှည့်ကျသမ္မတရာထူးကျင့်သုံးသည့် သဘောတူညီချက် (နိုင်ဂျီးရီးယားနိုင်ငံ)။
- ပုံသေခန့်အပ်ထားခြင်းမဟုတ်သော အစိုးရအာဏာပိုင်များကသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်သင့်သည်။ နိုင်ငံရေးယှဉ်ပြိုင်မှုများမှ တစ်ဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပိုမိုကောင်းမွန်တိုးတက်လာသင့်သောကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲမှုများပြုလုပ်ရာတွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီနှင့် ပြည်သူလူထု၏ အစပြုဆောင်ရွက်မှုတို့ကို လိုက်နာသင့်သည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုနှင့် ဆန္ဒမဲပေးခြင်းဖြင့် အငြင်းပွားမှုအများစုကို ဖြေရှင်းပေးနိုင်သည်။
- တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် သိနားလည်စွာဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုချမှတ်နိုင်ရန် လိုအပ်သည့် သတင်းအချက်အလက်များကို များသောအားဖြင့် မရရှိတတ်ပေ။ ဥပမာအားဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံအစိုးရနှင့် လက်နက်ကိုင်သူပုန်များအကြားရှိ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်သည် တစ်ပြည်ထောင်မှ ခွဲမထွက်ရဟူသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်ကို ချိုးဖောက်သောကြောင့် တရားသူကြီးက ထိုငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်ကို အကျိုးမဝင်ဟု အမိန့်ချမှတ်ပါက မည်သည့်အကျိုးဆက်များ ထွက်ပေါ်လာမည်နည်း။ သို့မဟုတ် အာဏာရပါတီ၏အဖွဲ့ဝင်များ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ မမှန်မကန်လုပ်မှုကို ကျူးလွန်သောကြောင့် ရွေးကောက်ခံအစိုးရအနေဖြင့် တာဝန်မှလွတ်စေသင့်ကြောင်း တရားစီရင်ရေးမှတွေ့ရှိပါက မည်သို့ဖြစ်မည်နည်း။ အလားတူအငြင်းပွားဖွယ် ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုချမှတ်သော ဥပဒေပြုသူများနှင့်မတူဘဲ တရားသူကြီးများသည် ယင်းတို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်နှင့် ပတ်သက်၍ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကျိုးဆက်များကို ရင်ဆိုင်ရမည်မဟုတ်ပေ။ အကယ်၍ ယင်းကိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသို့တာဝန်ပေးအပ်ထားလျှင်ပင် နိုင်ငံရေးပြဿနာ၏ သဘောသဘာဝအရ တရားရုံးသည် နိုင်ငံရေးအရဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။
- ဥပဒေဆိုင်ရာ ထုံးတမ်းစဉ်လာသည် ပြင်းထန်သောအငြင်းပွားဖွယ် ကိစ္စရပ်များအပေါ် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုအထောက်အကူပြုရန် အလွန်အားနည်းနေနိုင်သည်။

နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းဖြင့် ချဉ်းကပ်မှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဿနာများအပေါ် တရားစီရင်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်သော ဆွေးနွေးမှုများကို အလေးထားသည်။ ဤအမြင်ရှုထောင့်အရ

တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရေးယန္တရားများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် အမျိုးမျိုးပြန်ကျထည့်သွင်းထားသည်။ ယင်းတို့မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကောင်စီများ၊ လုံခြုံရေးကောင်စီများ၊ ပါတီနှစ်ရပ် မဖြစ်မနေပါဝင်သည့် လွှတ်တော်ကော်မတီများ၊ ခေါင်းဆောင် ၂ ဦးကအုပ်ချုပ်သည့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားသော အာဏာခွဲဝေခြင်း၊ ရွေးကောက်ပွဲအရလုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော အာဏာခွဲဝေခြင်း၊ သီးခြားတာဝန်များဖြင့် အထက်လွှတ်တော်၊ စီးပွားရေးကောင်စီများနှင့် အလားတူအဖွဲ့အစည်းများတို့ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ဥပဒေပြုခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် စည်းမျဉ်းများချမှတ်ခြင်းအားဖြင့်သာမက အချို့သောအပိုင်းများတွင် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုများလည်းလိုအပ်ကြောင်း ပြဌာန်းခြင်းဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များမည်ကဲ့သို့ချမှတ်ရမည်ဖြစ်ကြောင်းကို ညွှန်ပြထားချက်များ များစွာရှိပါသည်။ ပြည်သူ့လူထု၏သဘောတူညီမှုရယူရန်နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုရှိသော အစိုးရတစ်ရပ်ဖြစ်ရန်အတွက် တွန်းအားပေးမှုများကိုလည်းထည့်သွင်းနိုင်သည်။ ၎င်းတို့အားလုံးသည် ဆွေးနွေးရေးရေစည်တည်တံ့မှုအနှစ်သာရတွင် ရှိသည်။

ဥပဒေရေးဆွဲရာနှင့်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် အပြန်အလှန်ဆက်နွှယ်မှုရှိကြောင်း အလေးထားဖော်ပြထားသည်။ ပိုမိုအသေးစိတ်ဆန်းစစ်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများစွာသည် ဥပဒေဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနည်းလမ်း ၂ မျိုးလုံးကို ကျင့်သုံးလေ့ရှိသည်။ နည်းလမ်းတစ်ခုမှာ အချို့သောပြဿနာရပ်များ (ဥပမာ - လူ့အခွင့်အရေး၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း) ကို အဓိကကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်နှင့် အခြားနည်းလမ်းတစ်ခုမှာ အခြားသောပြဿနာအမျိုးအစားများ (ဥပမာ- နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး၊ စီးပွားရေးဆိုင်ရာစီမံအုပ်ချုပ်မှုများ) ကို အဓိကကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် လက်ရှိဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဦးတည်ချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ပိုမိုအသေးစိတ်ဖော်ပြလာသည့် အရေးကိစ္စများစွာအပေါ် တရားရေးဆိုင်ရာလွှမ်းမိုးမှုအတိုင်းအတာတိုးချဲ့ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးအသစ်ကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်းတို့အားဖြင့် ဥပဒေနှင့်ကိုက်ညီအောင်ပြုလုပ်ခြင်းကို ဦးစားပေးလာကြသည်။ ဥပမာအားဖြင့် မကြာသေးမီက အင်ဒိုနီးရှား၊ မွန်ဂိုလီးယားနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့ဖြစ်သည်။

ဇယား ၂။ ဥပဒေရေးဆွဲရာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် နိုင်ငံရေးဆွဲရာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ

ဥပဒေရေးဆွဲရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ	နိုင်ငံရေးဆွဲရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ
• အစိုးရ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ပတ်သက်သော နယ်ပယ်များအပေါ်တွင် အလေးပေးခြင်း။ • အစိုးရ၏လုပ်ဆောင်ချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သုံးသပ်ချက်။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ လွတ်လပ်သောထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်သူ ဖြစ်သည်ဟူသော တရားရေးလွှမ်းမိုးမှုအယူအဆ။ • ပို၍အရေးပါသောလွတ်လပ်သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စောင့်ကြည့်လေ့လာမှု ။ • ပိုမိုများပြားသောအရေးကိစ္စများအပေါ် တရားရေးဆိုင်ရာ စီရင်ပိုင်ခွင့်စွမ်းနိုင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအရေးကိစ္စများအပေါ် တရားရုံးများ၏ ပိုမိုကြီးမားသော တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်။ • ရှင်းလင်းမှု - တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုလွယ်ကူစေရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း အသေးစိတ် ပြဋ္ဌာန်းထားမှု ။ • နိုင်ငံသားအခွင့်အရေး အကြောင်းအရာ ထပ်မံဖြည့်စွက်ထားသည့် နိုင်ငံသားတို့၏အခြေခံရပိုင်ခွင့်များ ဖော်ပြချက်နှင့် ပိုမိုကြီးမားသည့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု။ • အခွင့်အရေးကို အလေးပေးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများဖြစ်သောကြောင့် ပိုမို ရှည်လျားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများဖြစ်ခြင်း။ • တိုးတက်များပြားလာသော အရေးကိစ္စများကို နိုင်ငံရေးအရဖြေရှင်းခြင်းထက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် တရားရုံးများမှ ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ခြင်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ခြင်းအတွက် တင်းကြပ်သော စည်းမျဉ်းများ ချမှတ်ထားခြင်း၊ ပြင်ဆင်ရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ခက်ခဲစေရန် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပုံကို အသုံးပြုခြင်း	• အစိုးရ လုပ်ဆောင်ချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်းရှိသည်ဟု အခိုင်အမာ ယူဆချက်။ • ဥပဒေပြုရေး လွှမ်းမိုးမှု အယူအဆ။ • ပြင်ပ သို့မဟုတ် လွတ်လပ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လေ့လာစောင့်ကြည့်မှုများ ပိုမိုနည်းပါးခြင်း။ • အရေးကိစ္စများအပေါ် တရားရေးအရ စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းထက်နိုင်ငံရေးအရ ဆွေးနွေးငြင်းခုံခြင်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း အသေးစိတ်ဖော်ပြထားခြင်းထက် ရှင်းလင်းပြတ်သားခြင်းမရှိသော ယေဘုယျအခြေခံမူများ။ • အခွင့်အရေးများကို ကျင့်သုံးခြင်းနှင့် အခြေခံလွတ်လပ်မှုများကို မူဝါဒအစီအမံများ လိုအပ်သော တောင်းဆိုမှုမှ ခွဲခြားထားခြင်း။ • အခြေခံမူဘောင် ဖွဲ့စည်းပုံဥပဒေမူဘောင် (framework constitutions) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာချဉ်းကပ်မှုအခြေခံဖွဲ့စည်းပုံ (basic structure constitutional approaches) အပါအဝင် တိုတောင်းပြီးကျစ်လျစ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများဖြစ်ခြင်း။ • တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် လူထုက စတင်ဆောင်ရွက်နိုင်မှုများသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမေးခွန်းများကို ဖြေရှင်းပေးသည်။

၄.၁.၃။ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ စုစည်းထားရှိခြင်းနှင့် ခွဲဝေခြင်း

တစ်ဖက်တွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် နိုင်ငံရေးအတွေးအခေါ်များတွင် အများဆိုင်ရာ ဗဟုဝါဒ (pluralism) နှင့် အစိုးရအင်စတီကျူး ရှင်းများအကြားဆက်ဆံရေးတွင် အပြန်အလှန် ထိန်းကြောင်းမှု လိုအပ်သည်။ လူနည်းစုလက် အတွင်း၌ အာဏာကို စုစည်းထားခြင်းသည် အားနည်းချက်ဖြစ် သည်။ ထို့ကြောင့် ဒီမိုကရေ စီစနစ်ရှိ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ လက်တွေ့ ဒီဇိုင်းသည် အာဏာရအဖွဲ့ခွဲများကို အမျိုးသား အဆင့်တွင် အများအပြား ဖွဲ့စည်းတည်ထောင် ခြင်းကိုလည်းကောင်း၊ အမျိုးသားအဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်ကြား ခေါင်လိုက်ထားရှိမှုကိုပင်လည်းကောင်း အထောက်အကူပြုသင့်သည်။

လက်ရှိဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဦးတည်ချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအတွင်း ပိုမိုအသေးစိတ်ဖော်ပြခြင်း ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အရေးကိစ္စများစွာအပေါ် တရားရေးဆိုင်ရာ လွှမ်းမိုးမှုအတိုင်းအတာ တိုးချဲ့ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးအသစ်ကို ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ခြင်း တို့အားဖြင့် ဥပဒေရေးရာ ချဉ်းကပ်မှုနည်း လမ်းကို ပိုမိုနှစ်သက်ကြောင်းထင်ရှားလာ သည်။

အာဏာခွဲဝေခြင်းဆိုသည်မှာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရရှိသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် ရုံးများသို့ အချို့သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ချမှတ်နိုင်ရန် သီးခြားအာဏာများအပ်နှင်းခြင်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကိုဖော်ပြရာတွင် အသုံးပြု သည့် ဝေါဟာရတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ ဒီဇိုင်းပုံစံသည် အာဏာခွဲဝေသည့်ပုံစံဖြစ်ရန် လိုအပ် ပါက ၎င်းကိုအလျားလိုက်နည်းလမ်း (လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ခွဲဝေပိုင်းခြားခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာစောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့ အများအပြားထားရှိခြင်း) နှင့် ခေါင်လိုက်နည်းလမ်း (လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာခွဲဝေလွှဲပြောင်းပေးခြင်းမှ ဖက်ဒရယ်စနစ် စသည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းပုံစံများ) များ အားဖြင့် လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ခွဲဝေပေးလျှင်တောင် ဗဟိုအဆင့်အင်စတီ ကျူးရှင်းများသည်အားကောင်းနေနိုင်ပါသေးသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ခိုင်မာအားကောင်းသော အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍ၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၊ တရားစီရင်ရေးနှင့် အခြားသောစောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့များ အပြန်အလှန်စစ်ဆေးထိန်းကျောင်းမှုရှိသည့် ဗဟိုနိုင်ငံတော်အဆင့်တွင် အာဏာခွဲဝေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွင်းတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ခွဲဝေနိုင်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ သမ္မတ၊ ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် ဝန်ကြီးအဖွဲ့များအကြား အာဏာမျှဝေနိုင်ပြီး အုပ်ချုပ်ရေးကို တွန်းအားပေးနိုင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကောင်စီများမှတစ်ဆင့်လည်း အာဏာမျှဝေနိုင်သည်။

အခြားတဖက်တွင် ကနဦးဒီမိုကရေစီနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံသည် ပဋိပက္ခ သို့မဟုတ် နိုင်ငံ၏ ကာလ ကြာ အကြပ်အတည်းများ (ဥပမာအားဖြင့် အရေးပေါ်အခြေအနေဆိုင်ရာ အာဏာများကို ကာလ ကြာရှည်စွာအသုံးပြုခြင်း၏ အကျိုးဆက်မှတစ်ဆင့်) ကြောင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍ၏လက်ထဲတွင် စုစည်းထားရှိသည့်အခြေအနေသို့ ရောက်သွားနိုင်သည်။ အာဏာအားချုပ်ကိုင် ထားသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှုအဆင့်မှ လက်အောက်သို့ အဆင့်ဆင့်လွှဲပြောင်းခွဲဝေခြင်း မပြုမီ

အောင်မြင်သောငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်မှုရရှိရန်လိုအပ်နိုင်မည်။ အာဏာကိုစုစည်းပေါင်းစည်းခြင်း (aggregation) ဆိုသည်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုချမှတ်နိုင်သည့် သီးသန့်အာဏာရှိသောကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရအဖွဲ့များ သို့မဟုတ် ရုံးများ၏အရေအတွက်ကို လျှော့ချခြင်း၏အကျိုးသက်ရောက်မှုကို ဖော်ပြသောဝေါဟာရတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အခြားသော မည်သည့်အစိတ်အပိုင်းထံမှမဆို လေးနက်ပြင်းထန်သော အတိုက်အခံများပါဝင်မှုမရှိစေဘဲ တစ်ဖက်သတ်ဆောင်ရွက်ရန် အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာရုံးများအား ခွင့်ပြုထားခြင်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုတွင်လည်း ယင်းဝေါဟာရကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

နက်ရှိုင်းသောသဘောထားကွဲလွဲမှုများရှိသည့် အခြေအနေတွင် အထွေထွေလူမှုဘဝဖူလုံရေးအတွက် အသုံးပြုသည့်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို အများဆုံးတိုးမြှင့်အသုံးပြုရေးဆိုသည့် ရည်မှန်းချက်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် မြှင့်တင်နိုင်ပါသည်။ ထို့နောက်ရွေးချယ်ထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများ (constitutional options) သည် အစိုးရအားလုံလောက်သောအာဏာနှင့် လုပ်ဆောင်ရန်လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ပေးအပ်နိုင်သင့်သည်။ အာဏာစုစည်းပေါင်းစည်းခြင်း နယ်ပယ်အတိုင်းအတာအရသော်လည်းကောင်း အချို့သောအင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အုပ်စုများအတွင်းတွင်သော်လည်းကောင်း တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။ ယင်း၏ အပြီးသတ်အကျိုးသက်ရောက်မှုမှာ ထိပ်ပိုင်းရှိအင်စတီကျူးရှင်းများတွင် ပြဿနာအများအပြားနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အရေးယူဆောင်ရွက်ရန်အတွက် အခွင့်အလမ်းပိုမိုများပြား အောက်ပိုင်းအဆင့်ရှိ အစုအဖွဲ့ငယ်များသည်လည်း စုစည်းပေါင်းစပ်လိုက်သောအခါ ၎င်းတို့တစ်ဦးတည်းရပ်တည်စဉ်က ရရှိသောအာဏာထက် ပိုများသောအာဏာများကို အပ်နှင်းရရှိပါသည်။

ဗြိတိန်နိုင်ငံ ဝက်စ်မင်စတာလွှတ်တော်သည် အာဏာကိုကြီးမားစွာ စုစည်းပေါင်းစည်းထားခြင်း၏ ဥပမာတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့်ကြည့်လျှင် အာဏာသည် နိုင်ငံရေးတစ်ဖွဲ့တည်းကိုအပ်နှင်းထားပြီး နယ်ပယ်အတိုင်း အတာအရကြည့်လျှင် ဘုရင်၊ ဝန်ကြီးအဖွဲ့နှင့် ဥပဒေပြုကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့်လွှတ်တော်သည် နယ်ပယ်ကဏ္ဍတိုင်းတွင် အမြင့်ဆုံးဖြစ်သည်။ ယနေ့ခေတ်နိုင်ငံများသည် ရှုပ်ထွေးခက်ခဲလှသော၊ နိုင်ငံတကာနှင့်နည်းပညာဆိုင်ရာပြဿနာရပ်များကိုကိုင်တွယ်ရန် ပိုမိုကြီးမားသော စွမ်းရည်ပြည့်ဝသည့် အစိုးရလိုအပ်သည့် ပြဿနာများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသည်ဟု ချေပပြောဆိုသော အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြောင်းလဲမှုအား လှုံ့ဆော်မောင်းနှင်သူများရှိသည်။ ယင်းတို့တွင် ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းနှင့်ပတ်သက်သော အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့် အရေးကိစ္စများဖြစ်သော အဖွဲ့များအကြား တန်းတူညီမျှမှုကိုဖန်တီးရန်၊ နစ်နာမှုများအတွက် လျော်ကြေးများပေးရန် ယန္တရားများထောက်ပံ့ပေးရန်နှင့် အရေးကြီးသော အာဏာဆက်ခံမှုများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ နိုင်ငံရေးမှ ခွဲခြားထားခြင်းမရှိစေရန်တို့ ပါဝင်သည်။ သာမန်ပြည်သူများအနေဖြင့် အစိုးရ၏အာဏာကို အဓိကကျသော ပဋိပက္ခလွန်ပြဿနာများအတွက် အများဆုံးဖြေရှင်းစေလိုသည်။ အဆိုပါပြဿနာများတွင် ရာဇဝတ်မှုများပျံ့နှံ့ခြင်း၊ ကျောင်းစနစ်များပြန်လည်စတင်ခြင်း၊ ဆက်သွယ်ရေးနှင့် ပို့ဆောင်ဆက်သွယ်

ရေး အခြေခံအဆောက်အအုံများမရှိခြင်း၊ အစိုးရအရာရှိများကို ဥပဒေဖြင့်တားမြစ်ထားမှုမရှိခြင်း အစရှိသည်တို့ပါဝင်ပြီး ယင်းကိစ္စရပ်များအတွက်အစိုးရပိုင်းဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်ပြည့်မီရန်လိုအပ်သည်။

လူများအကြား လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအရ မျှဝေခံစားပိုင်ဆိုင်သော ဝိသေသလက္ခဏာပုံစံမျိုးဖြင့် ဆက်နွှယ်မှုရှိသောအခါ အာဏာစုစည်းပေါင်းစည်းမှုပိုမိုအောင်မြင်နိုင်ချေရှိပါသည်။ စနစ်အတွင်း တန်းတူညီမျှဆက်ဆံမှုကိုအလေးထားသော အမျိုးသမီးများ၊ လူမျိုးနှင့် ကိုးကွယ်ရာဘာသာအရ လူနည်းစုများကဲ့သို့သော လူ့အဖွဲ့အစည်းရှိ ကွဲပြားသောအုပ်စုများအနေဖြင့် မျှတသောအခွင့်အရေးကို စနစ်၏ပြင်ပတွင်မဟုတ်ပဲ စနစ်အတွင်း၌ရှာဖွေကြမည်ဖြစ်သည်။ အထူးအာရုံစိုက်အလေးထားမှုရှိသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသည် လူထုအားလုံး၏ အထွေထွေလူမှုဖူလုံရေးကို ဦးစားပေးခြင်းမှတစ်ဆင့် နိုင်ငံရေးအစီအစဉ်များကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် တွန်းအားပေးရာ၌ ပိုမိုထိရောက်ရုံသာမက ကျိုးကြောင်းသင့်လျော်သော တွက်ချက်မှုအရလည်း ပို၍အချိန်တိုတိုနှင့် ခရီးရောက်နိုင်သောကြောင့် အာဏာစုစည်းခြင်းသည် ဖြစ်နိုင်ချေတစ်ခုအနေဖြင့်ထွက်ပေါ်လာနိုင်သည်။ ချည်နှောင်မှုများမခိုင်မာချိန် အာဏာစုစည်းပေါင်းစည်းရန်ရည်ရွယ်သည့် ရွေးချယ်မှုများသည် အခြားသူများ၏အခွင့်အရေးများကိုစတေးသည့် လုပ်ဆောင်ချက်များဖြင့် အုပ်စုအချို့မှ အခြားအုပ်စုများအပေါ် စိုးမိုးခြယ်လှယ်နိုင်သည့် အန္တရာယ်ရှိပါသည်။

ပုံမှန်အားဖြင့် နိုင်ငံရေးအသိစိတ်နှင့် ပြည်သူများ၏အသိအမြင်နိမ့်ကျသော နေရာတွင် အဘယ်ကြောင့်အစိုးရသည် ပထမနေရာတွင်ရှိနေကြောင်းကိုရှင်းလင်းရန် ကြိုးစားလုပ်ဆောင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် အာဏာစုစည်းပေါင်းစည်းရန်တွန်းအားပေးခြင်းသို့မဟုတ် တောင်းဆိုခြင်းလည်းဖြစ်နိုင်သည်။ ယင်းသည် နိုင်ငံသားများ၏ လိုအပ်ချက်များအား ဖြည့်ဆည်းနိုင်ရန် လိုအပ်သည့်အစိုးရ၏စွမ်းရည်များကို မူဝါဒအားဖြင့်မြှင့်တင်ရာတွင် ကျင့်သုံးမည့် အစီမံများကို သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ပေးခြင်းအားဖြင့် နိုင်ငံ၏စွမ်းဆောင်ရည်တည်ဆောက်မှုကို လမ်းညွှန်ပေးနိုင်သောနည်းလမ်းတစ်ခုလည်းဖြစ်နိုင်သည်။ နိုင်ငံရေးသမားများသည် ပို၍အာဏာရှိသော၊ ဂုဏ်သတင်းကြီးသော ရာထူးနေရာ၊ ဌာနများ၏ဆွဲဆောင်မှုကိုခံရနိုင်ချေရှိသည်။ ၎င်းတို့သည် ပထမအချက်အနေအဖြစ် နိုင်ငံတော်အာဏာကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ပေါင်းစည်းချမှတ်ရန်နှင့် ဒုတိယအချက်အနေဖြင့် အစိုးရအားအကြပ်အတည်းများကို ကျော်လွှားနိုင်ရန်နှင့် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော အန္တရာယ်များကိုပိုမိုကောင်းမွန်စွာ စီမံခန့်ခွဲနိုင်ရန်အတွက်အားပေးမြှင့်တင်ရန် ပဋိပက္ခကိုအကြောင်းပြရည်ညွှန်းလေ့ရှိသည်။

အာဏာစုစည်းပေါင်းစည်းခြင်းနှင့်ခွဲဝေခြင်းသည် ပုံသေပုံစံမရှိဘဲ ပြောင်းလဲမှုကို ကိုယ်စားပြုသည်။ စပိန်နိုင်ငံကဲ့သို့သော ငြိမ်းချမ်းပြီးမတူကွဲပြားမှုများအကြား ငြိမ်းချမ်းစွာအတူယှဉ်တွဲ နေထိုင်သော ချမ်းသာသည့်နိုင်ငံအချို့တွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကိုခွဲဝေသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စနစ်အတွင်း ထိုအချက်ကိုအသိအမှတ်ပြုသော အလေ့အထရှိသည်။ အီကွေဒေါကဲ့သို့သော ပဋိပက္ခသို့မဟုတ် ပြင်းထန်သောအကြပ်အတည်းများတွေ့ကြုံရသော အခြားချမ်းသာသော နိုင်ငံများတွင်

**ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် နိုင်ငံရေး
အတွေးအခေါ်များတွင် အများဆိုင်ရာဗဟု
ဝါဒနှင့် အစိုးရအင်စတီကျူးရှင်းများအကြား
ဆက်ဆံရေးတွင် အပြန်အလှန်
ထိန်းကြောင်းမှ လိုအပ်သည်။ လူနည်းစု
လက်အတွင်း၌ အာဏာကိုချုပ်ကိုင်ထားရှိ
ခြင်းသည် အားနည်းမှုဖြစ်သည်။**

မကြာသေးမီက အာဏာကို အုပ်ချုပ်ရေးလက်
ထဲတွင် တစ်ဦးတည်း ချုပ်ကိုင်ထားရှိစေသည့်
လမ်းကြောင်းဆီသို့ဦးတည်သွားခဲ့သည်။ အများ
ပါဝင်ခြင်း (inclusion) နှင့်ချန်လှပ်ထားရှိခြင်း
(exclusion) သတ်မှတ်ချက်များကို တစ်ကမ္ဘာ
လုံးအနှံ့ ကျင့်သုံးခြင်းသည် အာဏာခွဲဝေပေး
သည့် ဒီမိုကရေစီများကျင့်သုံးရန် အားပေးမြှင့်တင်
ပေးခဲ့သည်။ နိုင်ငံနှစ်နိုင်ငံလုံးတွင် နိုင်ငံသား

ဖြစ်မှုဆိုင်ရာအစီအမံများသည် ထိုအချက်ကိုတစ်ဦးချင်းအဆင့်တွင်ပါ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်
စေခဲ့ပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဂလိုဘယ်လိုက်ဇေးရှင်း၏ ရလဒ်အနေဖြင့် အခြားရလဒ်တစ်ခု
မှာ နိုင်ငံပိုမိုအားနည်းလာခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် စီးပွားရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ ချမ်းသာကြွယ်ဝသော
မိသားစုများ၊ ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းများနှင့် နိုင်ငံတကာမီဒီယာစသော ပုဂ္ဂလိကလက်တွင်
အာဏာစုစည်းထားရှိခြင်းမှလွဲ၍ အာဏာကိုတစ်နေရာတည်း၌ ချုပ်ကိုင်ထားရှိခြင်းသည် လက်တွေ့
ဖြစ်သည်။ တုံ့ပြန်မှုအနေဖြင့် အချို့နိုင်ငံများသည် အာဏာကိုအကျိုးထိရောက်မှုရှိစေရန် လူထု
နိုင်ငံရေးအသွင်သို့ ပြန်လည်ရယူပြီး အာဏာစုစည်းပေါင်းစည်းခြင်း(agggregation) ကို ဦးတည်ကြ
သည်။ ယင်းသည် ပြောင်းလဲမှုစက်ဝန်းတစ်ခုဖြစ်သည်။

၄.၂။ အစိုးရ စနစ်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်နေစဉ်အတွင်း လွန်ခဲ့သောဆယ်စုနှစ် အနည်းငယ်
အတွင်းပေါ်ထွက်လာခဲ့သည့် ဘုံချဉ်းကပ်မှုမှာ လုပ်ငန်းစဉ်အားကြီးကြပ်ရန် အမျိုးသားစည်းလုံး
ညီညွတ်ရေး သို့မဟုတ် ညွန့်ပေါင်းအစိုးရများ ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြစ်သည်။ ဤချဉ်းကပ်မှုတွင် အုပ်ချုပ်ရေး
ကဏ္ဍရှိ ကိုယ်စားပြုမှုသည် သာမန်အများစုအပေါ် အခြေခံထားခြင်းမဟုတ်ဘဲ အမျိုးသားစည်းလုံး
ညီညွတ်မှုရှိရန် မတူညီသောအကျိုးစီးပွားများကို ထည့်သွင်းရန်လိုအပ်ကြောင်း အသိအမှတ်ပြုခြင်း
ဖြစ်သည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် တာဝန်ဝတ္တရားများမျှဝေထားကြသည့် မတူညီ
သောပါတီများဖြင့် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဤချဉ်းကပ်မှုသည် ရာထူးမြင့်ခေါင်းဆောင်များအတွက် အရေး
ကြီးသောနေရာများ ပေးစွမ်းနိုင်သောကြောင့် လူကြိုက်များသော်လည်း လက်တွေ့လေ့လာမှုအရ
အောင်မြင်မှုအလွန်နည်းပါးသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုတွင် အစိုးရစနစ်၏ဒီမိုကရေစီတည်တံ့
နေပါက ရလဒ်အနေဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် အစိုးရကောင်းတစ်ရပ်ကို အားနည်းသွားစေနိုင်
သည့် ဖြစ်ပွားလျက်ရှိသော နိုင်ငံရေးယှဉ်ပြိုင်တိုက်ခိုက်မှုများအား အငြင်းပွားသောနေရာ ဖြစ်လာ
နိုင်သည်။

အခြားသောချဉ်းကပ်မှုတစ်ခုမှာ ရည်ရွယ်ချက်တကျ ဖွဲ့စည်းထားသည့် ဥပဒေပြုအဖွဲ့များ
တွင် အမျိုးသားခေါင်းဆောင်အများစုကို နေရာပေးခြင်းဖြစ်သည်။ ဤပုံစံရှိ ဥပဒေပြုအဖွဲ့သည်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို တွန်းအားပေးမောင်းနှင်ပါက ရလဒ်အနေဖြင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာသဘောတူညီမှုကို အကျယ်ပြန့်ဆုံးသော ကိုယ်စားပြုခြင်းအဖြစ် မြှင့်တင်ပေးမည့်လွှတ်တော်စနစ်သို့ ကူးပြောင်းသွားနိုင်သည်။ ထိုသို့ဖြစ်ပါက အမျိုးကျကိုယ်စားပြုခြင်းသည် ပါတီများအား ရိုးရှင်းလွယ်ကူသည့်ပုံစံဖြင့် အဆင့်မြင့်ညီလာခံသို့ဝင်ခွင့်ပြုရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိနိုင်မည်။ သို့သော်အန္တရာယ်မှာ ညီလာခံတွင်ပါတီများ၏ ကိုယ်စားပြုခြင်းသည် ဥပဒေရေးဆွဲရေး အပါအဝင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အဓိကတာဝန်များကိုထမ်းဆောင်ရာ၌ ယင်း၏ အရည်အချင်းနှင့် စွမ်းဆောင်မှုကို အားနည်းစေသည်။ ဤစနစ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် လွှတ်တော်အတွင်းရှိ သေးငယ်သောပါတီနိုင်ငံရေးများအတွက် ဓားစာခံဖြစ်လာနိုင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်နေစဉ် အတွင်း လွန်ခဲ့သော ဆယ်စုနှစ် အနည်းငယ် အတွင်းပေါ်ထွက်လာခဲ့သည့် ဘုံချဉ်းကပ်မှုမှာ လုပ်ငန်းစဉ်အားကြီးကြပ်ရန် အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေး သို့မဟုတ် ညွန့်ပေါင်းအစိုးရများ ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြစ်သည်။ ဤချဉ်းကပ်မှုသည်အောင်မြင်မှုအလွန်နည်းပါးသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် အစိုးရ၏အရွယ်အစားနှင့် ၎င်း၏ ကုန်ကျစရိတ်တို့နှင့် ဆက်စပ်သောအစိုးရစနစ်ဒီဇိုင်း၏ အကျိုးဆက်များကိုလည်း သတိပြုမိရန်လိုအပ်သည်။ အသိသာထင်ရှားဆုံးအကျိုးဆက်မှာ အစိုးရအဖွဲ့အရွယ်အစားကြီးလေလေ ကုန်ကျစရိတ် ပိုမိုများလေလေဖြစ်သည်။ သို့သော် အစိုးရအဖွဲ့ ပိုမိုကြီးမားလေလေ အကျိုးစီးပွားအသစ်များ ပိုမိုဖန်တီးလေဟုလည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။

၄.၃။ လူ့အခွင့်အရေး၏ အခန်းကဏ္ဍ

ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် စံသတ်မှတ်ထားသော အခြေခံမူဘောင်တစ်ခုအဖြစ် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကို ပံ့ပိုးပေးရန်နှင့် အာမခံပေးရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်မည့်သူများကိုလိုအပ်သည်။ အခွင့်အရေးများသည် ပိုင်းခြားခွဲထုတ်၍မရသောကြောင့် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု သို့မဟုတ် စုပေါင်းအသိအမှတ်ပြုမှုစသည့် အခွင့်အရေးများစွာရှိခြင်းသည် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးကိုပြည့်စုံစေပြီး နားလည်သဘောပေါက်ရန် ဖြစ်စေနိုင်သည်။ အောက်တွင်ဖော်ပြထားသည့် မတူကွဲပြားမှုများရှိသည့် အခြေအနေတွင် တန်းတူညီမျှမှုနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိခြင်း စသည့်အခြေခံအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးခြင်းမှလွဲ၍ လူထု၏အလွှာအားလုံးအတွက် ကျယ်ပြန့်၍တန်းတူဖြစ်သော ထိရောက်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကာအကွယ်ပေးမှုသည် မဖြစ်နိုင်ပေ။ လူ့အခွင့်အရေးသည် မတရားသော မညီမျှမှုကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဖျက်သိမ်းခွင့်ပြုထားသည်။ အမျိုးသမီးများ၊ ကလေးများနှင့် မသန်စွမ်းသူများ၏

စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု သို့မဟုတ် စုပေါင်းအသိအမှတ်ပြုမှုစသည့် အခွင့်အရေးများစွာရှိခြင်းသည် နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေးကို ပြည့်စုံစေပြီး နားလည်သဘောပေါက်ရန်ဖြစ်စေနိုင်သည်။

လူ့အခွင့်အရေးသည် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဝိသေသလက္ခဏာအခြေခံသော အုပ်စုများအကြားရှိနေသည့် အခွင့်အရေးဥပမာဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့သည် ထိလွယ်ခိုက်လွယ်ဖြစ်သည်သာမက အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများနှင့် နက်ရှိုင်းသောခွဲခြားခံရမှုများကြောင့် ပိုမိုထိလွယ်ခိုက်လွယ်ဖြစ်နိုင်သဖြင့် ထိုအခွင့်အရေးများ အာမခံမှုရှိသင့်သည်။

၄.၄။ မတူကွဲပြားမှုကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း

နက်ရှိုင်းသော သဘောထားကွဲလွဲမှုနှင့် မတူကွဲပြားသော လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် နိုင်ငံအတွင်းရှိ အငြင်းပွားနိုင်ချေရှိသည့် အဖွဲ့အားလုံး၏ အပြည့်အဝပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်းမရှိဘဲ တရားဝင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးတွင် လူနည်းစုအုပ်စုများ ပါဝင်ကိုယ်စားပြုခွင့်ရှိသည်ဟုပင် လက်ခံထားသည်။ ထို့ကြောင့် မတူကွဲပြားမှုများကို ကနဦးအဆင့်များ၌ပါဝင်နိုင်စေရန် အစီအစဉ်ချမှတ်ခြင်းသည် ကောင်းမွန်သောစတင်မှု၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုဆွေးနွေးရန်အဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းသည့်အချိန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရသည်။ ယင်းအဖွဲ့အစည်းများကို ဖွဲ့စည်းပြီးသည်နှင့် လုံလောက်စွာကိုယ်စားပြုခြင်းမခံရသောအဖွဲ့အစည်းများနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး အမည်စာရင်းလျာထားပေးနိုင်သည့် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းလည်းရှိသည်။ ယင်းသည် မျက်နှာစုံညီအစည်းအဝေး၊ သဘောတူညီမှု သို့မဟုတ် ညီလာခံထက်စာလျှင် အမှန်တကယ် မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းဆောင်ရွက်မည့် ကော်မတီ သို့မဟုတ် ကော်မရှင်

တွင် ထိုအဖွဲ့အစည်းများ၏ မတူကွဲပြားမှု သေချာစေရန် ဖြစ်သည်။

သို့သော် ဒီမိုကရက်တစ်နည်းလမ်းများသည် ပဋိပက္ခနိုင်ငံများ နှင့် အယူဝါဒနှစ်ခြမ်းကွဲနေသောနိုင်ငံများတွင် လူထုအများ၏ ဆန္ဒကို ဆုံးဖြတ်ပေးနိုင်မှု အထူးသဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းရှိ လူအများစုသာတစ်ဆင့် ဆုံးဖြတ်ဆောင်ရွက်စေပါက လူထုအများ၏ဆန္ဒကို အမှန်တကယ်ဆုံးဖြတ်ပေးနိုင်မှု သေချာစေရန်ထက် ပိုခက်ခဲသော အရာမရှိပါ။
နက်ရှိုင်းသော သဘောထားကွဲလွဲမှုနှင့် မတူကွဲပြားသော လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် နိုင်ငံအတွင်းရှိ အငြင်းပွားနိုင်ချေရှိသည့် အဖွဲ့အားလုံး၏ အပြည့်အဝပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်းမရှိဘဲ တရားဝင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။

ဒီမိုကရေစီနည်းကျ သဘောတူညီချက်သည် လူထုဆန္ဒရှာဖွေရန် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများလိုအပ်သည်။ သို့သော် ဒီမိုကရက်တစ်နည်းလမ်းများသည် ပဋိပက္ခနိုင်ငံများနှင့် အယူဝါဒ နှစ်ခြမ်းကွဲနေသော နိုင်ငံများတွင် လူထုအများ၏ဆန္ဒကိုဆုံးဖြတ်ပေးနိုင်မှု အထူးသဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းရှိ အများစုသာတစ်ဆင့် ဆုံးဖြတ်ဆောင်ရွက်စေပါက လူထုအများ၏ ဆန္ဒကို အမှန်တကယ်ဆုံးဖြတ်ပေးနိုင်မှု သေချာစေရန်ထက် ပိုခက်ခဲသော အရာမရှိပါ။ နိုင်ငံရေးသရုပ်လက္ခဏာများစွဲမြဲပြီး အလွယ်တကူ မပြောင်းလဲသောအခြေအနေတွင် ရွေးကောက်ပွဲ

များသည် အများ၏ဘုံဆန္ဒကို ပုံဖော်နိုင်မှုနည်းမည်ဖြစ်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်သည်လည်း အမြဲတမ်း အပြိုင်အဆိုင်ဖြစ်နေပါသည်။ လူအများစုမှချမှတ်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ အာမခံချက်များအားချိုးဖောက်ပါက ၎င်းဆုံးဖြတ်ချက်သည် တရားဝင်မှုမရှိနိုင်ပါ။ ထို့ အပြင် ထိုအာမခံချက်များအပေါ် သဘောတူညီမှုရယူရာတွင်လည်း လူအများအပြား၏ သဘောဆန္ဒ ကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ရရှိရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်ပြီး နက်ရှိုင်းစွာကွဲပြားမှုများရှိနေသော အခြေအနေ မျိုးတွင် ထိုသို့ရရှိရန် အချိန်ယူရမည်ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံးဒီမိုကရေစီနိုင်ငံဖြစ်သော အိန္ဒိယ နိုင်ငံသည် မတူကွဲပြားမှုအများဆုံးရှိသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံသည် အခွင့်အရေး များအားလုံးကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ ဆင်းသက်သည်ဟု လက်ခံနားလည်ကာ အထူးလူနည်းစု ၏ အဆင့်အတန်းကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးပါသည်။ တစ်ပြိုင်နက် တည်းမှာပင် အိန္ဒိယနိုင်ငံသည် ၎င်း၏မတူကွဲပြားမှုဆိုင်ရာ စိန်ခေါ်မှုများကို လွတ်လပ်ညီမျှသော လူ တစ်ဦးချင်းစီ၏ အခွင့်အရေးပေါ်အခြေခံကာ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပေးလျက် ရှိပါသည်။

တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစု၊ နိုင်ငံသား၊ ဇာတ်ခွဲခြားခြင်းနှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်ရေးလက္ခဏာရပ်များ အခြေခံသည့် အဖွဲ့များသည် ၎င်းတို့ ခိုင်မာစွာရရှိနိုင်မည့် အကျိုးအမြတ် သို့မဟုတ် ဆုံးရှုံးမှုအပေါ် မူတည်၍ ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးအတွက် ထောက်ခံမှုကို အတိုးအလျော့ပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။ မတူကွဲပြားမှုကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမှုတွင် အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် စမှတ်ဖြစ်သည်။ သို့သော် မတူကွဲပြားမှုကိုကာကွယ်ရန် အတွက် အာဏာပိုင်များ၏ မှန်ကန်သောလုပ်ဆောင်မှုသေချာစေရန် ခံစားပိုင်ခွင့်များအား အာမခံ ချက်ရှိစေမည့် ထိရောက်သောနည်းလမ်းများ လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးသည် မတူ ကွဲပြားမှုကို စစ်မှန်သောအကာအကွယ်ပေးမည့် တံခါးပေါက်တစ်ခုဖြစ်နိုင်ပြီး အထူးသဖြင့်ယခုအခါ လူနည်းစု၊ တိုင်းရင်းသားများနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် လူ့အခွင့်အရေးများကောင်းစွာသတ်မှတ်ပေါ်ပေါက် လာကြပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် တရားဥပဒေစနစ်များအကြား ရှိ ပဋိပက္ခများကို ဖြေရှင်းမည့်နည်းကို စဉ်းစား ရန်လိုအပ်သော်လည်း ဥပဒေဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာအများအပြားတည်ရှိနေ မှုကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည်လည်း အသုံးဝင် သည်။ နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် အခြားအစိုးရ အဆင့်အသီးသီး၌မတူကွဲပြားသောအဖွဲ့များ၏ ကိုယ်စားပြုမှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းသည် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများနှင့် ပုံမှန် အားဖြင့် ကိန်းဂဏန်းဖော်မြူလာဖြင့် ချိတ် ဆက်သော အာဏာခွဲဝေရေးအစီအမံများ လို အပ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ထိရောက်သော

**မတူကွဲပြားမှုကိုကာကွယ်ရန်အတွက်
အာဏာပိုင်များ၏ မှန်ကန်သော
လုပ်ဆောင်မှုသေချာစေရန် ခံစားရရှိပိုင်ခွင့်
များအား အာမခံချက်ရှိစေရမည်ဖြစ်သည်။
လူ့အခွင့်အရေးသည် မတူကွဲပြားမှုကို
စစ်မှန်သောအကာအကွယ်ပေးမည့်
တံခါးပေါက်တစ်ခုဖြစ်နိုင်ပြီး အထူးသဖြင့်
လူနည်းစုများ၊ တိုင်းရင်းသားများနှင့်
စပ်လျဉ်းသည့် လူ့အခွင့်အရေးများ ကောင်း
စွာ သတ်မှတ်ပေါ်ပေါက်လာကြပါသည်။**

ရွေးချယ်မှုများဖြစ်ရန်အတွက် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာဒီဇိုင်းတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် ရွေးချယ်စရာများစွာ ပါဝင်သည်။

နောက်ဆုံးအနေဖြင့် မည်သည့်နည်းလမ်း ရွေးချယ်အသုံးပြုမည်နည်းဆိုသည့် မေးခွန်းသည် ရရှိလိုသည့်ပန်းတိုင်အပေါ်တွင် မူတည်သည်။ ၎င်းပန်းတိုင်မှာ လမ်းကြောင်းတစ်ခုပေါ်ရှိ အစုအဖွဲ့များအားလုံးအကြား ဘုံအခြေခံဝိသေသလက္ခဏာနှင့် အပြုအမူကိုသတ်မှတ်ခြင်းနှင့် စုပေါင်းလုပ်ဆောင်ချက်တစ်ခုတွင် အုပ်စုအားလုံး တရားဝင်ပါဝင်လုပ်ဆောင်မှုအားဖြင့် မတူကွဲပြားမှုကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းလား သို့မဟုတ် မတူညီသောအုပ်စုများ အခန်းကဏ္ဍအသီးသီးတွင် ပါဝင်လုပ်ဆောင်နိုင်ရန် သီးသန့်နေရာစီစဉ်ထားရှိပေးခြင်းနှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် အာမခံချက်ကဲ့သို့သော အစီအမံများအားဖြင့် မတူကွဲပြားမှုကိုအသိအမှတ်ပြုခြင်းလားဟု စဉ်းစားရမည်ဖြစ်သည်။ ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာစွဲမြဲစွာဖြင့် အယူဝါဒနှစ်ခြမ်းကွဲနေသော အခြေအနေတွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကျင့်သုံးခြင်းသည် ပြဿနာများအတွက်ဖြေရှင်းချက်တစ်ခုဖြစ်သလို အသစ်သောပြဿနာများ ထပ်မံပေါ်ပေါက်လာစေနိုင်သည့် ပြဿနာအရင်းမြစ်တစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သောအခြေအနေတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် ကွဲပြားခြားနားမှုများစွာရှိသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် သာမန်အများစုဆန္ဒကိုအခြေခံသော နိုင်ငံရေးကိုမြှင့်တင်ရန်နှင့် ကာကွယ်ထိုက်သောအခြေခံမူများ၊ စည်းမျဉ်းများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများအပေါ် အလေးပေးအာရုံစိုက်ရန်လိုအပ်နိုင်သည်။ ခြုံငုံကြည့်လျှင် ဘာသာရေး၊ လူမျိုးရေး၊ တိုင်းရင်းသားအရေးနှင့် စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသော အခြားသော

လမ်းကြောင်းတစ်ခုပေါ်ရှိ အစုအဖွဲ့များ အားလုံးအကြား ဘုံအခြေခံဝိသေသ လက္ခဏာတစ်ရပ်ကို သတ်မှတ် တည်ဆောက်ပေးခြင်းဖြင့် မတူကွဲပြားမှုကို အသိအမှတ်ပြုနိုင်သလို သို့မဟုတ် သီးသန့် နေရာစီစဉ်ထားရှိပေးခြင်းနှင့် ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်အာမခံချက်ပေးခြင်းတို့ဖြင့်လည်း မတူကွဲပြားမှုကိုအသိအမှတ်ပြုပေးနိုင်သည်။ ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာများစွဲမြဲစွာဖြင့် အယူဝါဒ နှစ်ခြမ်းကွဲနေသော အခြေအနေတွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကျင့်သုံးခြင်းသည် ပြဿနာ များအတွက် ဖြေရှင်းချက်တစ်ခုဖြစ်သလို အသစ်သောပြဿနာများ ထပ်မံပေါ်ပေါက် လာစေနိုင်သည့် ပြဿနာအရင်းမြစ်တစ်ခု လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

လူမှုရေးအမျိုးအစား အုပ်စုများကို ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနည်းကျ အုပ်ချုပ်မှုအတွင်း နယ် မြေနယ်နိမိတ်ဆိုင်ရာ အခွင့်အလမ်းများအပါ အဝင် အခြားသော ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင်ရှင်သန်ရပ် တည်နိုင်မည့်အခွင့်အလမ်းများ သတ်မှတ်ပေး ရန်အတွက် ဘုံအဆိုပြုချက်များသည် ပြဿနာ ဖြေရှင်းချက်အတွက် ကြီးမားလှသည့်အဟန့် အတားဖြစ်ကြောင်းလက်တွေ့ဆောင်ရွက်ချက် များကပြသလျက်ရှိသည်။ အကြောင်းမှာ အဆိုပါ အချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင် ရာ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမှုကို အဟန့်အတားဖြစ်စေ ပြီးပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် လည်း မက်လုံးများမပေးနိုင်သောကြောင့် ဖြစ် သည်။ အောက်ခြေမှထိပ်ပိုင်းသို့ လူမှုရေးဆိုင် ရာလှုပ်ရှားမှုများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများ ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ခြင်းသည် ဘုံလက္ခဏာဖြစ်သော

နိုင်ငံသားဖြစ်တည်မှုအပေါ် အခြေခံခြင်းဖြစ်ပြီး တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာရပ်များအပေါ် အခြေမခံပါ။ ဒုတိယအနေဖြင့် အလွန်အမင်း မညီမျှမှုများကို ပြည်သူ့ရေးရာနိုင်ငံရေးမှ တစ်ဆင့် ကိုင်တွယ်မည့် နိုင်ငံရေးညွန့်ပေါင်းပါတီများနှင့် ကိုယ်ပိုင်အကျိုးစီးပွားဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများသည် လူမျိုးစုနှင့် ဒေသစွဲကိုအခြေမပြုဘဲ နိုင်ငံသားဖြစ်ခြင်းအပေါ်တွင်သာ အခြေပြုကြသည့် အခါ အသီးအပွင့်ခံစားလာစေနိုင်သည်။

၄.၅။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး

အခြေခံအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရခြင်း၏ မူလရည်ရွယ်ချက်မှာ သဘောတူညီချက်များကို တရားရုံးများက အမြင့်ဆုံးဥပဒေအဖြစ် အာဏာတည်စေမည့် ဥပဒေဆိုင်ရာစာသားသို့ စနစ်တကျစုပေါင်းရန်ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးတည်ဆောက်ခြင်း၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအနေဖြင့် နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အသီးသီးအကြားအကျိုးစီးပွားများမျှဝေရန်သာမဟုတ်ကြောင်း သေချာစေရန်အရေးကြီးသည်။ နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်ချက်များအပေါ် လိုအပ်သောကန့်သတ်ချက်များ ပြဋ္ဌာန်းရေးအတွက် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုရှိရမည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းများ၏ နိုင်ငံရေးအကျိုးစီးပွားဖြင့်သာရေးဆွဲထားပါက ယင်းတို့၏အာဏာကို ကန့်သတ်ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ရန် နောက်ဆက်တွဲဘာမှမရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေချမှတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကိုပင် ဥပဒေဆိုင်ရာစည်းမျဉ်းများ၏ ခန့်မှန်းနိုင်သော မူဘောင်တစ်ခုအတွင်းစည်းနှောင်ထားမှုသေချာစေရန် ဥပဒေနှင့်ညီညွတ်သည့်ပုံစံအချို့ကို ရှေ့ဦးစွာတည်ထောင်ဖွဲ့စည်းထားရန်အရေးကြီးသည်။ ၎င်းသည်အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရာတွင် လူတိုင်းအတွက်သင့်လျော်သည့် ဥပဒေစည်းမျဉ်းများနှင့်အညီ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မည့်သူအားလုံးအတွက် တစ်ပြေးညီမျှတစေမည့် နောက်ခံအခြေအနေမျိုးရှိစေရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။

ထိရောက်သောရလဒ်အနေဖြင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုရှိခြင်းသည် ပြည်သူများ၏ဘဝနယ်ပယ်အားလုံးတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အမြင့်ဆုံးဖြစ်နေမှုအပေါ် အခြေခံသည်။ အခြေခံအားဖြင့် နိုင်ငံတိုင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်လာပုံကို သတ်မှတ်ထားသော ဥပဒေမူဘောင် သို့မဟုတ် စနစ်ရှိသည်။ အာဏာတည်နေဆဲဖြစ်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြောင်းလဲမှုကို အကျိုးသက်ရောက်စေရန် ညှိနှိုင်းသူများမှအသုံးပြုမည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို လွှမ်းမိုးရန် ထိုမူဘောင်ကိုအသုံးပြုနိုင်သည်။ အကယ်၍ ၎င်းသည်အားနည်းနေခြင်း သို့မဟုတ် လုံးဝမရှိခြင်းဖြစ်ပါက ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ယခင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကဲ့သို့သော အခြားသော ဥပဒေမူဘောင်တစ်ခုကိုတည်ထောင်ရန် အရေးတကြီးလိုအပ်နိုင်သည်။ တည်ဆဲဥပဒေရေးရာမူဘောင်သည် အဆိုပြုတင်ပြထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲများသည် တရားဥပဒေနှင့်ညီညွတ်မှု ရှိ၊ မရှိနှင့် ကျိုးကြောင်းခိုင်လုံမှု ရှိ၊ မရှိမေးခွန်းထုတ်နိုင်ရန် စိတ်ဝင်စားသူများ သို့မဟုတ် ပါဝင်သူအသစ်များအား ခွင့်ပြုပေးခြင်းဖြင့် နိုင်ငံရေးအင်အားဖြင့် လုပ်ငန်းစဉ်အား လက်ဝါးကြီးအုပ်မှုကို လျော့ကျစေပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် နီပေါနှင့် တောင်အာဖရိက၏ တိုင်းပြု ပြည်ပြုလွှတ်တော်ကဲ့သို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်ချမှတ်ရန် အချုပ်အခြာအာဏာအဖွဲ့ တစ်ခုကို ဥပဒေလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာဖြင့် ရွေးချယ်နိုင်သည်။ ယင်းလွှတ်တော်သည် မူလနှင့်အချုပ် အခြာအာဏာလုပ်ပိုင်ခွင့်ဖြင့် ဆောင်ရွက်သောကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် မူလအာဏာ ဖြင့် ခွင့်ပြုသောအဖွဲ့မှဆင်းသက်ပြီး အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်ကြောင်း ထိုရွေးချယ်မှုကညွှန်ပြသည်။ လူ့ အခွင့်အရေးများ ဓလေ့ထုံးတမ်းတည်ဆောက်ရေးအကြောင်း ဆွေးနွေးထားချက်တွင် တွေ့ရ သကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အခြားဥပဒေများ၏အချုပ်ဖြစ်ကြောင်းကို ၎င်းကိုယ်တိုင်က ဖော်ဆောင်နိုင်ခြင်းမရှိလျှင် ထိုရွေးချယ်မှုကို အသုံးပြုကြသည်။ အခြားကိစ္စရပ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကို အမြင့်ဆုံးဥပဒေအဖြစ် အများ၏ ထောက်ခံပေးခြင်းဖြင့် အချုပ်အခြာအာဏာသဘောတူညီချက် ပေါ်ထွက်လာစေရန် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲကိုအသုံးပြုကြသည်။ ကင်ညာနိုင်ငံ၌ ယခင်ရှိနှင့်ပြီးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအား ဖန်တီးခဲ့သူများဖြစ်ကြသည့် တာဝန်ထမ်းဆောင်ဆဲ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တစ်ခုလုံးအစားထိုးရန်အတွက် တရားဥပဒေ ဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာမရှိကြောင်း လူထုကလက်ခံခဲ့သောအခါ နိုင်ငံအတွင်းတွင် အစဉ် အလာ မရှိခဲ့သော်လည်း ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲစနစ်ကို ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ အချုပ်အခြာအာဏာသည် ပြည်သူတို့လက်ဝယ်တွင်ရှိသည်ဟူသော အယူအဆအားဖြင့် ပြည်သူများကသာလျှင် ယင်းကို လုပ်ဆောင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ဤနည်းလမ်းကို အမြစ်တွယ်နေသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အစိတ်အပိုင်းများ ထိရောက်ခိုင်မာစွာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်အတွက်လည်း အသုံးပြုသည်။

မေးခွန်းတစ်ခုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်တွင် တည်ဆဲဥပဒေများ၏ဥပဒေဆိုင်ရာ ဆက်လက်ကျင့်သုံးနိုင်ခြေကို ဖယ်ထုတ်လိုက်သည့်နေရာတွင် ဘာဖြစ်သင့်သနည်းဆိုသည့် မေးခွန်း ဖြစ်သည်။ ဥပဒေအစီအစဉ်အသစ်တစ်ခုလုံးကိုချမှတ်ရန်အတွက် တည်ဆဲဥပဒေများကို ချက်ချင်း ရုပ်သိမ်းရန် မရုပ်သိမ်းရန်သည် စိန်ခေါ်ချက်တစ်ခုဖြစ်သည်။ အချို့ ဥပဒေများဆက်လက်ထိန်းသိမ်း ထားရမည်ဖြစ်ပါကမည်သည့်ဥပဒေနှင့် မည်မျှကြာမည်နည်း။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် အကောင် အထည်ဖော်ဆောင်ခြင်း၏ အစောဆုံးပြဿနာတစ်ရပ်မှာ တရားဥပဒေကို ဆက်လက်ကျင့်သုံးခြင်း သို့မဟုတ် ဖယ်ရှားခြင်းအရေးကိစ္စရပ်များဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်သည် ဒေသန္တရ အစိုးရကို ရပ်ဆိုင်းလိုက်သော်လည်း အင်စတီကျူးရှင်းအသစ်များသည် ဒေသန္တရအစိုးရ၏ လုပ် ဆောင်မှုများအတွက် စည်းမျဉ်းအသစ်များကို ပြဋ္ဌာန်းရန် အချိန်မရှိခဲ့ပေ။ ထိုဖြစ်ရပ်တွင် သမ္မတနယ် လဆင်မန်ဒဲလားသည် ဒေသန္တရအစိုးရကို လုပ်ငန်းလည်ပတ်ခွင့်ပြုရန်အတွက် စည်းမျဉ်းအသစ်များ ချမှတ်ရန် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ပန်ကြားခဲ့သည်။ အဆိုပါအုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ လုပ်ဆောင်ချက် သည်အခြေခံမူအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်ညီညွတ်မှု ရှိ၊ မရှိဟူသည့် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ စိန်ခေါ်မှု လျှင်မြန်စွာဖြစ်ပေါ်လာစေခဲ့သည်။ အကြောင်းရင်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အာဏာများအား ခွဲဝေပိုင်းခြားထားမှုကို အခြေခံမူအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုထားပြီး ထိုအချက်သည်

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အနေဖြင့် ၎င်း၏ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို လွှဲပြောင်းပေးခြင်းမပြုနိုင်ဟု အဓိပ္ပါယ် သက်ရောက်နေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဤကဲ့သို့သောဖြစ်နိုင်ခြေကို ကြိုတင်ဟန့်တားခြင်းအနေ ဖြင့် အချို့ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် ဒီကရီ (decree) အမိန့်ညွှန် ကြားချက်ဖြင့် ဥပဒေပြုခွင့်ရှိကြောင်း ရှင်းရှင်းလင်းလင်းဖော်ပြထားပြီး ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ထို ဥပဒေနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အရေးကိစ္စရပ်အပေါ် ၎င်း၏သင့်လျော်မှန်ကန်သော ဥပဒေပြုအာဏာဖြင့် ဥပဒေမပြုမချင်း အာဏာတည်သည်။ ဥပဒေအဟောင်းအာဏာ မသက်ရောက်တော့သည့်ဖြစ်ရပ် များတွင် ဒီကရီအမိန့်အားဖြင့် ယာယီဖြေရှင်းခွင့်မှတစ်ပါး အခြားနည်းလမ်းမရှိပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကိုယ်တိုင်က တည်ဆဲဥပဒေများကို ဖျက်သိမ်းသည့်ဖြစ်ရပ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ နာမည်ကြီးသော “နေဝင်ချိန် (သတ်မှတ်ထား သောအချိန်တွင် အာဏာကုန်ဆုံးမည့်ဥပဒေ) နှင့် နေထွက်ချိန် (ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းမှုမတိုင်မီ အာဏာ သက်ရောက်သောဥပဒေ) အပိုဒ်ငယ်များ” ကဲ့သို့သော အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာ နည်းလမ်းများကို စဉ်းစားနိုင်သည်။

ဥပဒေဟောင်းများပျက်ပယ်မှုတွင် အကျိုးဆက်များရှိပြီး အစိုးရစနစ်အဟောင်းအောက် ဥပဒေဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုတွင် မူတည်နိုင်သည်။ ကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်နှင့် စံတရား ဥပဒေစိုးမိုးမှုဆိုင်ရာ အကြောင်းပြချက်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ယခင်ဥပဒေများ အားလုံးကို ပယ်ဖျက်နိုင်သော်လည်း အချို့သောဆုံးဖြတ်ချက်များကို အစိုးရစနစ်ဟောင်း၏ ဆုံး ဖြတ်ချက်အတိုင်း ဆက်လက်ထားရှိဆဲဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ယေဘုယျအခြေခံမူများထက် ကိစ္စရပ်တစ်ခုချင်းဆောင်ရွက်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပေးအပ်ခြင်းဖြင့် ထိုကဲ့သို့သောဆုံးဖြတ်ချက်များကို ကျိုးကြောင်းညီညွတ်မှုရှိမရှိစစ်ဆေးရန် အထူးကော်မတီတစ်ရပ် သို့မဟုတ် တရားရုံးကို တာဝန်ပေးအပ်နိုင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ဥပဒေသစ်တစ်ခုလုံးကို ကျင့်သုံးစေသောနေရာများ၌ပင် အချို့သောကဏ္ဍများတွင် ဥပဒေဆိုင်ရာဆက်လက်ဆောင်ရွက်ကျင့်သုံးနေကြခြင်းမျိုး ရှိမည်ဖြစ် သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်များသည် ပုံမှန်အားဖြင့် ယခင်ဥပဒေအဟောင်း တွင် ရရှိထားသည့် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးများ ဆက်လက်ရရှိနိုင်စေသည်။ အထူးသဖြင့် အခြား ဒေသန္တရဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်များက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်မတိုင်ခင် ဦးစွာအကာအကွယ်ပေးထားပါက ဥပဒေစနစ်အများစုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက် သူများက တစ်ဖက်သတ်ဖယ်ရှားခြင်း မပြုသင့်သောအခွင့်အရေးများကို ချမှတ်ဖန်တီးထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများသည် မူလ/အရင်းခံ ဥပဒေ (substantive law) ကို အသစ်ပြန်လည်ရေးဆွဲနိုင်သကဲ့သို့ အင်စတီကျူးရှင်းနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုဆိုင်ရာ အကြောင်းပြ ချက်များကြောင့် ၎င်းတို့သည် အကျွမ်းတဝင်ရှိပြီးသား လုပ်ထုံးလုပ်နည်းပုံစံများနှင့် မူဘောင်များ (ဥပမာ ရသင့်ရထိုက်သော အခွင့်အရေးများ၏အဆင့်အတန်းကို သတ်မှတ်ဆုံးဖြတ်သော ခုံရုံကြား

နားချက်များကို) ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားရှိသင့်ပါသည်။ မူလ/အရင်းခံဥပဒေကိုသာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းဖြင့် တရားသူကြီးများနှင့် စစ်ဘက်အမှုထမ်းများကဲ့သို့ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာတာဝန်ရှိလုပ်ဆောင်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်က ၎င်းတို့၏ အင်စတီကျူးရှင်းများကို လိုအပ်သလို ပြုပြင်မွမ်းမံသည့်တိုင် ၎င်းတို့သည် အချို့သောလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ဆက်လက်၍ အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

၅။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကို အသုံးပြုခြင်း

၅.၁။ လမ်းညွှန်စာအုပ်၏ ရည်မှန်းချက်များ

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကို မိမိတို့နိုင်ငံရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်မှုတွင်ပါဝင်သည့် သူများအတွက် ဦးတည်ရည်ရွယ်ထားသည်။ မကြာသေးမီက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအတော်များများတွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လုပ်ဆောင်လာကြမှုများ၏ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကို ရေးသားထားခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်း၏ပန်းတိုင်မှာ လက်တွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများအကြား အသိပညာအခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးကိုမျှဝေရန် ဖြစ်သည်။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် အရေးကြီးသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ပထမအချက်အနေဖြင့် ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် လက်တွေ့ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်သူများရရှိနိုင်သော ယခုပုံစံကဲ့သို့သောစာအုပ်များ အနည်းငယ်သာရှိသည့်အနက်မှ တစ်ခုဖြစ်သည်။ ဒုတိယအချက်အနေဖြင့် ၎င်းသည်အကြောင်းအရာတိုင်းအတွက် အံဝင်ခွင်ကျဖြစ်စေသည့် နည်းလမ်းတစ်ခုတည်းဖြစ်ခြင်းထက် နောက်ခံအခြေအနေလေ့လာခြင်း၏ အရေးပါမှုကိုအလေးထားခြင်းအားဖြင့် အရေးကိစ္စများကို ကိုင်တွယ်နိုင်သည်။ အသိပညာကြွယ်ဝသောလက်တွေ့ဆောင်ရွက်နေသူများက အဖြေများပိုမိုရှာဖွေရန်အတွက် ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကို အသုံးပြုခြင်းကိုကြည့်ခြင်းအားဖြင့် ဤစာအုပ်၏အရေးပါမှုကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

၅.၂။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်၏ ချဉ်းကပ်မှု

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ယင်းတို့၏ ရလဒ်များအပေါ်ဆုံးဖြတ်ရာတွင် နောက်ခံအခြေအနေ၏အရေးပါမှုကို မီးမောင်းထိုးပြထားသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များ

အတွက် အသေးစိတ်စီမံချက်တစ်ခုမဟုတ်သလို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများက ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးကြရမည့် အရာအားလုံးကိုဖြေရှင်းနိုင်သည့် တစ်ခုတည်းသောလက်စွဲစာစောင်တစ်ခု လည်းမဟုတ်ပေ။ ယင်းသည် ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအခြေ အနေရှိ လူသိများသည့် အရေးပါသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများက ထည့်သွင်းစဉ်းစားခဲ့သည့် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်း များနှင့် စဉ်းစားနိုင်မည့် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို အလေးပေးဖော်ပြရန် ပို၍ရည်ရွယ်သည်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ခုအတွင်းရှိ အရေးကြီးသော စာရွက်စာတမ်းများအဖြစ် အလေးပေးဖော်ပြထားရုံသာမက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေစနစ်တစ်ခုလုံးကိုပါ နားလည်စေရန် ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတည်ဆောက်သူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် မည်သို့ဆိုထားသည် သို့မဟုတ် မည်သို့အဓိပ္ပါယ်သက်ရောက်သည်နှင့် ၎င်းတို့အမှန်တကယ် မည်သို့အလုပ်လုပ်သည်တို့ အကြား ကွဲပြားစွာခွဲခြားနားလည်ရန် တိုက်တွန်းအားပေးသည်။ ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများမှ ဥပမာများကို အများဆုံးဖော်ပြထားသည်။ ထိုဥပမာများတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထား သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အသုံးပြုရမည့် ထောက်ခံဆွေးနွေးချက်များ အဖြစ် မမှတ်ယူသင့်ပေ။ ယင်းအစား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် ယင်း ဥပမာများကို မိမိတို့၏ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး၏ နောက်ခံအခြေအနေတွင် ရရှိနိုင် သော ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများနှင့် သင့်လျော်သော နည်းလမ်းများကိုစဉ်းစားရာတွင် အသုံးပြု နိုင်ရန် အားပေးထားပါသည်။ သင့်လျော်သော ရွေးချယ်စရာများစဉ်းစားရာတွင် အသုံးပြုရန်အတွက် အားပေးထားသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများသည် အချင်းချင်းဆက်စပ်နေသောကြောင့် ပုဒ်မတစ်ခု၏ဆိုလိုချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုရှိ အခြားသောပုဒ်မတစ်ခု၏ အဓိပ္ပါယ် ကို ပြောင်းလဲစေနိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ် ထိုကဲ့သို့သော ပြည့်စုံကျယ်ပြန့်သော အမြင်ရရှိစေရန်အတွက် ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ပါ အခန်းတစ်ခုချင်းစီသည် သက်ဆိုင်ရာအင်စတီကျူး ရှင်းများကို ရှင်းလင်းဖော်ပြရာတွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဖြင့် ချဉ်းကပ်ဖော်ပြထားသည်။ သို့ဖြစ်၍ အခန်းတစ်ခုချင်းစီသည် အကြောင်းအရာသီးခြားစီဖြင့်ရပ်တည်ပြီး၊ သက်ဆိုင်ရာဦးတည်အုပ်စုများ အနေဖြင့် လိုအပ်သလိုအသုံးပြုနိုင်စေမည်ဖြစ်သည်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် အရင်းအမြစ်ကိရိယာတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းကို တိုက်ရိုက်ပံ့ပိုး ကူညီမှု၊ လေ့ကျင့်သင်ကြားမှုနှင့် သတ်မှတ်ထားသည့် ဝက်ဘ်ဆိုဒ်များအားဖြင့် International IDEA မှ ထပ်လောင်းရရှိသော ကျွမ်းကျင်မှုများဖြင့် ပံ့ပိုးထားသည်။

၅.၃။ အခန်းလိုက်ခြုံငုံသုံးသပ်ခြင်းများ

၅.၃.၁။ အခန်း ၁။ မိတ်ဆက်နိဒါန်း

ကနဦးအဆင့်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် များသောအားဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်နှစ်မျိုးကို ချမှတ်ကြရလေ့ရှိသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ လုပ်ငန်းစဉ်အတိုင်းအတာနှင့် စပ်လျဉ်းသော ဆုံးဖြတ်ချက်များ (ဥပမာ - ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးအတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ စည်းမျဉ်းများ၊ အချိန်ကိုက်လုပ်ဆောင်မှုနှင့် တာဝန်ဝတ္တရားများ)ဖြစ်ပြီး ဒုတိယတစ်ခုမှာ ပါဝင်သောအကြောင်းအရာနှင့်သက်ဆိုင်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသောအခြေအနေများတွင် တရားဝင်မှုသည် အဆိုပါဆုံးဖြတ်ချက်နှစ်မျိုးပေါ်တွင်များသော အားဖြင့် မူတည်လေ့ရှိသည်။ ဤအခန်းသည်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် စတင်သည့်အချိန်တွင် နောက်ခံအခြေအနေ၏အရေးကြီးပုံကို အဓိကလမ်းညွှန်ချက်အဖြစ်အလေးပေးထားသည်။ ယင်းကိုအောက်ပါအတိုင်းပုံစံဖွဲ့စည်းထားသည်။

- ပထမအချက်အနေဖြင့် ဤအခန်းတွင်အခြေခံထားသည့် ယေဘုယျစောင့်ကြည့်လေ့လာချက်များနှင့် အရေးပါသောယူဆချက်များကို ဖော်ပြထားသည်။
- ဒုတိယအနေဖြင့် နိုင်ငံတကာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်မှု ဆောင်ရွက်ချက်များ၏အတိုချုပ် သုံးသပ်ချက်အပေါ်အခြေခံ၍ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသော အခြေအနေရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်မှုများတွင် တွေ့ရနိုင်ချေရှိသော အထွေထွေစိန်ခေါ်မှုများကို ထုတ်နှုတ်တင်ပြထားသည်။
- တတိယအနေဖြင့် တရားဥပဒေနှင့် လျော်ညီသည့်ရလဒ်များတည်တံ့ခိုင်မြဲနေစေရန် လုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာ ရှုထောင့်များကိုလည်း ဆွေးနွေးတင်ဆက်ထားပါသည်။
- စတုတ္ထအနေဖြင့် ထိုဆွေးနွေးချက်များကို လုပ်ငန်းစဉ်များမှ ဆင်းသက်လာသော သို့မဟုတ် ပေါ်ထွက်လာသည့်အကြောင်းအရာဆိုင်ရာအရေးကိစ္စများအချို့နှင့်ချိတ်ဆက်ထားသည်။
- ပဉ္စမအချက်မှာ အခန်း ၁ သည် လမ်းညွှန်ချက်နှင့် ယင်းကိုမည်ကဲ့သို့ အသုံးပြုရမည်ကို မိတ်ဆက်ထားပြီး ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် ပါဝင်သောအခြားအခန်းများကို ခြုံငုံသုံးသပ်ထားသည်။

၅.၃.၂။ အခန်း ၂။ အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်သော အကြောင်းအရာများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် စည်းလုံးညီညွတ်မှုနှင့် အားလုံးလက်ခံမျှဝေသောတန်ဖိုးများ၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုဖော်ဆောင်ရန် အခရာကျသည့် အခြေခံမူအချို့ကို ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေခြင်းတွင် အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုအနေဖြင့်ပါဝင်သည်။ သို့သော် ၎င်းတို့၏ အဓိပ္ပါယ်သည် သင်္ကေတတစ်ခုမျှသာဖြစ်ခြင်းထက်ပိုသည်။ အခြေခံမူများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အဓိပ္ပါယ်နှင့်လုပ်ငန်း လည်ပတ်မှုအား ရှင်းလင်းဖော်ပြပေးနိုင်သည့် စွမ်းဆောင်ရည်ရှိပါသည်။ ဤ

အခန်းတွင် အခြေခံမူများသည် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများအပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း အတိအလင်း ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းပြီးနောက် ပေါ်ပေါက်လာသလော သို့မဟုတ် ပြဋ္ဌာန်းချက်၊ ဥပဒေ၏ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက် မှတစ်ဆင့် နောက်ပိုင်းတွင်ပေါ်ပေါက်လာသလား၊ မည်ကဲ့သို့ ပေါ်ပေါက်လာသနည်းဟူသော အချက် ကို ဆန်းစစ်လေ့လာထားပါသည်။ ယင်းသည် အချို့သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုချက်များကို ပံ့ပိုးထောက်ပံ့ပေးခြင်းအားဖြင့်ဖြစ်စေ သို့မဟုတ် မူဝါဒချမှတ်သူများအား လမ်း ညွှန်ချက်များပေးခြင်းအားဖြင့်ဖြစ်စေ စသည့် အစိုးရအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံ မူများဆောင်ရွက်မှု အခန်းကဏ္ဍကိုလည်း လေ့လာထားသည်။ ဤအခန်းသည် အပြန်အလှန်ချိတ် ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများနှင့် ဆက်နွှယ်နေသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူ များကိုလည်း လေ့လာထားသည်။ ယင်းသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး၊ မတူကွဲပြားမှု စီမံခန့်ခွဲရေး၊ ကျား/မတန်းတူရေး၊ ဘာသာရေးနှင့် နိုင်ငံတကာဆက်ဆံရေးစသည့်ရွေးချယ်ထားသောအကြောင်း အရာများကို ဆွေးနွေးထားပြီး ၎င်းတို့ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအတွင်း အသုံးအနှုန်းများနှင့် တိကျသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များမှတစ်ဆင့် မည်ကဲ့သို့ ထည့်သွင်းစဉ်းစားကိုင်တွယ်နိုင်မည်ကို ဆွေးနွေး တင်ပြထားသည်။ ဖြစ်နိုင်ခြေအလားအလာများက ထိုခေါင်းစဉ်နှင့်ဆက်စပ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများနှင့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ၏ပုံစံနှင့် အဓိပ္ပါယ်ကိုမည်ကဲ့သို့ပုံဖော်နိုင်မည်ကို လေ့လာထားသည်။

ဇယား ၃။ အခန်း (၂) တွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော အရေးကိစ္စရပ်များ

အကြောင်းအရာ	မေးခွန်းများ
၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ အခြေခံမူများ၏ အခန်းကဏ္ဍအမျိုးမျိုး	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုတွင် ကျယ်ပြန့်စွာ ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် အခြေခံ မူများသည် မည်သည့်ရည်ရွယ်ချက်များကို ဖော်ဆောင်သနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများသည် အစိုးရ၏စံနှုန်းများ၊ ရည်ရွယ်ချက်များနှင့် ဦးတည်ချက်များကို မည်ကဲ့သို့ ပါဝင်ကိုယ်စားပြု သနည်း။ • အမှတ်သင်္ကေတဖြစ်သော၊ ပညာရေးနှင့်ဆိုင်သော၊ တရားဝင်ဖြစ်စေသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ သဘောတရားများအဖြစ်အခြေခံမူများသည် မည်သည့်တန်ဖိုးများ ရှိနေသနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများသည် ကွဲပြားတည်ရှိနေသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများကြားတွင် သဘောတူညီမှုကိုဖန်တီးရာတွင် မည်ကဲ့သို့ ပံ့ပိုး ကူညီသနည်း။ • အခြေခံမူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အဓိပ္ပါယ်ကို မည်ကဲ့သို့ပုံ ဖော် ပေးသနည်း။

၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများအား ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် အာဏာတည်စေခြင်း	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများကို မည်သည့်နေရာတွင် ဖွဲ့စည်းချမှတ်ကြသနည်း။ • ချမှတ်ထားသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များမှာ မည်သည်တို့ ဖြစ်ကြသနည်း။ • နိဒါန်းအဆင့်ဟူသည်မှာ အဘယ်နည်း။ • မူဝါဒချမှတ်ရာတွင် လိုက်နာချမှတ်ရမည့်အခြေခံမူများမှာ မည်သည်တို့ ဖြစ်ကြသနည်း။ • အချို့သောအခြေခံမူများကို တရားဝင်ပြဋ္ဌာန်းချက်မထုတ်ပြန်ရသေးခြင်း မျိုး ရှိပါသလား။ အခြေခံမူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်ခုမှ ကောက် နှုတ်စုစည်း ရရှိနိုင်ပါသလား။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများသည် အစိုးရများအား လမ်းညွှန်ချက်များကို ချမှတ်ပေးပါသလား။ • ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများကို တရားရုံးများက အတည်ပြုခြင်း ရှိပါသလား။
၃။ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေခံသော အုပ်ချုပ်ရေး	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တိုင်းပြည်များအား ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေခံသော အုပ်ချုပ်ရေးအဖြစ် မည်ကဲ့သို့ချမှတ်ဆောင်ရွက်စေသနည်း။ • အစိုးရစနစ်ပုံစံသည် ဒီမိုကရေစီအုပ်ချုပ်ရေး အာမခံချက်ကို ဖော်ဆောင် နိုင်ပါသလား။ • အဆိုပါအခြေခံမူကိုကာကွယ်ရန် မည်ကဲ့သို့သော တရားရေးဆိုင်ရာကာ ကွယ် မှုများ ရှိပါသနည်း။ • အဆိုပါအခြေခံမူကိုကာကွယ်ရန် မည်ကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေးအရ ကာကွယ်မှု များ ရှိပါသနည်း။
၄။ တရားဥပဒေ စိုးမိုးခြင်း	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးခြင်းအား မည်ကဲ့သို့ မြှင့် မားစေသနည်း။ • အဆိုပါအခြေခံမူကို ကာကွယ်ရန် မည်ကဲ့သို့သော တရားရေးဆိုင်ရာကာ ကွယ် မှုများ ရှိပါသနည်း။ • အဆိုပါအခြေခံမူကိုကာကွယ်ရန် မည်ကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေးအရကာကွယ် မှု များ ရှိပါသနည်း။
၅။ မတူကွဲပြားမှုများနှင့် ဆက်စပ်နေသော အခြေခံမူများ	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများသည် မတူကွဲပြားမှုအပေါ် စီမံ အုပ်ချုပ်ရေးကို မည်ကဲ့သို့အထောက်အကူပြုသနည်း။ • မတူကွဲပြားမှုများနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အခြေခံမူများကိုကာကွယ်ရန် မည် ကဲ့သို့သော တရားရေးဆိုင်ရာ ကာကွယ်မှုများ ရှိပါသနည်း။ • မတူကွဲပြားမှုများနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အခြေခံမူများကိုကာကွယ်ရန် မည် ကဲ့သို့သောနိုင်ငံရေးအရ ကာကွယ်မှုများ ရှိပါသနည်း။

၆။ ကျား/မ ရေးရာနှင့် ဆက်စပ်နေသော အခြေခံမူများ	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများသည် ကျား/မ တန်းတူညီမျှ ဖြစ်ရေးကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ရန် မည်ကဲ့သို့ ပံ့ပိုးမှု ရှိပါသနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိ ဘာသာစကား အသုံးအနှုန်းများသည် ကျား/မ တန်းတူညီမျှဖြစ်ရေးအတွက် ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်းကိုမည်ကဲ့သို့ ထင်ဟပ် စေသနည်း။ • ပါဝင်ကိုယ်စားပြုခြင်း စနစ်များသည် ကျား/မ တန်းတူညီမျှဖြစ်ရေး အတွက် မည်ကဲ့သို့ ပံ့ပိုးပေးနိုင်သနည်း။ • အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် ကျား/မ တန်းတူညီမျှဖြစ်ရေး အတွက် မည်ကဲ့သို့ ပံ့ပိုးပေးနိုင်သနည်း။ • အဆိုပါစည်းမျဉ်းကိုကာကွယ်ရန် မည်ကဲ့သို့သောတရားရေးဆိုင်ရာကာ ကွယ်မှုများ ရှိပါသနည်း။ • အဆိုပါစည်းမျဉ်းကို ကာကွယ်ရန် မည်ကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေးအရ ကာကွယ် မှုများ ရှိပါသနည်း။
၇။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နှင့် ဘာသာတရား၏ ဆက်စပ်မှု	• နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ယင်းနှင့် ဘာသာတရားတို့အကြား ဆက်စပ်နေမှုကို မည်ကဲ့သို့ဖော်ပြပေးသနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုသည် ဘာသာရေးဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှု အာမခံ ချက်အပေါ် မည်ကဲ့သို့ထိန်းသိမ်းနိုင်သနည်း။
၈။ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အခြေခံမူများ	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် နိုင်ငံတကာဥပဒေ၏ ဆောင်ရွက်ချက် တွင် မည်ကဲ့သို့ ပေါင်းစပ်ပါဝင်ခြင်း ရှိသနည်း။ • နိုင်ငံတကာ စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ချက်များကို နိုင်ငံတော်၏ ပြည်တွင်းတရား ဥပဒေဆိုင်ရာညွှန်ကြားချက်အဖြစ်မည်ကဲ့သို့ပေါင်းစပ်ထားသနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် နိုင်ငံတကာဥပဒေအပေါ်ကတိကဝတ်ကို မည်ကဲ့သို့ ပူးပေါင်းပါဝင်သနည်း။ • နိုင်ငံတကာ တာဝန်စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ချက်များကို နိုင်ငံတော်၏ ပြည် တွင်း တရားဥပဒေဆိုင်ရာညွှန်ကြားချက်အဖြစ် မည်ကဲ့သို့ပေါင်းစပ်ထား သနည်း။

၅.၃.၃။ အခန်း ၃။ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းတစ်ရပ်တည်ဆောက်ခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုတွင် လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စပါဝင်ရခြင်းအတွက် အကြောင်းရင်း များစွာရှိသည်။ ၎င်းတို့သည် အစိုးရ၏အာဏာအပေါ် ကန့်သတ်ခြင်းများ၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်အတွက် အတားအဆီးများဖြစ်စေခြင်း၊ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုတည်ဆောက်ခြင်းအတွက် အခြေခံ အုတ်မြစ်ချမှတ်ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ တရားဝင်မှုပေါင်းစပ်ခြင်းတို့ကို ညွှန်ပြနေသည်။ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းသည် တစ်ဦးချင်းစီနှင့်အဖွဲ့များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏အကျိုး စီးပွားများကို စုစည်းတင်ပြရန်အတွက် နေရာပေးသည်။ ယင်းသည် သာမန်ပြည်သူများအနေဖြင့် အာဏာပိုင်များနှင့် နိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်းများကိုရင်ဆိုင်ရန် အခွင့်အရေးပေးသည်။ ၎င်းသည် လူ့ အခွင့်အရေးမည်သို့ ‘အလုပ်လုပ်ပုံ’နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုကျော်လွန်၍ လူ့အဖွဲ့အစည်း၏အခြား သော ရှုပ်ထွေးသည့်အတိုင်းအတာများကိုပါ ထိတွေ့သည့်အကြောင်းအရာများဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတကာ

ဥပဒေအရ လူ့အခွင့်အရေးသည် အားလုံးနှင့်သက်ဆိုင်သော၊ လွှဲပြောင်းသိမ်းယူ၍မရနိုင်သော ခွဲခြမ်းဝေငှ၍ မရနိုင်သောအရာဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း အချို့သောအခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းခြင်းနှင့် ကာကွယ်ရခြင်းအကြောင်းပြချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ သဘောသဘာဝနှင့် ရည်ရွယ်ချက်များနှင့် အပြိုင်ဖြစ်လာသည်။ အဓိကစိန်ခေါ်မှုမှာ လူ့အခွင့်အရေးအာမခံချက်အပေါ်သဘောတူညီချက်သာမက လူမှုရေးမတူကွဲပြားမှုနှင့် ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသောလူအုပ်စုများငြိမ်းချမ်းစွာအတူယှဉ်တွဲနေထိုင်ရေးကို ပံ့ပိုးပေးရန်အတွက် လူ့အခွင့်အရေးကာကွယ်မှုများကို အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းရည်မှန်းချက်သည် တင်းမာမှုရှိပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအတွင်း မတူညီသောလူ့အဖွဲ့အစည်းအသီးသီးအကြားရှိ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စရပ်များအပေါ် ရံဖန်ရံခါဖြစ်သော အခြေအတင်ဆွေးနွေးမှုများတွင် မြင်တွေ့ရသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။ လူနည်းစုလူအုပ်စု၏အခွင့်အရေးများကို အထူးပြဋ္ဌာန်းချက်များဖြင့် အကျိုးရရှိစေခြင်း၊ နိုင်ငံ၏သဘာဝသယံဇာတများအပေါ် တောင်းဆိုမှုများနှင့် ဆက်နွှယ်သော စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ၊ မိသားစုဆက်ဆံရေးတွင်တန်းတူရေးရရှိရန်အမျိုးသမီးများ၏အခွင့်အရေးများတို့သည် အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ အခြားစိန်ခေါ်မှုတစ်ခုမှာ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာအာမခံချက်များကို နေရာတကျဖြစ်ရန် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း လိုအပ်သည့်အခွင့်အရေး အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ အခြေခံအခွင့်အရေးများ၏ ဥပဒေဆိုင်ရာအာဏာသက်ရောက်စေမှုသည် ဥပဒေရေးဆွဲဆိုင်ရာ ထုံးတမ်းအစဉ်အလာများတွင်ကျယ်ပြန့်စွာသက်ရောက်သကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည်လည်း လူ့အခွင့်အရေးအပေါ်ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော သဘောတူညီချက်ရရှိစေရန်အတွက် နေရာပေးသည့် အခြားပြောင်းလဲနိုင်သော အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှု မူဘောင်များရရှိအောင် အားထုတ်ကြိုးပမ်းသည်။

ဇယား ၄။ အခန်း (၃) တွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော အရေးကိစ္စရပ်များ

အကြောင်းအရာ	မေးခွန်းများ
၁။ လူ့အခွင့်အရေး ဓလေ့ထုံးတမ်းကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုသတ်မှတ်ခြင်း	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုတွင် လူ့အခွင့်အရေးများ အဘယ်ကြောင့် ပါဝင်သင့်သနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုတွင် မည်သည့် အခွင့်အရေးများ ပါဝင်သင့်သနည်း။ • ပဋိပက္ခများ၏ အတွေ့အကြုံနှင့် အခြေအနေသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း မည်သည့်အခွင့်အရေးများ ပါဝင်သင့်သည် သို့မဟုတ် ချန်လှပ်သင့်သည်ကို မည်ကဲ့သို့ဆုံးဖြတ်သနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ရွေးချယ်မှုများကို သာ အလေးပေးထားခြင်းထက် လူ့အခွင့်အရေးရရှိခံစားမှုအရ စဉ်းစားခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအားအခွင့်အရေးများကို တစ်ခုလုံးခြုံငုံလျက် သို့မဟုတ် ပြီးပြည့်စုံမှုရှိစွာ ချဉ်းကပ်နိုင်ရန် မည်သို့အထောက်အကူ ပြုနိုင်သလဲ။

၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်း စဉ်နှင့် လူ့အခွင့်အရေး ဓလေ့ထုံးတမ်း	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား ပုံစံချမှတ်သော လုပ်ငန်းစဉ်သည် လူ့အခွင့်အရေးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ပါဝင်သော အကြောင်းအရာများနှင့်မည်ကဲ့သို့ ဆက်စပ်နေသနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု၏ သဘောသဘာဝသို့မဟုတ် အကြောင်းရင်းနှင့် ယင်းကချမှတ်ထားသည့် နိုင်ငံရေးစနစ်အမျိုးအစားသည် လူ့အခွင့်အရေး၏အတိုင်းအတာကို ပုံဖော်ရန်အတွက် အခြေခံမူဘောင်ကို မည်ကဲ့သို့ ဖန်တီးပေးမည်နည်း။
၃။ ပဋိပက္ခ အခြေအနေရှိ လူ့အခွင့်အရေး ဓလေ့ထုံးတမ်း	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ကြသူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးသတ်မှတ်ချက်ကို တည်ဆောက်ရန်အတွက် ယခင်ကဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့်ဆိုးရွားသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခြင်းများကို မည်သို့ ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းမည်နည်း။ • လူ့အဖွဲ့စည်းဆိုင်ရာပဋိပက္ခများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသော အာဏာခွဲဝေသတ်မှတ် ပေးခြင်းစနစ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လူ့အခွင့်အရေး ယဉ်ကျေးမှုကို မည်ကဲ့သို့ ပုံဖော်မည်နည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများကို မြှင့်တင်ပေးပါက သို့မဟုတ် (တစ်နည်းအားဖြင့်)တရားစီရင်ရေး သို့မဟုတ် တရားဥပဒေဆိုင်ရာဆောင်ရွက်ချက်များကို ပြင်းထန်သော လူမှုရေးဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများအား အဖြေထုတ်ခြင်းအတွက် ရွေးချယ်ထားသော လုပ်ငန်းစဉ်များအဖြစ် သဘောထားပါကလူ့အခွင့်အရေးအား အကောက်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အရေးကြီးပါသလား။ • ပြည်တွင်းဥပဒေများနှင့် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေး ဥပဒေများအကြား သဘောထား ကွဲလွဲမှုများသည် လူ့အခွင့်အရေးယဉ်ကျေးမှုကို မည်ကဲ့သို့ အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသနည်း။
၄။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာရွေးချယ်မှုများကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအတွင်း မည်သည့် လူ့အခွင့်အရေးရွေးချယ်မှုများအား ချမှတ်ရမည်ကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းမပြုမီ ယေဘုယျအားဖြင့်မည်သည့် စံမှတ်ကျောက်များကို စဉ်းစားကြသနည်း။ • နိုင်ငံသားများ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပြည်သူလူထုများအကြား ကွဲပြားမှုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအတွင်း လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာအတွက် မည်သို့ အကျိုးသက်ရောက်သနည်း။
၅။ လူ့အခွင့်အရေးများကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်း	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ရွေးချယ်မှုများကို မူဘောင်ချမှတ်သောအခါဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းချက်အားကြိုတင်၍ အလေးအနက် စဉ်းစားချင့်ချိန်ခြင်းသည် အဘယ်ကြောင့် အလွန်တရားအရေးပါသနည်း။ • အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ မည်သည့် အရေးကိစ္စရပ်များသည် ယေဘုယျအားဖြင့် ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သနည်း။

၆။ လူမှုရေးတင်းမာမှု၏ အကြောင်းအရာအဖြစ် လူ့အခွင့်အရေးအား ဖော်ပြခြင်း	• လူ့အခွင့်အရေးများအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အာမခံချက်များ သည်လူ့အဖွဲ့အစည်းများအတွင်းပဋိပက္ခများပိုမိုတိုးပွားလာစေနိုင်သလား။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးအတွင်း လူ့အခွင့်အရေးများကို ဆွေးနွေးရာတွင် မည်ကဲ့သို့သော တင်းမာမှုများပေါ်ပေါက်လာနိုင်သနည်း။ • ကွဲပြားခြားနားမှုများ ရှိနေသည့်အနေအထား၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရာတွင် မည်သည့်အကြောင်းကိစ္စများသည် ပိုမိုကြီးမားသည့် တင်းမာမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သနည်း။ • အလွန်အမင်း အငြင်းပွားဖွယ်များရှိသည့် အခွင့်အရေးများအတွက်အာမခံ ပေးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် မည် သည့် ပြဿနာရပ်များ ပူးတွဲဖြစ်ပေါ်လာတတ်သနည်း။ အဆိုပါ ပြဿနာ ရပ်များအား လျော့ပါးစေရန် မည်သို့ဆောင်ရွက်နိုင်မည်နည်း။
၇။ အထူးသတ်မှတ်ထားသည့် အခွင့်အရေးများအား သဘောထားကွဲစေခြင်းများ အကြားတွင် လူ့အခွင့်အရေး ဓလေ့ထုံးတမ်းအပေါ် အများ ၏ သဘောတူညီမှုဆန္ဒ	• အခြားအခွင့်အရေးများထက် ပို၍သဘောထားကွဲခြင်းကို ဖြစ်ပေါ်စေသည့် အခွင့် အရေးများ ရှိပါသလား။ • လူနည်းစု လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အခွင့်အရေးများကို အာမခံပေးခြင်းကြောင့် မည်သည့် တင်းမာမှုများကို ပေါ်ပေါက်လာစေသနည်း။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတည်ဆောက် သူများသည် အဆိုပါအခွင့်အရေးများအပေါ် အများ၏ သဘောတူညီမှုဆန္ဒကို မည်သို့ ရယူနိုင်မည်နည်း။ • အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးများကို အာမခံပေးခြင်းကြောင့် မည်သည့်တင်းမာမှု များကို ပေါ်ပေါက်လာစေသနည်း။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူ များသည် အဆိုပါ အခွင့်အရေးများအပေါ်အများ၏ သဘောတူညီမှုဆန္ဒကို မည်သို့ရယူနိုင်မည်နည်း။ • စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကိုအာမခံပေး ခြင်းကြောင့် မည်သည့်တင်းမာမှုများကို ပေါ်ပေါက်လာစေသနည်း။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် အဆိုပါအခွင့်အရေးများအပေါ် အများ၏သဘော တူညီမှုဆန္ဒကို မည်သို့ရယူနိုင်မည်နည်း။
၈။ နိဂုံး	• လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များကို ချမှတ်တည်ဆောက်ရန် ဖွဲ့ စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အား အသုံးပြုမည်ဆိုပါ လျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် မည်သည့် အချက်ကို နားလည်သဘောပေါက်ရန်အရေးကြီးပါသနည်း။

၅.၃.၄။ အခန်း ၄။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က မူကြမ်းရေးဆွဲလိုက်ပြီး တရား စီရင်ရေးက အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုလိုက်သောဥပဒေများအား ပြဋ္ဌာန်းရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင် ရွက်ရန်ဟူသည့် အစဉ်အလာအားဖြင့် သတ်မှတ်ထားသောရည်ရွယ်ချက်ရှိပြီး အစိုးရ၏ ရှင်သန် တည်မြဲသော ကဏ္ဍသုံးရပ်အနက်မှ တစ်ခုဖြစ်ကြောင်းကို သက်ဆိုင်ရာပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်များကို ဖတ်ရှု ခြင်းဖြင့် သိရှိနိုင်ပါသည်။ လက်တွေ့တွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ပြိုင်ဘက်ကင်းသည့် အာဏာရှိသောအခန်းကဏ္ဍတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်လျက်ရှိပါသည်။ နိုင်ငံတော်၏ပုံရိပ်ကို ပြည်တွင်း တွင်ရော နိုင်ငံတကာတွင်ပါ ကိုယ်စားပြုဖြင့်တင်နိုင်သည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ သဘောသဘာဝနှင့်

အညီ ခန့်အပ်ထားသောခေါင်းဆောင် သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်သူဟူ၍လည်း မြင်နိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲအား ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းသည် ကြီးစွာသောသဘောထား မတိုက်ဆိုင်မှုများ ဖြစ်စေနိုင်သည့် အလွန်အရေးပါသော ကိစ္စရပ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် တိုင်း ရင်းသားလူမျိုးရေးလက္ခဏာ အစွဲများကြောင့် ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားသောလူ့အဖွဲ့အစည်းတွင်ပို၍အရေး ကြီးပါသည်။ အမှန်တကယ်တွင် ပြည်တွင်းပဋိပက္ခများစွာတို့စတင်ခြင်း သို့မဟုတ် ပြန်လည်ပေါ်ပေါက် လာခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူဘောင်အတွင်းသို့မဟုတ် မူဘောင်ကိုကျော်လွန်၍ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ဗဟိုအဆင့်၌သာ တစ်စုတစ်စည်းတည်း ချုပ်ကိုင် ထားခြင်းနှင့်/သို့မဟုတ် အင်အားကြီးမားစေရန်ကြိုးပမ်းခြင်း၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ် မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူ များက တိုင်းပြည်အတွက် ရရှိနိုင်သည့် အကောင်းဆုံးသော နည်းပညာဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းချက်ကို ရှာဖွေ ဖော်ထုတ်ပေးသော ပညာရပ်ဆန်သောလုပ်ဆောင်ချက်တစ်ခု သက်သက်သာမဟုတ်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတစ်ရပ် မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသူများသည် မိမိတို့၏နိုင်ငံရေး အစီအစဉ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါအကြောင်းအရာများအဖြစ် အသွင်ပြောင်းရန် ရည်ရွယ် သော နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားသူများ/ပါတီများလည်း ဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာဒီဇိုင်းသည် မတူကွဲပြားသောအကျိုးစီးပွားနှင့် မျှော်လင့်ချက်များရှိနေကြသည့် နိုင်ငံရေးလှုပ် ရှားသူများစွာအကြား သဘောတူညီမှုကို ကိုယ်စားပြုလေ့ရှိသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို နှိုင်းယှဉ်ရှုထောင့်ကနေ ရှေ့ နောက်ညီညွတ်စွာ စနစ်တကျစီစဉ် ဖော်ပြထားသောကြောင့် ဤအခန်းသည် သက်ဆိုင်သူများအား ယင်းတို့ချမှတ်ထားသည့်နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်များ (agenda) ကိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပုံစံ (constitutional format) အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲနိုင်ရန်အတွက် အထောက်အကူပြုသည်။ ထို့ပြင် အားပြိုင်မှုရှိသည့် အကျိုးစီးပွားအသီးသီးကို အလားအလာရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းသဘောတူညီ ချက် (constitutional compromise) အဖြစ် ထည့်သွင်းရာတွင် အဆင်ပြေလွယ်ကူစေရန်အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။ ဤအခန်းသည် အဓိကအားဖြင့်နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို ခွဲဝေသတ်မှတ်နိုင်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများအကြောင်းကို အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ဤအခန်းသည် အချို့သောအခြေအနေမျိုးတွင် ခိုင်မာအားကောင်း သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ ရနိုင်သောအကျိုးအမြတ်များအားလည်း လျစ်လျူရှုထားခြင်း မရှိပဲ အာဏာကိုလူနည်းစုကသာ ဗဟိုအဆင့်တွင် စုစည်းထိန်းချုပ်ထားပြီး အများစုကိုဖယ်ကြဉ်ထား သည့် အလွန်အမင်းချုပ်ကိုင်ထားသော အုပ်ချုပ်ရေးက အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ ပြင်းထန်သော ပဋိ ပက္ခများစွာတို့အား ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည် သို့မဟုတ် ကြီးထွားလာစေနိုင်သည်ဟု ယူဆပါသည်။

အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၏ အခြေခံအဆင့်သည် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်မှုလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ ပိုမိုပါဝင်ခွင့်ပြုရန်၊ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွင်း

ပါဝင်ခွင့်ပြုရန် သို့မဟုတ် အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းနိုင်သော အခြားသော အင်စတီကျူးရှင်းများတွင် ပါဝင်ခွင့်ပြုရန်တို့ဖြစ်သည်။

ဇယား ၅။ အခန်း (၄) တွင် သုံးသပ်ထားသော အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏အရေးကိစ္စရပ်များနှင့်ဆက်စပ်သောမေးခွန်းများ

အကြောင်းအရာ	မေးခွန်းများ
၁။ အစိုးရစနစ်	• အစိုးရအကြီးအကဲအား သတ်မှတ်ထားသောကာလတစ်ခုတွင်တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန်အတွက် ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေး ကောက်တင်မြှောက်ရမည်လား သို့မဟုတ် ၎င်း၏ တရားဝင်မှုသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ ဆင်းသက်ပြီး ၎င်း၏စတင်ဖြစ်တည်မှုနှင့် ရှင်သန်ရပ်တည်မှုသည် လွှတ်တော်အပေါ်တွင်သာ မှီခိုရမည်လား။ • နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲသည် အစိုးရအကြီးအကဲဖြစ်နိုင်ပါသလား။ ဤသို့ဖြစ်နိုင် ပါက ယင်းကို ပြည်သူလူထုက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရမည်လား (သမ္မတစနစ်) သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရမည်လား (တောင်အာဖရိက၊ ဘော့စဝါနာ)။ • ပြည်သူများက တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲတစ်ဦး၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲက ရွေးကောက်တင် မြှောက်သည့်အစိုးရအကြီးအကဲတစ်ဦးတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းအပ်သည့် ခေါင်းဆောင်နှစ်ဦး အုပ်ချုပ်သည့်အုပ်ချုပ်မှုစနစ်မျိုး ရှိသင့်သလား။
၂။ နိုင်ငံတော်အဆင့် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား ဒီမိုင်းချမှတ်ခြင်း	• အစိုးရအကြီးအကဲ (နှင့် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲ) တို့၏ နေရာများကို လူတစ်ဦး တစ်ယောက်တည်းကသာ ရရှိနိုင်ပါသလား သို့မဟုတ် သမ္မတရာထူးကို အဖွဲ့ဝင်များစွာဖြင့်ဖွဲ့စည်းထားပြီး တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ကြသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံ (collegial executive) ဖြင့် အုပ်ချုပ်မည်လား။ • တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ကြပါက သမ္မတတာဝန် စုပေါင်းထမ်းဆောင်သော အဖွဲ့ဝင်များသည် အာဏာကိုညီတူညီမျှရရှိရမည်လား သို့မဟုတ် ကိုယ်စားလှယ်များတွင်မတူညီသောအာဏာတစ်မျိုးစီရှိပြီး အရေးကြီးသော အကြောင်းအရာများကိုသာ စုပေါင်းဆုံးဖြတ်ချက်ချစေမည်လား။ • ခေါင်းဆောင်နှစ်ဦး အုပ်ချုပ်သော အစိုးရစနစ် (dual executive) ကို ကျင့်သုံးပါက နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲသည် အစိုးရအကြီးအကဲအား ခန့်အပ်/ရွေးချယ်/ ထုတ်ပယ်ရန် အာဏာရှိပါသလား။ • ခေါင်းဆောင်နှစ်ဦး အုပ်ချုပ်သော အစိုးရစနစ်တွင် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲသည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့ဝင်များကို ခန့်အပ်ခြင်း/ ထုတ်ပယ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်ခြင်းရှိပါသလား သို့မဟုတ် ဤအခွင့်အာဏာသည် အစိုးရအကြီးအကဲကိုသာ အပ်နှင်းထားပါသလား။
၃။ သမ္မတ၏ ရာထူးသက်တမ်းသတ်မှတ်ချက်များ	• ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးကောက် တင်မြှောက်ထားသော သမ္မတ၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည့် အချိန်ကာလ သတ်မှတ်ချက်များ ရှိပါသလား။ ဤသတ်မှတ်ချက်များသည် အလွယ်တကူ ပြင်ဆင်မွမ်းမံမှုများပြုလုပ်၍ မရအောင် မည်ကဲ့သို့ ကာကွယ်ပေးနိုင်သနည်း။

၄။ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း	• ဒေါင်လိုက်စနစ်အရ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအဆင့် အမျိုးမျိုး သို့မဟုတ် အစိုးရအဆင့်အမျိုးမျိုး ရှိပါသလား။ • အစိုးရ၏ အဆင့်အမျိုးမျိုးရှိပါက သက်ဆိုင်ရာအုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲကို ပြည်သူလူထုက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသလား သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍက ရွေးချယ်ပါသလား။ • နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး/အစိုးရ၏ အကြီးအကဲသည် အမျိုးသားမူဝါဒများကို သာ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ပေးခြင်းရှိပါသလား သို့မဟုတ် ယင်းအား အကြောင်းအရာ တစ်မျိုးမျိုးကို ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် အစိုးရအဆင့် တစ်ရပ်တွင် ယင်းကိုယ်တိုင်ဖြစ်စေ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ညီလာခံမှ (ဖြစ်စေ) မူဝါဒများအားဆုံးဖြတ်ရန်နှင့် ယင်းအစိုးရအဆင့်ကို ကိုယ်စားပြုရန်အာဏာ အပ်နှင်းထားပါသလား။ • အစိုးရအဆင့်သည် ယင်း၏ ကိုယ်ပိုင်ဝင်ငွေများကို မြှင့်တင်နိုင်ခြင်း ရှိပါ သလား။
၅။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍ၏ အင်စတီကျူးရှင်း ဆိုင်ရာ အာဏာများ	• နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကိုဖျက်သိမ်းရန် အာဏာရှိပါသလား။ ရှိမည်ဆိုပါက မည်သည့်အနေအထားမျိုးတွင် ဖျက် သိမ်း နိုင်မည်နည်း။
၆။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍအပေါ် အင်စတီကျူး ရှင်းဆိုင်ရာထိန်းကျောင်းမှု များ	• နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲသည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အပေါ် အပြည့် အဝကြီးကြပ်ထိန်းချုပ်နိုင်ပါသလား သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် တွဲဖက်၍ အုပ်ချုပ်ရပါသလား။ • နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏အကြီးအကဲသည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အပေါ်အပြည့် အဝ ကြီးကြပ်ထိန်းချုပ်နိုင်ပါသလား သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့်တွဲဖက်၍ အုပ်ချုပ်ရပါသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က အစိုးရ၏အကြီးအကဲအား နိုင်ငံရေးအရအယုံအကြည် မရှိအဆို တင်သွင်းခြင်း ရှိနိုင်ပါသလား။ • နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲ/အစိုးရ အကြီးအကဲတို့အား စွဲချက်တင်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် မည်သူတို့က ပါဝင်ကြမည်နည်း။ • သတ်မှတ်ထားသော အခြေအနေများတွင် နိုင်ငံသားများသည် နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲကို တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းရှိပါသလား။
၇။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ထိရောက်သောအာဏာများ	• နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် အရေးပေါ်အခြေအနေကြေငြာရန် သီးသန့် အာဏာရှိပါသလား သို့မဟုတ် အခြားသောကဏ္ဍများ (ဥပမာ- ဥပဒေပြု လွှတ်တော်) က ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းရှိနိုင်ပါသလား။ • နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် စစ်ကြေငြာရန် သီးသန့်အာဏာ ရှိပါ သလား။ သို့မဟုတ် အခြားသော ကဏ္ဍများ (ဥပမာ-ဥပဒေပြုလွှတ်တော်) က ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိနိုင်ပါ သလား။ • နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင်အပြစ်ဒဏ်မှ လွတ်မြောက်ခွင့်/လွတ်ငြိမ်း ချမ်းသာခွင့်ပေးရန် သီးသန့်အာဏာ ရှိပါသလား။ သို့မဟုတ် အခြားသော ကဏ္ဍများ (ဥပမာ- ဥပဒေ ပြုလွှတ်တော်) က ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိနိုင်ပါ သလား။

- နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိပါသလား။ ဤသို့ဆိုလျှင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဒီမိုကရေစီအမိန့်ညွှန်ကြားချက်ဖြင့် ဥပဒေပြုရန်အခွင့်အလမ်း ရှိပါသလား။ မည်သည့်ကန့်သတ်ချက်များ ထားရှိပါသနည်း။
- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေပြုခြင်းကို ဦးဆောင်ရန် နှင့် အချို့သောကဏ္ဍများတွင် ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ သီးသန့်လုပ်ပိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေမူကြမ်းများကိုပယ်ချပိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။
- ဤသို့ရှိပါက ယင်းသည်ဆိုင်းငံ့ထားနိုင်သည့် ပယ်ချချက် သက်သက်သာဖြစ်ပါသလား။ သို့မဟုတ် သမ္မတ၏ ပယ်ချချက်ကို ကန့်ကွက်ရန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ သာလွန်အများစုထောက်ခံမဲများကို လိုအပ်ပါသလား။ သို့မဟုတ် အချို့သော နယ်ပယ်များတွင် ရာနှုန်းပြည့် ကန့်ကွက်ပယ်ချမှုများ ရှိပါသလား။
- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအားတရားဝင်အတည်ပြုခြင်း မပြုလုပ်မီ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်း ရှိ မရှိကို မေးမြန်းပိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။

၅.၃.၅။ အခန်း ၅။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခြေခံလုပ်ငန်းတာဝန် ၃ ရပ်မှာ ကိုယ်စားပြုခြင်း၊ ဥပဒေပြုခြင်း နှင့် ကြီးကြပ်ခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံရေးတွင် ကိုယ်စားပြုမှုအများဆုံး အင်စတီကျူးရှင်းဖြစ်သည့် အလျောက် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် လူမှုအဖွဲ့အစည်း၏ ကွဲလွဲလျက်ရှိသော အယူအဆများကို အပြိုင်အဆိုင်ငြင်းခုံဆွေးနွေးနိုင်သော နိုင်ငံရေးရပ်ဝန်းတစ်ခုအဖြစ် ကိုယ်စားပြုသည်။ ပဋိပက္ခလွန် အခြေအနေတစ်ခုတွင် ယခင်ကရန်ဖက်ဖြစ်ခဲ့သောအုပ်စုများသည် အကြမ်းဖက်ခြင်းနှင့် အမုန်းတရားများကို နိုင်ငံရေးဖြင့်သာအစားထိုးရန် အားထုတ်ကြိုးပမ်းကြသည်။ ဤသို့အနေအထားတွင် ဥပဒေ ပြုလွှတ်တော်၏ပုံစံချမှတ်မှုသည် အယူအဆ၊ သဘောထားအသီးသီးကို ထုတ်ဖော်တင်ပြရန်၊ စဉ်းစားချင့်ချိန်ရန်နှင့် ညှိနှိုင်းပြေလည်စေရန်အတွက် ဆွေးနွေးရာနေရာတစ်ခုကို တည်ဆောက်ပေးခြင်းအားဖြင့် ထိုကဲ့သို့ အနေအထားအဆင့်ဆင့် ပြောင်းလဲတိုးတက်မှုကို ပိုမိုအဆင်ပြေဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် အထောက်အကူပြုပေးနိုင်ပါသည်။

ပို၍လက်တွေ့ကျစွာဆိုရလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဒီဇိုင်းသည်များသောအားဖြင့် မတူကွဲပြားသော အကျိုးစီးပွားများနှင့် မျှော်မှန်းချက်များဖြင့်ရှိနေသည့် ပါဝင်သက်ဆိုင်သူများအကြား ညှိနှိုင်းခြင်းကိုကိုယ်စားပြုသည်။ အဖျက်အမှောင့်သမားများနှင့်အကြမ်းဖက်မှုကျူးလွန်သူများအပါအဝင် ပဋိပက္ခလွန် ပါဝင်ပတ်သက်သူများစွာသည် ညှိနှိုင်းပြေလည်မှုကို တောင်းဆိုလာမည်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးဆွဲကြသူများအနေဖြင့် ပညာရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြံပြုလျှင် အကောင်းမွန်ဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ရရှိနိုင်မည်မဟုတ်သော်လည်း အကောင်းမွန်ဆုံးအသင့်လျော်ဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းချက်များကို အမှန်တကယ်

ဆောင်ရွက်နိုင်မည်ဆိုပါက အောင်မြင်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို အများအားဖြင့် နိုင်ငံရေးပါတီများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြစ်သောကြောင့် ခေါင်းဆောင်များ၏မျှော်မှန်းချက်များအပြင် ယင်းတို့၏ သဘောထားများသည်လည်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပုံစံချမှတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်ပါသည်။ အင်အားကြီးပါတီများအနေဖြင့် လူများစုတစ်ဘက်တည်းက ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ၏အာဏာကို တစ်စုတည်းပေါင်းစည်း၍ အလွန်အကျူးအသုံးချစေခြင်းကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည့် “နိုင် သူအကုန်ယူ” ဟူသည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်နှင့်သာမက ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပုံစံတစ်ခုလုံးနှင့်ပါ သက်ဆိုင်နေသော ပုံစံရရှိရန်ညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်ကောင်းပြုလုပ်မည်ဖြစ်သည်။ ဘာသာရေးအရဖြစ် စေ၊ ယဉ်ကျေးမှုအရဖြစ်စေ လူနည်းစုအုပ်စုကို ကိုယ်စားပြုသောပါတီများအနေဖြင့်မူ အခြားပုံစံမျိုး ကိုပိုမိုလိုလားခြင်းမျိုးရှိနိုင်သည်။

များသောအားဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အနေဖြင့် အစိုးရဖွဲ့စည်းပုံတွင် ၎င်းတို့၏အခန်း ကဏ္ဍကိုမြင့်မားသော မျှော်မှန်းချက်များထားရှိလေ့ရှိသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု များပြီး အာဏာရှင်အုပ်ချုပ်သူများ၏ ဒဏ်ကိုခံရသော အခြေအနေမျိုးတွင် ယင်းအခြေအနေမှ လွတ်မြောက်ရန်စွမ်းဆောင်ချက်ရှိသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကိုသာလျှင်မျှော်လင့် စောင့်စားနေကြ မည်ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်ထောက်ခံသူများသည် ထိရောက်စွာစွမ်းဆောင်နိုင်သောအာဏာကို စုစည်းထားသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ပြဿနာတစ်ရပ်အဖြစ် မတွေ့မြင်နိုင်ပေ။ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကို ညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် အပေးအယူများပြုလုပ်ခြင်း၊ ထို့နောက် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပ ခြင်း စသည်ဖြင့် အစီအစဉ်အလိုက် လုပ်ဆောင်သော ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးရာ မဏ္ဍိုင်တစ်ရပ်အနေဖြင့် ယူဆကြပါသည်။ သို့ရာတွင် အစိုးရ၏ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်ဒီဇိုင်းချမှတ်ခြင်းသည်လည်း စိန်ခေါ်မှုများ ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် လူများစုတစ်ဘက်တည်း၏ အောက်တွင်ရှိသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အကြွင်းမဲ့အာဏာသည် ကိုယ်စားပြုမှုနည်းပါးသော လူနည်းစုအုပ်စုများအပေါ် ခြိမ်းခြောက်မှုဖြစ်စေနိုင်သည်ဟူ၍လည်း စဉ်းစားနိုင်ပါသည်။

ဤအခန်းတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပုံစံချမှတ်မှုအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အယူအဆအမျိုးမျိုးကို ဆန်းစစ်ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤအခန်းသည် အဆိုပါ အယူအဆအမျိုးမျိုး တို့ကိုဖော်ပြရာတွင် ကိုယ်စားပြုရေး၊ ကြီးကြပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးဟူသည့် အခြေခံလုပ်ငန်းတာဝန် သုံးရပ်အပေါ်အခြေခံကာ အစီအစဉ်တကျဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့အပြင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရရှိသည့် အတိုင်းအတာနှင့် ဥပဒေပြုခြင်းအပြင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ထိ ရောက်၍အရေးပါသော တာဝန်ဝတ္တရားများဟူသည့် အခြားသောအခြေခံသဘောတရားနှစ်ခုလည်း ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါသည်။

ဇယား ၆။ အခန်း (၅) တွင် သုံးသပ်ထားသော လွှတ်တော်၏အရေးကိစ္စရပ်များနှင့်ဆက်စပ်သော မေးခွန်းများ

အကြောင်းအရာ	မေးခွန်းများ
၁။ အစိုးရစနစ်	• အစိုးရအကြီးအကဲ၏ ရွေးချယ်မှုနှင့် တည်မြဲရေးတို့သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ် မှီခိုခြင်းရှိသလား။ • သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲနှင့် အစိုးရအကြီးအကဲတို့၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို တစ်ဦးတစ်ယောက်တည်းကသာ ထိန်းသိမ်းထားရှိသလား။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ သဘောထားအပေါ် မူတည်နေသလား (ဘော့စဝါနာ၊ တောင်အာဖရိက)။ • သို့မဟုတ် ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးကောက် တင်မြှောက်ထားသော နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲတစ်ဦးနှင့် အစိုးရ၏အကြီးအကဲတို့အကြားနိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှုအာဏာများကို ခွဲဝေသတ်မှတ်သည့် ခေါင်းဆောင်နှစ်ဦးအုပ်ချုပ်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်၌ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အစိုးရ၏ အကြီးအကဲအားရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း/ထုတ်ပယ်ခြင်းတို့တွင် မည်သည့်တာဝန်ကိုထမ်းဆောင်သနည်း။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ရွေးချယ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိပါသလား။ ထုတ်ပယ်ရန်အခွင့်အာဏာသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ သီးသန့်အာဏာ ဖြစ်သလား။ • သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲကို (နိုင်ငံတော်နှင့် အစိုးရ၏ အကြီးအကဲ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ ခွဲခြားထားပါသလား။ ယင်းအား ပြည်သူလူထုမှ တိုက်ရိုက်ရွေးချယ် တင်မြှောက်သလား။
၂။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံ၊ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များ၊ သီးသန့်ဖယ်ထားသည့်ကိုယ်စားလှယ်နေရာများ၊ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ၏ နေရာခွဲတမ်းများ၊ ပြင်ပမှရွေးချယ် ခန့်အပ်မှုများအား ပုံစံချမှတ်ခြင်း	• မည်သည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်နှင့်အညီ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို ဖွဲ့စည်းမည်နည်း။ အများစုစနစ် သို့မဟုတ် ပါတီစုံအချိုးကျ ကိုယ်စားပြုရေးစနစ် သို့တည်းမဟုတ် ယင်းစနစ်နှစ်မျိုးလုံးအား ရောထားသည့် စနစ်ရှိသလား။ • ပါတီစုံအချိုးကျ ကိုယ်စားပြုသောစနစ်များအရ ကိုယ်စားပြုရေးအတွက် အနည်းဆုံး သတ်မှတ်အဆင့်များ ရှိသလား။ • လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် အမျိုးသမီးများအတွက် သီးသန့်ဖယ်ထားသော အမတ်နေရာများ ရှိသလား။ ဤသို့ရှိပါက ဤနေရာများအတွက် မည်သည့်နည်းကို အသုံးပြု၍ ရွေးချယ်မည်နည်း။ • အမျိုးသမီးများအတွက်ကိုယ်စားလှယ်လောင်းနေရာခွဲတမ်းများရှိသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား သီးသန့်အားဖြင့် ပြည်သူများကသာ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသလား။ အချို့သော ကိုယ်စားလှယ်နေရာများအတွက် ရွေးချယ်ခန့်အပ်သလား (လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာ ထားရှိသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များတွင်)။
၃။ မဲပေးခြင်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းကို ဒီဇိုင်းချမှတ်ခြင်း	• ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် ကိုယ်စားလှယ်များ၏ရာနှုန်းပြည့်ထောက်ခံမဲအရ ဥပဒေများကို အတည်ပြုပေးသလား။ လူနည်းစုအားကာကွယ်ရန် အရေးပါပြီး အမှားမခံနိုင်သည့် အချို့သောအရေးကိစ္စများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ နှစ်ထပ်ကွမ်း မဲပေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးသလား။

၄။ ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော်	• နိုင်ငံတော်၏ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို လွှတ်တော်တစ်ရပ် သို့မဟုတ် နှစ်ရပ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသလား။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်ရှိပါက မည်သူတို့ကို ကိုယ်စားပြုမည်နည်း။ နယ်မြေဒေသအလိုက် အဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် အကြီးအကဲများနှင့် သက်ကြီးပိုင်းများ သို့မဟုတ် စေတနာ့ဝန်ထမ်း အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အဆိုပါ အဖွဲ့အစည်းသုံးမျိုးကို ရောထားသည့် အဖွဲ့အစည်းများရှိသလား။ • ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို မည်ကဲ့သို့ ရွေးချယ်မည်နည်း။ ယင်းတို့အား သက်ဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများက ရွေးကောက်တင်မြှောက်သလား။ သို့မဟုတ် နယ်မြေဒေသအလိုက် အဖွဲ့အစည်းများရှိ ပြည်သူများက ရွေးကောက်တင်မြှောက်သလား။ သို့မဟုတ် ယင်းတို့ကို နိုင်ငံတော်အစိုးရ သို့မဟုတ် အထက်ပါအဖွဲ့အစည်းနှစ်ရပ်စလုံးက ရွေးချယ်ခန့်အပ်ကြသလား။ • ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်သည် ဒေသန္တရဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများကို ကိုယ်စားပြုပါက နယ်ပယ်တိုင်းသည် ညီတူညီမျှကိုယ်စားပြုခွင့် ရှိသလား (ဥပမာ- တိုင်းဒေသကြီးများ၏ အရွယ်အစားပမာဏနှင့် လူဦးရေကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုပဲ ယင်းတို့ တစ်ခုစီမှ ကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးစီ)။ • အထက်လွှတ်တော်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ အာဏာများမှာ အဘယ်နည်း။ • ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးတွင်တူညီသော အာဏာရှိပါသလား (ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ အကြွင်းမဲ့အာဏာ)။ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်ကသာလျှင် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဆိုင်းငံ့နိုင်ခြင်းရှိပါသလား။ အကြောင်းအရာအပေါ်မူတည်၍ ဆုံးဖြတ်သလား။
၅။ ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း	• ဒေါင်လိုက်စနစ်အရ တိုင်းပြည်အတွင်းအစိုးရ၏ အဆင့်အသီးသီးတွင်လည်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များရှိသလား။ • ဤသို့ရှိပါက မည်သည့်အာဏာအမျိုးအစားများကို အစိုးရ၏ လက်အောက်အဆင့်များသို့ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးမည်နည်း။ • ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို မည်သို့ခွဲဝေသတ်မှတ်မည်နည်း။ အစိုးရ၏ ဒေသန္တရအဆင့်များ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အဆင့်များအတွက် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများရှိသလား။ တစ်ပြိုင်နက်တူညီစွာရရှိသော အာဏာများရှိသလား။ နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် ဒေသန္တရအဆင့်နှစ်ခုလုံးက ဥပဒေစည်းမျဉ်းချမှတ်ကြပါကမည်သည့်စည်းမျဉ်းသည်ပို၍လွှမ်းမိုးနိုင်မည်နည်း။ • အစိုးရ၏ လက်အောက်အဆင့်များအတွက် ဥပမာအားဖြင့် ယင်းတို့၏ လက္ခဏာရပ်များအား ကာကွယ်ခြင်းစသဖြင့် မည်သည့်အာဏာများသည် အထူး အရေးပါသနည်း။

၆။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အာဏာများ	• ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင်နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်များဖြင့် အစိုးရ၏အကြီးအကဲကို ထုတ်ပယ်ရန်အာဏာရှိပါသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အကြီးအကဲအား ယင်း၏ မမှန်မကန်လုပ်ရပ်များ လုပ်ဆောင်မှုအတွက် ထုတ်ပယ်ရန် သီးသန့်အာဏာ ရှိပါသလား (စွဲချက်တင်ခြင်း)။ သို့မဟုတ် စွဲချက်တင်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ပါဝင်နိုင်သလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား သမ္မာန်စာဆင့်ခေါ်ရန်နှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ပြုလုပ်ရန် အာဏာ ရှိသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အားဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍အရေးပေါ် ကြီးကြပ်မှုများရှိသလား။
၇။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ထိန်းကျောင်းစစ်ဆေးမှုများ	• ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ယင်း၏ သတ်မှတ်ကာလမတိုင်မီ ဖျက်သိမ်းရ နိုင်ခြေရှိသလား။ • ရှိမည်ဆိုပါက ဤသို့ဖျက်သိမ်းမှုသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ဆောင်ရွက်ခဲ့သော ဆောင်ရွက်ချက်(မည်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်မှ ဆောင်ရွက်မှုမရှိခြင်း) ကြောင့် ဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်သလား။ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှု အကြီးအကဲ၏ အပြည့်အဝ လုပ်ပိုင်ခွင့်ရရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ရသလား။ • နိုင်ငံသားများအတွက် တိကျစွာသတ်မှတ်ထားသော အခြေအနေများအရ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို ပြန်လည်ရွေးကောက်တင် မြှောက်ရန် အခွင့်အလမ်းများ ရှိသလား။
၈။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဥပဒေပြုရေးအာဏာများ	• ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် တစ်ခုတည်းသော ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့အစည်း ဖြစ်ပါသလား။ သို့မဟုတ် အချို့သောနယ်ပယ်များတွင် ဒီကရီ (decree) အမိန့် ညွှန်ကြားချက်အရ ဥပဒေပြုရန် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အတွက် အခွင့်အရေး ရှိသင့်သလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် သက်ဆိုင်သည့် တစ်ခုတည်းသောအဖွဲ့အစည်းဖြစ်သလား။ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှု မဏ္ဍိုင်အနေဖြင့် ဥပဒေမူကြမ်းများကို ဗီတိုအာဏာသုံး၍ ပယ်ချပိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။ ဤသို့ဆိုပါက ရွှေ့ဆိုင်းမှုကိုသာ ဖြစ်ပေါ်စေသည့် ဗီတိုအာဏာ ဖြစ်ပါသလား သို့မဟုတ် သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာကို ကျော်လွှားပယ်ချရန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ စုစုပေါင်း၏ ထက်ဝက်ကျော်သော ထောက်ခံမဲအရေအတွက်ကို လိုအပ်သလား။ အချို့သော နယ်ပယ်များတွင် အကြွင်းမဲ့ ဗီတိုအာဏာကို ကျင့်သုံးနိုင်သလား။ • နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား အတည်မပြုရသေးမီ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ကန့်ကွက်ပိုင်ခွင့် ရှိသလား။
၉။ အခြားသော ဥပဒေပြုရေး ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုများ	• ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အရေးပေါ်အခြေအနေ ကြေညာရေးကို ဆောင်ရွက်ပေးသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည်စစ်ကြေညာရေးတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ပေးသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အပြစ်ဒဏ်မှ လွတ်မြောက်ခွင့်/လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးအပ်ရေးတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ပေးသလား။

၅.၃.၆။ အခန်း ၆။ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်အား အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းရန်နှင့် ဥပဒေကိုအနက်အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရန် တာဝန်ပေးအပ်ထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများစုသည် တရားစီရင်ရေးအား ဥပဒေပြုခြင်းနှင့် အစိုးရ၏လုပ်ဆောင်ချက်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိရန်ကာကွယ်ပေးသောအရာအဖြစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သုံးသပ်မှုအာဏာကိုလည်း ပံ့ပိုးပေးထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းအာဏာများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအကြား ကြီးမားစွာကွဲပြားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသုံးသပ်မှု ဒီဇိုင်းနှင့်ပတ်သက်သော အချို့သောရွေးချယ်စရာများကို ဤအခန်းတွင်လေ့လာတင်ပြထားသည်။ ထို့အပြင်ဤအခန်းသည် တရားစီရင်ရေးနှင့် အခြားသောမဏ္ဍိုင်များအကြား အာဏာဟန်ချက်ညီမှုကိုဆွေးနွေးထားသည်။ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုသည် အလွန်အရေးပါသကဲ့သို့ ဥပဒေရေးဆွဲရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ၏ တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှုနှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုသည်လည်း မရှိမဖြစ်လိုအပ်ပါသည်။ နောက်ဆုံးတွင် ဤအခန်းသည် အထူးသဖြင့် မတူကွဲပြားမှုများရှိနေသော အခြေအနေတွင်စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသော တရားစီရင်ရေး၏ အတွင်းပိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သော တရားဥပဒေစနစ်အမျိုးမျိုး ကွဲပြားတည်ရှိမှုနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအောက်ရှိ များစွာသောဥပဒေရေးရာစနစ်များ သဟဇာတရှိစွာ အတူယှဉ်တွဲတည်ရှိနိုင်ရန်အတွက် ဖြစ်နိုင်ခြေများကို လေ့လာတင်ပြထားသည်။

ဇယား ၇။ အခန်း (၆) တွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော တရားစီရင်ရေးနှင့်ပတ်သက်သောအရေးကိစ္စရပ်များ

အကြောင်းအရာ	မေးခွန်းများ
၁။ တရားစီရင်ရေး၏ အခန်းကဏ္ဍ	• တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အဘယ်နည်း။ • တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး သေချာစေရန်အတွက် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် မည်ကဲ့သို့ အထောက်အကူပြုသနည်း။ • တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍနှင့် အခြားကဏ္ဍများအကြားတွင် အပြန်အလှန်ထိန်းသိမ်းကြီးကြပ်မှုအနေဖြင့် မည်သည်တို့ ရှိသနည်း။
၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အာမခံချက်များကို ဖော်ဆောင်ရာတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ အဘယ်နည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် မည်သည့်ဥပဒေနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များအား သုံးသပ်စစ်ဆေးနိုင်သနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းကို မည်သည့်တရားရုံးများက ကျင့်သုံးနိုင်သနည်း။ • မည်သည့်အခြေအနေမျိုးတွင် သုံးသပ်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာကို ဖော်ဆောင်နိုင်သနည်း။ • ဘယ်လိုအချိန်အခါမျိုးမှာ သုံးသပ်စစ်ဆေးခြင်းအာဏာကို ကျင့်သုံးနိုင်သလဲ။

၃။ တရားစီရင်ရေး အာဏာများ	• ဥပဒေပြုရေးတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏အခန်းကဏ္ဍသည်အဘယ်နည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အဘယ်နည်း။ • တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် အခြားကဏ္ဍများအပေါ် မည်သည့်နည်းလမ်းဖြင့်ထိန်းသိမ်းကြီးကြပ်နိုင်သနည်း။ • တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများအား ကြီးကြပ်ရာတွင် မည်သို့ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သနည်း။
၄။ တရားစီရင်ရေး၏ သီးခြား လွတ်လပ်မှုနှင့် တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှု	• တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်သည် အဘယ်ကြောင့်အရေးကြီးပါသနည်း။ • တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှုကို သေချာစေရန် မည်သည့် ယန္တရားများရှိသနည်း။ • တရားသူကြီးများအား မည်သို့ရွေးချယ်သနည်း။ မည်သူတို့က ရွေးချယ်သနည်း။ မည်သည့်စည်းကမ်းချက်များဖြင့် ရွေးချယ်သနည်း။ • တရားသူကြီးများသည် မည်မျှသက်တမ်းကာလ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရသနည်း။ • တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှမည်ကဲ့သို့ ရပ်စဲသနည်း။
၅။ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ဗဟုဝါဒ	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် မတူညီသည့် တရားစီရင်ရေး စနစ်များကို မည်သို့ပေါင်းစည်းပေးနိုင်ပါသနည်း။ • တရားစီရင်ရေးစနစ်များ၏ တရားဝင်မှုကို တရားစီရင်ရေးစနစ်များ ကွဲပြားတည်ရှိခြင်းက မည်သို့ကူညီပေးသနည်း။ • ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်ခုတည်းအောက်တွင် တရားစီရင်ရေးစနစ်များ ထိပ်တိုက်ကွဲလွဲမှုများဖြစ်ပေါ်ပါက မည်သို့ဖြစ်နိုင်သနည်း။

၅.၃.၇။ အခန်း ၇။ အစိုးရ၏ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေး ပုံစံများ

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေးသည် ယေဘုယျအားဖြင့် (က) ထိရောက်မှုနှင့်တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှုရှိစေရန် ဝန်ဆောင်မှုများပေးအပ်ရာတွင် လူထုနှင့်ပိုမိုနီးကပ်စွာပေးနိုင်ရန် (ခ) ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အတိုင်းအတာအချို့ကိုခွင့်ပြုခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအတွင်းရှိ မတူကွဲပြားသောလူအုပ်စုများအကြား သဟဇာတဖြစ်မှုကို မြှင့်တင်ရန်ဟူသည့် အကြောင်းရင်းနှစ်ခုကြောင့်ဖြစ်ရခြင်းဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခကြောင့် တစ်စစဖြစ်နေသောလူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် ယဉ်ကျေးမှုဘာသာရေးအားဖြင့် မတူကွဲပြားသော လူအုပ်စုများငြိမ်းချမ်းစွာ အတူယဉ်တွဲနေထိုင်ရေးကို အထောက်အကူပြုနိုင်သည်။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေးသည် သမားရိုးကျပုံစံနှင့် ခိုင်မာအားကောင်းသော/လက်တွေ့ကျသောပုံစံတို့ ပါဝင်သည်။ သမားရိုးကျပုံစံသည် အစိုးရ၏ ဖွဲ့စည်းပုံစနစ်ဆိုင်ရာကိုကိုင်တွယ်ပြီး ခိုင်မာအားကောင်းသောပုံစံသည် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး၊ နိုင်ငံရေးနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအာဏာလျှော့ချရာတွင် အမှန်တကယ်မည်မျှ လျှော့ချပေးသနည်းဆိုသည့်ပမာဏကို တိုင်းတာအလေးပေးပါသည်။

ဇယား ၈။ အခန်း (၇) တွင် သုံးသပ်ထားသော ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေး၏အရေးကိစ္စရပ်များနှင့် ဆက်စပ်သောမေးခွန်းများ*

အကြောင်းအရာ	မေးခွန်းများ
၁။ အစိုးရအဆင့်များ	• အစိုးရအဆင့်များ မည်မျှထားရှိနိုင်မည်နည်း။ အဘယ်ကြောင့်နည်း။ နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်များအပြင် အစိုးရ၏ အခြားသော အဆင့်များ ရှိပါသလား (ဥပမာ- ဒေသန္တရအဆင့်)။ • အစိုးရ၏ မူဝါဒများကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မည့် အုပ်ချုပ်ရေး အဆင့် မည်မျှရှိသနည်း။ • အစိုးရအဆင့်တစ်ဆင့်ကို နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းလုံးတွင် အချိုးညီစွာကျင့်သုံးဆောင် ရွက်ခြင်းရှိပါသလား။ သို့မဟုတ် အချို့သောနယ်မြေဒေသများတွင်သာ အချိုး မညီစွာ ချမှတ်ဆောင်ရွက်သလား။ • အကယ်၍ အစိုးရအဆင့်နှစ်ဆင့်ထက် ပိုရှိပါက (နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် ပြည် နယ်အဆင့်များ) အစိုးရအဆင့်များအားလုံးကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုက်ရိုက်ဖွဲ့စည်းတည်ထောင် ပြဋ္ဌာန်းသင့်သလား။ • သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အဆင့်အစိုးရသည် ၎င်းအောက်တွင် အစိုးရအဆင့်များ နှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဌာနများထပ်မံထားရှိခြင်း၊ နယ်နိမိတ်များသတ်မှတ်ခြင်း၊ ကျွမ်းကျင်မှုများနှင့် အရင်းအမြစ်များ လွှဲပြောင်းခွဲဝေခြင်းတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ရှိသင့်သလား။ • သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်းတွင် အခြေခံမဖြစ်မနေလုပ် ဆောင်ရသော သို့မဟုတ် မဖြစ်မနေဆောင်ရွက်စရာမလိုသော အဖွဲ့အစည်း ဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများပြဋ္ဌာန်းခြင်းအပြင် ပြည်နယ်များအတွက် ပြောင်းလွယ် ပြင်လွယ်ရှိသော အလယ်အလတ် လမ်းစဉ်တစ်ခုခု ရှိသလား။
၂။ ပြည်နယ်နယ်နိမိတ်များကို သတ်မှတ်ခြင်း	• မည်သည့် စံသတ်မှတ်ချက်ကို အသုံးပြုမည်နည်း (တိုင်းရင်းသားလူမျိုး၊ ဘာသာစကား၊ ဘာသာတရား၊ ပထဝီဝင် အနေအထား၊ သမိုင်းကြောင်း၊ စီးပွားရေး၊ ယခင်ကတည်းကရှိနေပြီးသော အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပဋိပက္ခဖြစ်နိုင်သော အလားအလာများ၊ အခြားအကြောင်းအရာများနှင့် ယင်း တို့အားလုံး)။ • အနည်းဆုံးရှိသင့်သော သတ်မှတ်ချက်များထားရှိသလား (အနည်းဆုံးရှိသင့် သော တိုင်းဒေသကြီးများ၏အရေအတွက်၊ အနည်းဆုံးရှိသင့်သောလူဦးရေ၊ အနည်းဆုံး ရှိသင့်သော ရင်းမြစ်များ)။ • ပြည်နယ်ဆိုင်ရာ နယ်နိမိတ်ကန့်သတ်ချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတွင်း သတ်မှတ်ထားခြင်း ရှိပါသလား သို့မဟုတ် စံသတ်မှတ်ချက်များကို သာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသလား။ • သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်များမှ ပြည်သူလူထုသည် နယ်နိမိတ်ဘောင်ကန့်သတ် ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ပတ်သက်နိုင်သလား။ သက်ဆိုင်ရာတိုင်းဒေသ ကြီးများမှ လူနည်းစုများသည် နယ်နိမိတ်ဘောင် ကန့်သတ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် တွင် ပါဝင်ပတ်သက်နိုင်သလား။ • ပြည်နယ်များ ထည်ထောင်သတ်မှတ်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ အတွင်း အချိန်ဇယားများ (ယာယီ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ) ရှိသလား။

	• ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီးဆိုင်ရာ နယ်နိမိတ်ကန့်သတ်ချက်များကို ပြောင်းလဲခြင်း၊ တိုင်းဒေသကြီးအသစ်များကို တည်ထောင်ခြင်း သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီးအချင်းချင်း ပေါင်းစည်းခြင်းစသည့် ဆောင်ရွက်ချက်များအတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ပါဝင်သလား။ • အကယ်၍ ပါဝင်ပါက နယ်နိမိတ်ကန့်သတ်ချက်ဘောင် ပြောင်းလဲမှုကို မည်သူတို့မှ မည်ကဲ့သို့ လုပ်ဆောင်မည်နည်း။ • ယင်းလုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် မည်သူတို့က ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြမည်နည်း။ နိုင်ငံတော်အဆင့်၊ သက်ဆိုင်ရာတိုင်းဒေသကြီးများ၊ သက်ဆိုင်ရာတိုင်း ဒေသကြီးများအတွင်းရှိ လူနည်းစုများ သို့မဟုတ် ယင်းတို့အားလုံး ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ကြသလား။ • နယ်နိမိတ်ကန့်သတ်ချက်ဘောင်များကို ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲရန် တိကျစွာသတ်မှတ်ထားသော စံသတ်မှတ်ချက် ရှိပါသလား (ဥပမာအားဖြင့်- အနည်းဆုံးရှိသင့်သော လူဦးရေပမာဏ၊ စီးပွားရေးအရ အလားအလာကောင်းများရှိခြင်း)။ • အထူးသလွန်လူများစုထောက်ခံမှု၊ ညှိနှိုင်းခြင်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲများ ရှိသလား။
၃။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းအတိုင်းအတာ	• အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း သို့မဟုတ် အာဏာများလွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ အစိုးရအဖွဲ့ခွဲများအားအပ်နှင်းရန် မှန်းဆထား သနည်း။ • မူဝါဒများကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်အတွက် အစိုးရ၏အောက်ပိုင်းအဆင့်များကို တာဝန်များလွှဲအပ်ထားပါသလား။ • သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့များတွင် အကြောင်းကိစ္စတစ်ရပ်အား မည်သို့ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရမည်ကို ဆုံးဖြတ်ရန် အာဏာရှိသလား။ • အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းကို နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းလုံးတွင် အချိုးညီစွာ ဆောင်ရွက်ကြပါသလား သို့မဟုတ် အချို့သော နယ်မြေဒေသများရှိ လူနည်းစု၏သဘောထားများကို စဉ်းစားလျက် အချိုးမညီစွာ လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးသလား။ • နိုင်ငံရေးတွင် အာဏာများလွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်းကို ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့များထံ မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ အပ်နှင်း ထားသနည်း။ • ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့သည် နိုင်ငံတော်၏ မူဝါဒများကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေးအတွက် တာဝန်ရှိသူများကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခွင့် ရှိသလား။ • သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့များသည် (ဒေသန္တရအစိုးရသို့ တာဝန်လွှဲပြောင်းနှင်းအပ်ခြင်းနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာအာဏာများလွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်း) တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ သက်ဆိုင်ရာဥပဒေများကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းမည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကိုလည်း ရွေးကောက်တင်မြှောက်နိုင်ပါသလား။ • ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အာဏာများလွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်းတွင် ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့များထံသို့ မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ အပ်နှင်းထားသနည်း။ • အစိုးရ၏ သက်ဆိုင်ရာအဆင့်များသည် ယင်းတို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကိုလက်တွေ့ကျင့်သုံးရန် အနည်းဆုံးရှိသင့်သည့်ရင်းမြစ်များ၏အတိုင်းအတာမည်မျှလိုအပ်သနည်း။

	• မည်သည့် ဝင်ငွေရင်းမြစ်များကို အစိုးရအဆင့်အသီးသီးသို့ ခွဲဝေချပေးမည်နည်း။ • ဝင်ငွေရင်းမြစ်များကို ခွဲဝေသုံးစွဲမည်လား၊ သို့မဟုတ် အစိုးရ၏ အဆင့်တစ်ဆင့်ကိုသာ အပြည့်အဝအပ်နှင်းထားသလား။ • တစ်ဦးချင်းဝင်ငွေခွန်၊ ကုမ္ပဏီအခွန်၊ အရောင်း၊ ဝန်ဆောင်မှုများ၊ မြေယာများ၊ ယာဉ်များနှင့် အခြားလုပ်ငန်းများမှ ဝင်ငွေများအပေါ် မည်သူက အခွန်ကောက်ခံမည်နည်း။ • အခွန်များ၊ အကောက်ခွန်များနှင့် မူပိုင်ခွင့်များအပေါ် အခွန်ကောက်ခံနှုန်းကို မည်ကဲ့သို့ ချမှတ်မည်နည်း၊ မည်သူက ချမှတ်မည်နည်း။ • ဒေသန္တရ အချင်းချင်းကြား ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အားပြိုင်မှုများရှိပါသလား။ ယင်းတို့သည် ပြည်သူများအားအမျိုးမျိုးသော ဘဏ္ဍာရေးဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးများကို ဖြစ်ပေါ်စေသလား။ • နိုင်ငံတော်က ရရှိသည့်ဝင်ငွေများကို မည်ကဲ့သို့ ခွဲဝေချမှတ်ပေးမည်နည်း။ ဝင်ငွေများ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းအတွက် မည်သူကဦးစီး၍ လုပ်ဆောင်မည်နည်း။ ချွင်းချက်ရှိသော ခွဲဝေချထားပေးမှုနှင့် ချွင်းချက်မရှိသော ခွဲဝေချထားပေးမှုများ ရှိပါသလား။ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် စည်းမျဉ်းများ/ခွဲတမ်းများကို ချမှတ်ထားသင့်ပါသလား။ နိုင်ငံတော်ဝင်ငွေများအားခွဲဝေခြင်းကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်မွမ်းမံရန်ပုံမှန်ဆန်းစစ်ချက် လုပ်ငန်းစဉ်များ ရှိသလား။ • မတူညီသော ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်များနှင့် ပြည်နယ်များ၏ ဝန်ဆောင်မှုစရိတ်များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ မည်သို့ ကိုင်တွယ် ဖြေရှင်းမည်နည်း။ ညှိနှိုင်းမှု လုပ်ငန်းစဉ်များရှိသလား။ ဤသို့ ညှိနှိုင်းခြင်းကို မည်သို့ ဆောင်ရွက်မည်နည်း။ မည်သည့်အဆင့်သို့ ဆောင်ရွက်ပေးမည်နည်း။ မည်သူတို့က ဆောင်ရွက်မည်နည်း။ မည်သူက ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မည်နည်း။
၄။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းဆိုင်ရာ စီမံဆောင်ရွက်ချက်များ	• ပြည်နယ်အစိုးရအဖွဲ့များတွင် ကိုယ်ပိုင်စီမံဆောင်ရွက်ရန် အခွင့်အရေးရှိပါက ပြည်နယ်များအနေဖြင့် ယင်းတို့၏ကိုယ်ပိုင်စီမံဆောင်ရွက်ချက်ကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မနိုင်မချင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ကြားဖြတ်စီမံဆောင်ရွက်ချက်ကို ရေးဆွဲဖန်တီးပေးခြင်းရှိသလား။ • သို့မဟုတ် အစိုးရအဖွဲ့ခွဲများအတွင်း စီမံဆောင်ရွက်ချက်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (နှင့် နိုင်ငံတော်ဥပဒေတွင်) ချမှတ်ဖော်ပြထား သလား။ • သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အစိုးရအဖွဲ့ခွဲများ အတွက် ယင်းတို့အား မည်သို့ စီမံဆောင်ရွက်ရမည် သို့မဟုတ် စီမံဆောင်ရွက်မှုပုံစံအမျိုးမျိုးကိုဖန်တီးပေးသော စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် လမ်းညွှန်ချက်များကို ချမှတ်ဖော်ပြထားခြင်း ရှိသလား။ • မည်သည့် သီးခြားအပ်နှင်းသောအာဏာ အမျိုးအစားများကို နိုင်ငံတော်အဆင့်/ဒေသန္တရအဆင့် သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အဆင့်များကရရှိကြသနည်း။ • မည်သည့်အာဏာ အမျိုးအစားများကို တစ်ပြိုင်နက်တည်း ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ပေးသနည်း။ နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့် များက အာဏာများကို တစ်ပြိုင်နက် အသုံးပြုမည်ဆိုပါက မည်သည့်အာဏာမှ လွှမ်းမိုးမည်နည်း။

	• မျှဝေကျင့်သုံးသည့် အာဏာများ ရှိသလား။ ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ငံတော်အဆင့်သည် မူဝါဒများ သို့မဟုတ် စံချိန်စံညွှန်းများကို သတ်မှတ်ပြီး ပြည်နယ်အဆင့်များက ပြည်နယ်ဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များကထုတ်ပြန်သည့် စည်းမျဉ်းများကို ကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်သည်။ • အာဏာများ လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်းအတွက် မည်သည့် စံသတ်မှတ်ချက်များကိုအသုံးပြုမည်နည်း။ မည်သူများက ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပေးမည်နည်း။ • မည်သည့်အာဏာများသည် အစိုးရ၏အောက်ပိုင်းအဆင့်များအတွက် အထူးအရေးပါသနည်း (ဥပမာ- ယင်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာရပ်များကို ကာကွယ်ခြင်း)။ • အစိုးရအဖွဲ့ခွဲများအားလုံးတွင်တူညီသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ရရှိပါသလား။ သို့မဟုတ် အချိုးမညီသော ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းမျိုး ဖြစ်သလား။ • နိုင်ငံတော် သို့မဟုတ် ပြည်နယ်များအနက် မည်သူတို့တွင် ကြွင်းကျန်အာဏာ (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်း မရှိသောအာဏာ) ရှိသနည်း။ • အာဏာများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း မည်သို့ စာရင်းသွင်းဖော်ပြထားသနည်း (ဥပမာ- ဇယားများဖြင့်)။ • အာဏာခွဲဝေသတ်မှတ်ရာတွင် ဥပဒေတစ်ခုကိုအကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ရမည့် အစိုးရအဖွဲ့ခွဲ၏အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာဘောင်အပေါ်မူတည်ပြီး နိုင်ငံတော်အဆင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ ဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲပါသလား။ • နိုင်ငံတော်အဆင့်သည် အစိုးရအဖွဲ့ခွဲများသို့ မည်သည့်အတိုင်း အတာအထိ အာဏာလွှဲပြောင်းခွဲဝေနိုင်သနည်း။ နိုင်ငံတော်အဆင့်မှ ရွေးချယ်ထားသော နယ်မြေဒေသများကိုသာ အာဏာများ လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးနိုင်သလား။ အစိုးရအဖွဲ့ခွဲများတွင် နိုင်ငံတော်အဆင့် သို့မဟုတ် အစိုးရ၏ အောက်ပိုင်းအဆင့်များအား မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ အာဏာများကို လွှဲပြောင်းပေးနိုင်သနည်း။ • ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့များတွင် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ ရှိသလား။ • ဤသို့ဆိုလျှင် ယင်းကို မည်သို့စီမံဆောင်ရွက်ရမည်နည်း။ ပြည်နယ်တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍနှင့် နိုင်ငံတော်အဆင့် တရားရေးကဏ္ဍတို့အကြား မည်သည့် ဆက်ဆံရေးရှိမည်နည်း။ (နိုင်ငံတော်ဥပဒေအရ ခွဲခြားထားပါသလား၊ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းထားခြင်း ဖြစ်သလား၊ သို့မဟုတ် အောက်ပိုင်းအဆင့် တရားရုံးများကို ပြည်နယ်များက ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်၍ ထိပ်ပိုင်းအဆင့်တရားရုံးများကို နိုင်ငံတော်က တည်ထောင်ထားသလား။
၅။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း အဆိုပြုချက်များအတွက် ဥပဒေဆိုင်ရာ အကာအကွယ်များ	• ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း အဆိုပြုချက်ကိုပြောင်းလဲမည်ဆိုပါက တိုင်းဒေသကြီးများ၏ သဘောတူညီမှုကိုလိုအပ်ကြောင်း ချမှတ်ထားသော လုပ်ငန်းစဉ် ရှိသလား။ • ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့သို့ ခိုင်မာအားကောင်းသော/လက်တွေ့ကျသောအာဏာများကို လွှဲပြောင်းပေးပါက ဤသို့လွှဲပြောင်းပြင်ဆင်ချက်အတွက် ယင်းတို့၏ သဘောတူညီမှုကို လိုအပ်သလား။

၆။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း အဆိုပြုချက်များအတွက် ပဋိပက္ခ ဖြေရှင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ	မည်သို့သော အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် အမျိုးအစားများကို စီမံဆောင်ရွက်ပေးမည်နည်း။ အချို့သော အငြင်းပွားမှုများအတွက် အထူးတရားရုံးများ၊ ပုံမှန်တရားရုံးများ၊ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တိုက်ရိုက်တရားစီရင်များ ရှိသလား။
---	---

* This is an adjusted and redesigned template informed by the ‘road map to federalism’ in Töpperwien, Nicole, ‘Input Papers on Federalism prepared for the Nepali Swiss Forum on Federalism’ (no publisher, no date), available at <http://www.swisscooperation.admin.ch/nepal/en/Home/.../resource_en_178456.pdf> (accessed 28 May 2011). ဤဇယားသည် Nicole ရေးသားထားသော 'the road map to federalism' in Topperwien မှ ပြန်လည်ကောက်နုတ် မွမ်းမံထားခြင်းဖြစ်သည်။

၆။နိဂုံး

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးသည် လက်ရှိအနှံ့အပြားဖြစ်ပွားနေသည့်အခြေအနေများအားရင်ဆိုင်ရန် အားနည်းသည့် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် တရားဝင်မှုနှင့် ကာလတို၊ ကာလရှည်ပြဿနာရပ်များကို တုံ့ပြန်နိုင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်နှင့်ထိရောက်သောရလဒ်များကို ဒီဇိုင်းချမှတ်ရန်ကြိုးပမ်းရာတွင် အနာဂတ်သည်မရေရာပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး၏ အောင်မြင်မှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပြင် အခြားသောအချက်များပေါ်တွင်လည်း မူတည်သည်။ သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအား မည်ကဲ့သို့ဒီဇိုင်းချမှတ်မှုနှင့် အထူးသဖြင့် ယင်း၏ ပြီးပြည့်စုံမှုနှင့် လူနည်းစုကသာ နိုင်ငံရေးတွင်လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားခြင်းများကို လျှော့ချမှုတို့ကို လွှမ်းမိုးနိုင်သည်။ သင့်လျော်မှန်ကန်စွာ စတင်ဆောင်ရွက်မှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်မှုအောင်မြင်စွာအဆုံးသတ်ရန် အဓိကတွန်းအားပေးနိုင်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏အကောင်အထည်ဖော်မှုတွင် လုပ်ငန်းဆောင်တာများ ရည်ရွယ်သည့်အတိုင်း လုပ်ဆောင်နိုင်စေသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်မှုအစပြုရာတွင် လက်တွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသူများသည်ပုံစံမျိုးစုံဖြင့် ရောက်ရှိလာနိုင်သည့် စိန်ခေါ်မှုများကို မျှော်မှန်းထားကြရပေမည်။ အဆိုပါစိန်ခေါ်မှုများသည် နောက်ခံအခြေအနေများ၊ နိုင်ငံ့သမိုင်းကြောင်း၊ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရာတွင် ဆက်စပ်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အခြေအနေများပေါ်တွင်မူတည်ကာ တွေ့ကြုံရနိုင်ပြီး အခြားသောကိစ္စရပ်များသည် လုပ်ငန်းစဉ်တိုးတက်လာမှုနှင့်အတူ ထွက်ပေါ်လာနိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် ယေဘုယျနှင့် အထူးစိန်ခေါ်မှုများကိုဖော်ထုတ်နိုင်ပြီး ၎င်းတို့ကိုကျော်လွှားရန် ကနဦးအစမှစီစဉ်နိုင်သည်။

ဒီမိုကရေစီနည်းကျ အားလုံးပါဝင်ရေးအတွက် တရားဝင်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသူများနှင့် ပါဝင်ပတ်သက်သူများ အားလုံးပါဝင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး

လုပ်ငန်းစဉ်သည် ဒီမိုကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ခိုင်မာတောင့်တင်းစေမည့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ရွေးချယ်မှုများကိုပို၍ ရရှိနိုင်စေသည်။ ဤအချက်ကို သိရှိသဘောပေါက်ခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် ပါဝင်ခြင်းနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းကိုအခြေခံကာ ဒီမိုကရေစီနည်းကျ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း၏ အရည်အသွေးနှင့်အဆင့်ကို တိုင်းတာနိုင်ရန်အတွက် စံနှုန်းများသတ်မှတ်ပေးသော အနေအထားတွင် ရှိနိုင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အဓိကကျသောအရေးကိစ္စတိုင်းကို မဖြေရှင်းနိုင်ပေ။လက်တွေ့ ဝင်ရောက်ဆောင်ရွက်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် မည်သည့်အကြောင်းအရာများကို မည်သည့် အသေးစိတ်အတိုင်းအတာအထိ ထည့်သွင်းမည်ကို ဆွေးနွေးနိုင်သည်။ လက်တွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြည်တွင်းထင်မြင်ယူဆသုံးသပ်ချက်နှင့်အညီ လွတ်လပ်စွာဒီဇိုင်းချမှတ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် အဖျက်အမှောင့်သမားများကိုလည်း စီမံကိုင်တွယ်နိုင်ရန် လိုအပ်နိုင်ပါသည်။ သို့မှသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပိုမိုကျယ်ပြန့်များပြားသော ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများ၏ ယုံကြည်မှုဖြင့် နိုင်ငံတော်အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အစိုးရစနစ်အတွင်း တည်တံ့ခိုင်မြဲစွာအာဏာသက်ဝင်မည်ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် မျှော်မှန်းထားချက်များ၊ အထူးသဖြင့် ဖယ်ကြဉ်ခြင်းခံရသောသူများ၏ မျှော်မှန်းချက်များကို စီမံခန့်ခွဲရန်လိုအပ်နိုင်သည်။ ယင်းတို့၏ ပံ့ပိုးကူညီမှုကိုရယူရာတွင် တရားဝင်လိုခြံရေးအစီအမံများကို တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်နိုင်သကဲ့သို့ ယင်းတို့အား လမ်းကြောင်းအတွင်း ဝင်ရောက်စေခြင်းသည် အချိန်ယူနိုင်သည်။

လက်တွေ့ဆောင်ရွက်သူ၏ အဆို

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းသည် ဆွေစဉ်မျိုးဆက်တစ်လျှောက်လုံး တရားမျှတမှုမရှိခြင်းကို ခံစားခဲ့ရသော အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးများအားလုံးအတွက်၊ယင်းတို့၏ စိတ်ဆန္ဒများကို ဖွင့်လှစ်ပြသရန် စကားလုံးများအဖြစ် တရားဝင်ဖော်ပြရန် သတ္တိလိုအပ်မှုအတွက် သမိုင်းပညာရှင်၊ လူမှုဗေဒပညာရှင်၊ မနုဿဗေဒပညာရှင်၊ တွေးခေါ်ပညာရှင်၊ စာရေးဆရာများနှင့် ကဗျာဆရာများအတွက် လုပ်ဆောင်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ယင်းကို ကျွမ်းကျင်သည့် နိုင်ငံရေးသမားများအား ရေးဆွဲစေခြင်းသည် စည်းမျဉ်းဥပဒေသဆိုင်ရာ ရှုပ်ထွေးခက်ခဲမှုကို မဖြစ်စေရန် ဖိတ်ခေါ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဥပဒေပညာရှင်များကိုသာ တာဝန် အပ်နှင်းခြင်းသည် ယထာဘူတဝါဒ၏ အသက်မပါသော စိတ်ကူးစိတ်သန်းများကို ထည့်သွင်းရေးဆွဲရန် ဖိတ်ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။သမိုင်းသည် ပိုမိုနာကျင်စေသော သင်ခန်းစာကို သင်ပေးနိုင်သည်။

တော်ကွာတိုဂျာဒင်၊ ဝန်ကြီးဟောင်းနှင့်
ဘရာဇီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကော်မရှင်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကြံပေး

မှတ်စုများ

- ¹ ကိုစတာရီကာတွင် လွတ်လပ်ရေးရရှိချိန်မှစ၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်း စဉ်ကိုဖော်ပြသော နေ့စွဲအချို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။
 - ၁၈၂၁ ခုနှစ်တွင် စပိန်နိုင်ငံမှ လွတ်လပ်ရေးရရှိခဲ့ပါသည်။
 - ၁၈၂၃ မှ ၁၈၄၀ အတွင်း အမေရိကဗဟိုအစိုးရ သမ္မတနိုင်ငံ၏ အဖွဲ့ဝင်
 - ၁၈၂၅ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (Ley fundamental del estado libre de Costa Rica)
 - ၁၈၄၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (Constitución Política del Estado Libre y Soberano de Costa Rica)
 - ၁၈၄၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (Constitución Política de Costa Rica)
 - ပြုပြင်ပြောင်းလဲထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဟု ခေါ်ဆိုသည့် ၁၈၄၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ
 - နောက်ထပ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ- ၁၈၅၉၊ ၁၈၆၉၊ ၁၈၇၁၊ ၁၉၁၇၊ ၁၉၄၉Universidad de Costa Rica, Constitución Política de Costa Rica 1821-2010 (2010), <<http://esociales.fcs.ucr.ac.cr/index.php?option=com-content&view=article&id=46&Itemid=193>>; Obregón Quesada, Clotilde: Las constituciones de Costa Rica(5 vol) (2009)
- ² ဘော်လီဗီးဗီးယား၏ ပထမဆုံးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၁၈၂၆ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာ ၁၉ ရက် နေ့တွင် မဲဆန္ဒရှင်ညီလာခံက အတည်ပြုခဲ့ပါသည်။ (Congreso General Constituyente de la Repu'blica Boliviana) နောက်ပိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ထပ်မံပြုပြင်ပြောင်းလဲသော ခုနှစ် များမှာ ၁၈၃၁၊ ၁၈၃၄၊ ၁၈၃၉၊ ၁၈၄၃၊ ၁၈၅၁၊ ၁၈၆၁၊ ၁၈၆၈၊ ၁၈၇၁၊ ၁၈၇၅ စသည်တို့ဖြစ်ပါသည်။ <<http://constituyentesoberana.org/info/?q=historia-constituciones-bolivia>> နှင့် <<http://www.cervantesvirtual.com/portal/constituciones/constituciones.shtml>> ကို ကြည့်ပါ။
- ³ ဥရောပအရှေ့ပိုင်းနိုင်ငံများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးတွင် နီးကြားတက်ကြွမှုများ မြင့်မားလာခဲ့ပြီး များစွာသောတိုင်းပြည်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အသစ်များကို လွန်ခဲ့သော ရာစုနှစ်ခုအတွင်းက ဘီလာရုစ်၊ ဘူလ်ဂေးရီးယား၊ ချက်ဇ် ရီပတ်ဘလစ်၊ အက်စတိုးနီးယား၊ ခါဇာခါစတန်၊ ကာဂျစ်စတန်၊ လီသူဝန်းနီးယား၊ ရိုမေးနီးယား၊ ရုရှားနှင့် စလိုဗင်းနီးယား စသောနိုင်ငံများတွင် ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ Ludwikowski, Rett R., Constitution-Making in the Region of Former Soviet Dominance (Durham, NC: Duke University Press, 1996). ယခင် ဆိုဗီယက် ဩဇာအာဏာ၏ နယ်ပယ်အတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း

⁴ United Nations, 'United Nations Assistance to Constitution-making Processes', Guidance Note of the Secretary-General (April 2009; no document number), available at <http://www.unrol.org/doc.aspx?n=Guidance_Note_United_Nations_Assistance_to_Constitution-making_Processes_FINAL.pdf>. ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်အား ကုလသမဂ္ဂ၏ကူညီပံ့ပိုးမှု

အဓိက စာလုံးများ

ကြားဖြတ်အစီအမံများ (Interim arrangements)၊ နိုင်ငံတကာမှပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ ၏အခန်းကဏ္ဍ (Role of international actors)၊ ပြင်ပမှပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ (External actors)၊ ပြိုကွဲလွယ်သောနိုင်ငံများ (Fragile states)၊ နိုင်ငံ၏ပြိုကွဲလွယ်မှု (State fragility)၊ အသွင်အကူး အပြောင်းဆိုင်ရာတရားမျှတရေး (Transitional justice)၊ အမျိုးသားရေးစည်းလုံးညီညွတ်မှုအတွက် အစိုးရ (Government of national unity)၊ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းခြင်း (Enactment)၊ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒ ခံယူပွဲများ ထုတ်ပြန်ကြေငြာခြင်း (Referendum)၊ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း (Promulgation)၊ တိုင်း ပြုပြည်ပြုလွှတ်တော် (Constituent assembly)

အခြားသော ရင်းမြစ်များ

များစွာသော အဖွဲ့အစည်းများသည် သုတေသနပြုလုပ်ရန်နှင့် ဆွေးနွေးရန်အတွက် ဗဟု သုတအသိအမြင် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို လူအများအားပံ့ပိုးပေးခြင်းကို ဆောင်ရွက်နေကြ ပါသည်။ အချို့သော လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူများသည် အထူးနယ်ပယ်ဒေသများရှိ နိုင်ငံရေးကဏ္ဍ သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းစဉ်ကို အထူးအလေးထားပါသည်။ လက်တွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ၏ လုပ်ငန်း စဉ်ကို ပံ့ပိုးပေးနိုင်သည့် အခြားသောရင်းမြစ်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်။

- UNDP ကပ်ဆိုက်မှုကာကွယ်ရေးနှင့် မူလအနေအထား ပြန်လည်ရောက်ရှိရေး စီမံချက် < <http://www.undp.org/cpr/> >

ကုလသမဂ္ဂဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး အစီအစဉ် (UNDP) ၏ ကပ်ဆိုက်မှုကာကွယ်ရေးနှင့် ပြန်လည် ထူထောင်ရေးစီမံချက်သည် ပြဿနာများလျှော့ချရေး၊ ကာကွယ်ရေးနှင့် ပြန်လည်တည်ဆောက် ရေးဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးမှုများပေးကာ ပဋိပက္ခများ၊ အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် ရုန်းကန်နေရသော နိုင်ငံများ ကိုကူညီရန်ဆောင်ရွက်ပါသည်။ ယင်း၏ဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင် အစောပိုင်းကပ်ဆိုက်ခြင်းပြဿနာကို ကယ်ဆယ်ရေး၊ ကျား/မ သာတူညီမျှရှိရေး၊ တရားဥပဒေနှင့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးနှင့် စပ်လျဉ်းသော အစီအစဉ်များနှင့် ရင်းမြစ်များရှိပါသည်။ ယင်းတွင် ပဋိပက္ခများ၏နောက်ဆက်

တွဲအနေအထားတစ်ခုတွင် လိုအပ်ချက်များအား စစ်ဆေးခြင်းအတွက် လက်တွေ့လမ်းညွှန်ချက် စာအုပ် ပါရှိပါသည်။

- **USIP ပဋိပက္ခ၏ နောက်ဆက်တွဲ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တည်ငြိမ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များဌာန**

<<http://www.usip.org/programs/centers/center-post-conflict-peace-and-stability-operations>>

အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်က မတည်ထားသော လွတ်လပ်သောအဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်သည့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ ငြိမ်းချမ်းရေးအဖွဲ့အစည်းသည် သုတေသနပြုလုပ်ရန်၊ အကောင်းဆုံးသော ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်မှုများကို သတ်မှတ်ရန်၊ လေ့ကျင့်သင်ကြားရေးနှင့် ပညာရေးရေး ကြိုးပမ်းမှုများကို ပံ့ပိုးရန်၊ ပဋိပက္ခ၏ နောက်ဆက်တွဲအတွက် ဆောင်ရွက်ချက် များနှင့် ငြိမ်းချမ်းတည်ငြိမ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကိုလုပ်ဆောင်ရန်အတွက် ပဋိပက္ခ၏ နောက် ဆက်တွဲငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တည်ငြိမ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များဌာန ဖွဲ့စည်းခဲ့ပါသည်။ USIP သည် ကမ္ဘာ ကြီးအတွင်း ပဋိပက္ခများ၏ သက်ရောက်မှုကိုခံရသော နယ်ပယ်များတွင် တည်ငြိမ်အေးချမ်းမှု ကို မြှင့်မားစေရန်အတွက် ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ခြင်း၊ တရားဥပဒေနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတည်ဆောက်ရေး အစီအစဉ်များနှင့် ထုတ်ဝေမှုများလည်း ရှိပါသည်။

- **Constitution Net**

<<http://www.constitutionnet.org>>

ConstitutionNet ဟုအမည်ရသည့် ကမ္ဘာအနှံ့က ကြည့်ရှုနိုင်သော အင်တာနက်ရင်းမြစ်ကို International IDEA နှင့် Interpeace တို့ပူးပေါင်း၍ ကမကထပြုမှုဖြင့် တည်ထောင်ခဲ့ပါသည်။ ယင်းကို နော်ဝေးအစိုးရ၏ ဘဏ္ဍာငွေမတည်မှုဖြင့် International IDEA က ထိန်းသိမ်းဆောင် ရွက်ပါသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်မှုတွင် ပါဝင်သောသူများ၏ တိုးချဲ့ ဖွဲ့စည်းထားသည့် အဖွဲ့အစည်း၏ အသိအမြင်လိုအပ်ချက်ကို ဝန်ဆောင်မှုပေးရန် ရည်ရွယ်ထား ပါသည်။ အဆိုပါဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင် ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်အား အွန်လိုင်းစာအုပ်အသွင်ဖြင့် ရယူနိုင် ပြီး အခြားသောအသိအမြင်နည်းလမ်း ဆောင်ရွက်ချက်များအတွက် အချက်အလက်များ၊ လေ့ကျင့် သင်ကြားရေးသင်ရိုး၊ ဆွေးနွေးမှုစာတမ်းများနှင့် နိုင်ငံတကာရှိ ရွေးချယ်ထားသော လုပ်ငန်းစဉ် များနှင့်အညီ စင်စစ်ထုတ်ဝေသော အချက်အလက်များကိုလည်း ဖော်ပြထားပါသည်။

- **ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)**

<<http://www.idea.int>>

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) သည် ကမ္ဘာအနှံ့ အခွန်ရှည်စွာကျင့်သုံးလာသည့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ပံ့ပိုးပေးသည့် အစိုးရ အချင်းချင်းကြား ဖွဲ့စည်းထားသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း၏ ဦးတည်ချက်မှာ

နှိုင်းယှဉ်အသိအမြင်များကိုပေးခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်အရ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို ကူညီပံ့ပိုးခြင်း၊ မူဝါဒများနှင့် နိုင်ငံရေးများကိုလွှမ်းမိုးခြင်းဖြင့် ထိန်းသိမ်းထားနိုင်သော ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေပြုသည့်ပြောင်းလဲမှုကိုပံ့ပိုးရန်ဖြစ်ပါသည်။ IDEA ၏ ဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် ဒေသန္တရဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းများ၊ အမေးအဖြေများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာရှုထောင့်မှနေ၍ ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ မပြည့်စုံမှုများ၊ ဟာကွက်များအပေါ် နိုင်ငံသားတို့၏ အသိအမြင်များကိုခန့်မှန်းရန် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်နေသူများကအသုံးပြုနိုင်သော ဒီမိုကရေစီ နိုင်ငံတော်ဆောင်ရွက်ချက်စသည့် အချက်အလက်များကို ဖော်ပြပေးပါသည်။

- **ConstitutionMaking.org**

<<http://www.constitutionmaking.org/>>

ConstitutionMaking.org သည် နှိုင်းယှဉ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ စီမံကိန်း (CCP) နှင့် USIP တို့၏ ပူးတွဲစီမံကိန်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း၏ပန်းတိုင်မှာ ပုံစံချမှတ်သူများအား ပုံစံ ချမှတ်ရေး နည်းလမ်းများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အကြောင်းအရာများအပေါ် စနစ်ကျသော အချက်အလက်များဖြင့် ပံ့ပိုးပေးရန်ဖြစ်ပါသည်။ အဖွဲ့အစည်းများ၏ ဝက်ဘ်ဆိုဒ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလမ်းကြောင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်ရင်းမြစ်များ၊ မူကြမ်းအစီရင်ခံစာများ စုစည်းဖော်ပြထားပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာ ကိစ္စရပ်အသီးသီးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စုစည်းထားသော အချက်အလက်များအား ဆွေးနွေးနိုင်မည့်အခင်းအကျင်းကို ဖန်တီးပေးပါသည်။ ယင်းတွင် ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားရှိ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဘလော့ဂ်တစ်ခု ရှိပါသည်။

- **Venice Commission**

<http://www.venice.coe.int/site/main/Presentation_E.asp>

တရားဥပဒေအရ ဖွဲ့စည်းထားသော ဥရောပ ဒီမိုကရေစီကော်မရှင်သည် ကပ်ဆိုက်မှုများအား စီမံအုပ်ချုပ်ရေး၊ ပဋိပက္ခကာကွယ်ရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးတို့ကို ကိုင်တွယ်သည့် လွတ်လပ်သောတရားရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒအဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းက နိုင်ငံများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအရေးကိစ္စများတွင် အကြံဉာဏ်ပေးခြင်းအားဖြင့် ဒီမိုကရေစီ၊ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် တရားဥပဒေစသည်တို့ ပါဝင်သော ဥရောပ၏တရားရေးဆိုင်ရာ စံများကို မြှင့်တင်ပေးရန် ရည်မှန်းထားပါသည်။ ဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် ဥရောပ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များအပေါ် နိုင်ငံကို အဓိကအလေးထားသော နည်းလမ်းများနှင့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်များကို ဖော်ပြထားပါသည်။

- **University of Richmond**

<<http://confinder.richmond.edu/>>

ဗားဂျီးနီးယားပြည်နယ်၊ ရစ်ချ်မွန်တွင် တည်ရှိသည့် ရစ်ချ်မွန်တက္ကသိုလ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှာဖွေတွေ့ရှိသူ ဆောင်ရွက်ချက်များ၏ ဘူမိနက်သန်ပင် ဖြစ်ပေသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ

ဥပဒေများ၊ ပဋိညာဉ်စာတမ်းများ၊ ပြင်ဆင်ဖြည့်စွက်ချက်များနှင့် အခြားသက်ဆိုင်သော စာရွက်စာတမ်းများစသဖြင့် အချက်အလက်များကို အွန်လိုင်းတွင်စုစည်းဖော်ပြထားပြီး နိုင်ငံတော်ဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်းများနှင့်လည်း လင့်ခ်များချိတ်ဆက်ကာ ဖော်ပြထားပါသည်။

အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ

လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို စုစည်းထားရှိခြင်း (Aggregation)	ပုံမှန်အားဖြင့် ရာထူးအဆင့်ဆင့်ကို ဖန်တီးလေ့ရှိသော အာဏာကို စုစည်းထားခြင်း သို့မဟုတ် ဗဟိုအဆင့်၌သာ ချုပ်ကိုင်ထားခြင်း၏ သက်ရောက်မှု။
အခြေခံဖွဲ့စည်းပုံ ချဉ်းကပ်မှု (Basic structure approach)	အဓိက အစိုးရဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို အလေးပေးပြီး အစိုးရဆိုင်ရာအာဏာကိုကျင့်သုံးဆောင်ရွက်မည့် အင်စတီကျူးရှင်းများအား တည်ထောင်ရေးကို ဦးစားပေးဆောင်ရွက်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးဆိုင်ရာ ချဉ်းကပ်မှုတစ်ရပ်။
တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော် (Constituent Assembly)	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား မူကြမ်းရေးဆွဲရန် သို့မဟုတ်အတည်ပြုလက်ခံရန် ရည်ရွယ်၍ပုံမှန်အားဖြင့် ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသည့် အဖွဲ့တစ်ခုဖြစ်သည်။ တစ်ပြိုင်တည်း လွှတ်တော်နှစ်ခုတည်ရှိမှုကိုရှောင်လွှဲရန်လက်တွေ့ကျသောအကြောင်းပြချက်များအရ အခြားလွှတ်တော်လုပ်ငန်းများလည်း ရှိနိုင်သည် (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာညီလာခံတွင်လည်းတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်)။
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး (Constitution Building)	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်း၊ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း သို့မဟုတ် အခြေခံပုံစံချမှတ်ခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ပြင်ဆင်ခြင်းတို့ ဆောင်ရွက်သော လုပ်ငန်းစဉ်။
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ (Constitutional Convention)	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု၏ မူဘောင်ချမှတ်ရန် သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်မွမ်းမံရန်ရည်ရွယ်၍ စီမံကျင်းပသည့်ကိုယ်စားလှယ်များ တရားဝင်အစည်းအဝေးဖြစ်ပြီး ၎င်းသည် တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်နှင့် မတူဘဲကိုယ်တိုင်အုပ်ချုပ်ရေး သို့မဟုတ် အချုပ်အခြာအာဏာသို့မဟုတ် တရားဝင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးမရှိသော်လည်း အခြားတစ်ဖွဲ့မှပေးအပ်သော သီးခြားလုပ်ပိုင်ခွင့်သို့မဟုတ်ညွှန်ကြားချက်ဖြင့် အလုပ်လုပ်သည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်
(Democracy)

ပြည်သူများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော၊ ပြည်သူများအတွက်ဖြစ်သော အစိုးရစနစ်၊ သာမန်အဓိပ္ပါယ်အရ ‘ပြည်သူများက အုပ်ချုပ်သည်’ ဟု ဆိုလိုပါသည်။ အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် (က) ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းလုံးရှိ အရွယ်ရောက်သူတိုင်း မဲပေးပိုင်ခွင့် (ခ) ပုံမှန် ပြန်လည်ကျင်းပသော လွတ်လပ်၊ တရားမျှတပြီး အပြိုင်အဆိုင်ဖြစ်သော ရွေးကောက်ပွဲများ၊ (ဂ) စစ်မှန်သည့် နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခုထက် ပို၍ပါဝင်ခြင်း (ဃ) သတင်းအချက်အလက်များ၏အခြားသောရင်းမြစ်များရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းသည် နိုင်ငံသားများအနေဖြင့် နိုင်ငံတော်အာဏာကို ထိန်းသိမ်းနိုင်သောစနစ် သို့မဟုတ် အစိုးရ၏ ပုံစံဖြစ်ပါသည်။

ခွဲဝေခြင်း
(Disaggregation)

ပုံမှန်အားဖြင့် မဏ္ဍိုင်များ၊ ပါဝင်သူများ သို့မဟုတ် အစိုးရအဆင့်များ အကြား အာဏာခွဲဝေခြင်း၏သက်ရောက်မှု။

အာဏာခွဲဝေခြင်း
(Dispersal of power)

လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ အဆင့်အသီးသီးမြှင့်တင်ရန်နှင့် ထိန်းချုပ်ထားခြင်းမှ တားဆီးရန်အတွက် ကွဲပြားခြားနား၍ အမျိုးအစားစုံလင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ ရုံးဌာနများ သို့မဟုတ် နယ်မြေဒေသ သို့ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အနည်းအများ အလိုက်လုပ်ပိုင်ခွင့် သို့မဟုတ် အာဏာကိုအပ်နှင်းခြင်း သို့မဟုတ် ခွဲဝေခြင်း၏ သက်ရောက်မှု။

မတူကွဲပြားမှု (Diversity)

လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအတွင်း နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် လူမှုပထဝီ စသည်တို့ကွဲပြားခြားနားစွာတည်ရှိနေခြင်း။

အမျိုးသားစည်းလုံး
ညီညွတ်ရေးအစိုးရ
(Government of
national unity)

ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ သို့မဟုတ် အရေးပေါ်အနေအထားများတွင် နိုင်ငံတော်တည်ငြိမ်မှုကိုထိန်းသိမ်းရန် ဖွဲ့စည်းထားသော ပါတီများညွန့်ပေါင်း အုပ်ချုပ်ခြင်း။

ပြောင်းလဲတိုးတက်သော
ဒီဇိုင်းပုံစံ (Graduated
design)

တစ်ကြိမ်လျှင် အကြောင်းကိစ္စတစ်ရပ်ကိုသာ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းခြင်းဖြင့် ပုံမှန်အားဖြင့် တိုးပွားလာသော သို့မဟုတ် အဖန်တလဲပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုပါဝင်သော အချိန်နှင့်အမျှ ပြောင်းလဲတိုးတက်လာသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲမှုများအား မူဘောင်ချမှတ်ရေးချဉ်းကပ်မှုတစ်ရပ်။

အပြီးသတ်ဒီဇိုင်း (Grand design)	အချိန်များစွာတွင် အမျိုးစုံသော၊ သီးခြားပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများလုပ်ဆောင်ခြင်းထက် အဓိကကျသော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုတည်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား ပြီးပြည့်စုံနိုင်သမျှလုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် မူဘောင်ချမှတ်သော ချဉ်းကပ်မှုတစ်ရပ်။
လူ့အခွင့်အရေး (Human Rights)	လူသားဆန်မှု သို့မဟုတ် လူ့ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် တစ်ဦးချင်းလွတ်လပ်မှုဆိုင်ရာအခြေခံမှုအပေါ် လူတစ်ဦးချင်းစီ ခံစားပိုင်ခွင့်နှင့်ရပိုင်ခွင့်။
အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများ (Institutional interests)	အစိုးရကဏ္ဍအချို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း အသာရရန်ကြိုးပမ်းသော အကျိုးစီးပွားများ။ ယင်းသည် များသောအားဖြင့် မိမိတို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို အကောင်းဆုံးအသုံးပြုရန် သို့မဟုတ် ကာကွယ်ရန် ကြိုးပမ်းနေသော အစိုးရ၏အဖွဲ့တစ်ခု သို့မဟုတ် အခြားအဖွဲ့တွင် ပေါ်လွင်သည်။
ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ (Interim Constitution)	အမြဲတမ်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား မူဘောင်ချမှတ်ရေးတွင် အထောက်အကူပြုရန် အများအားဖြင့်အသုံးပြုလေ့ရှိသော ကန့်သတ်ထားပြီး ပုံမှန်အားဖြင့် ပုံသေအချိန်ကာလတစ်ခုအတွက် အာဏာသက်ရောက်ရန် ထည့်သွင်းစဉ်းစားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ။
ဥပဒေရေးဆွဲရာဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ (Legal constitution)	အခြားသောဥပဒေများနှင့် အာဏာပိုင်များအားလုံးအပေါ်စည်းနှောင်ထားသော အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်ပြီး ဥပဒေတာဝန်များနှင့် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာလွှမ်းမိုးမှုရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ။
ဥပဒေအရ တရားဝင်မှု (Legal legitimacy)	ဥပဒေ သို့မဟုတ် ဥပဒေရေးဆွဲရာလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် လိုက်လျောညီထွေမှုကြောင့် တရားဝင်အဖြစ် အဓိကလက်ခံထားသော အစိုးရ သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်၏ ဂုဏ်အင်္ဂါရပ် သို့မဟုတ် အရည်အသွေး။
ကျင့်ဝတ်အရ တရားဝင် ဖြစ်ခြင်း (Moral legitimacy)	ပြည်သူများ၏ ကိုယ်ကျင့်တရား၊ ဘာသာတရား သို့မဟုတ်ထုံးတမ်းစဉ်လာနှင့် ညီညွတ်သော သစ္စာစောင့်သိမှုတို့ကြောင့် တရားဝင်အဖြစ် အဓိကလက်ခံထားသည့် အစိုးရ သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်၏ ဂုဏ်အင်္ဂါရပ် သို့မဟုတ် အရည်အသွေး။
နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ (Political constitution)	ပုံမှန်အားဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် သို့မဟုတ် လွှတ်တော်စသည့် အကြီးမားဆုံးနိုင်ငံရေးအာဏာရှိသော အင်စတီကျူးရှင်း ပြဋ္ဌာန်းချက်အရ နိုင်ငံရေးပြေလည်မှုတစ်ခုအနေဖြင့် အလေးပေးသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ။

နိုင်ငံရေးအရ တရားဝင်မှု (political legitimacy)	အများစု၏ထောက်ခံမှုကို ထိန်းသိမ်းထားခြင်းကြောင့် တရားဝင်အဖြစ် အဓိကလက်ခံထားသော အစိုးရ သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်၏ ဂုဏ်အင်္ဂါ ရပ် သို့မဟုတ် အရည်အသွေး။
ပြည်သူလူထု၏ ပါဝင် ဆောင်ရွက်ခြင်း (Popular participation)	တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်း၊ ပြည်သူ့အသံကို နားထောင်ပေးခြင်းနှင့်ပြည် လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲများကဲ့သို့သော လုပ်ငန်းစဉ်များအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပြည်သူလူထု၏ ပါဝင်မှု။
ထုတ်ပြန်ကြေငြာခြင်း (Promulgation)	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအသစ် သို့မဟုတ် ဥပဒေအသစ်တစ်ခုအား လုပ်ငန်းလည်ပတ်စေရန်သို့မဟုတ် သက်ရောက်စေရန်ပုံမှန်အားဖြင့် တရားဝင်ကြေငြာမှုဖြစ်သော ဥပဒေဆိုင်ရာလုပ်ထုံးလုပ်နည်း။
ပြည်လုံးကျွတ် လူထု ဆန္ဒခံယူပွဲ (Referendum)	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် အခြားသောဥပဒေအတွင်း ပြောင်း လဲမှုပြုလုပ်ရန်၊ အဆိုပြုချက်အပေါ်ထောက်ခံရန် သို့မဟုတ် ကန့် ကွက်ရန် ပြည်သူလူထုက ဆန္ဒမဲပေးသည့်လုပ်ငန်းစဉ်။ ပြည်လုံးကျွတ် လူထုဆန္ဒခံယူ ပွဲ၏ရလဒ်သည် စည်းနှောင်မှုဖြစ်ဖြစ်သို့မဟုတ်ရွေး ချယ်မှုဖြစ်ဖြစ် ဖြစ်နိုင်သည်။ ၎င်းကို လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအနေဖြင့်လည်း သိကြသည်။
အခွင့်အရေးအခြေခံသည့် ချဉ်းကပ်မှု (Rights-based approach)	နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အခွင့်အရေးများကာကွယ်ပေးခြင်းနှင့် နိုင်ငံသား များ၏လူမှုဖူလုံရေးနှင့် ဤအခွင့်အရေးများကို အစိုးရနှင့်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဒီဇိုင်းတွင် ဦးစားပေးသက်ရောက်မှုပေးရမည်ဟူသော သဘောတရားကို လက်ခံသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက် ရေးချဉ်းကပ်မှုတစ်ခု။
တရားဥပဒေ စိုးမိုးမှု (Rule of law)	မည်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်ကမျှ သို့မဟုတ် အစိုးရက ဥပဒေ၏ အထက်တွင် မရှိရဘဲ လူတိုင်းသည် လူမှုရေးအခြေအနေမည်သို့ပင် ရှိစေကာမူ ဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် တန်းတူဖြစ်သည်ကို ကိုင်စွဲထား သည့် အခြေအနေ သို့မဟုတ် အယူအဆ။ အုပ်ချုပ်သူများအပါအဝင် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အဖွဲ့ဝင်အားလုံးသည် ဥပဒေအာဏာတည်မှုကို လက်ခံသော အခြေအနေဖြစ်သည်။

အဖျက်သမားများ
(Spoilers)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များအပါအဝင်ရရှိနိုင်ချေ ရှိသော သဘောတူညီချက်များကို ဆန့်ကျင်သော သို့မဟုတ် နှောင့် ယှက်သော အဖွဲ့များ။

အသွင်ကူးပြောင်းရေး
ကာလ တရားမျှတမှု
(Transitional justice)

ယခင်က ကျူးလွန်ခဲ့သည့် လူ့အခွင့်အရေးများကို ချိုးဖောက်ခြင်း သို့မဟုတ် အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများကဲ့သို့သော နစ်နာချက်များနှင့် အမှားများကိုဖြေရှင်းရန် ဥပဒေရေးဆွဲရာနှင့် အခြားသောကုစားမှုများ သို့မဟုတ် ဆောင်ရွက်ချက်များဖြစ်ပြီး ၎င်းကိုပုံမှန်အားဖြင့် အဓိက နိုင်ငံရေးပြောင်းလဲမှု ကာလများတွင် အတိတ်ကာလနှင့် အဆက် ဖြတ်မှုလက္ခဏာအဖြစ် ယင်းကို အသုံးပြုသည်။

စာရေးသူအကြောင်း

Winluck Wahiu သည် International IDEA ကို ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ်တွင် နီပေါနိုင်ငံရှိ IDEA ရုံးအဖွဲ့၏ အကြီးအကဲအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ပြီး နိုင်ငံအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးတွင် အများပါဝင်မှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပံ့ပိုးပေးသည့်စီမံချက်အား ချမှတ်ဆောင်ရွက်ရာတွင်ကူညီခဲ့ပါသည်။ ကင်ညာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်ကို ၂၀၀၄-၂၀၀၅ ခုနှစ် တွင် ပုံစံချမှတ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင်လည်း ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့်အပြင် အဓိကအားဖြင့် ဤလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် တာဝန်ရှိသော တရားစီရင်ရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် လွှတ်တော်ဆိုင်ရာ ရွေးချယ်ရေးကော်မတီတို့၏ တရားရေးဆိုင်ရာ အကြံပေးအဖြစ်လည်း ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ယူဂန်ဒါတွင် (၂၀၀၄) လူ့အခွင့်အရေး အဖွဲ့အစည်းနှင့် ဆွစ်ဇာလန်တွင် (၂၀၀၄) ဥပဒေအဖွဲ့အစည်းတို့အား အဆိုပါနိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြောင်းလဲမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို အကြံပြုခဲ့ပါသည်။ ၂၀၀၁ ခုနှစ်မှ ၂၀၀၅ ခုနှစ်အတွင်း Winluck သည် ကင်ညာနှင့် ဆွီဒင်တို့၏ ဥပဒေပညာရှင်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာကော်မရှင် အဖွဲ့ခွဲများ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ချက်ဖြစ်သော အာဖရိကလူ့အခွင့်အရေးနှင့် တရားမျှတမှုရရှိရေးစီမံချက်ကို ဂျနီဗာရှိ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးဌာနနှင့်တကွ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး ဆာဟာရဒေသတွင်ပါဝင်သော နိုင်ငံ ၁၆ နိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တရားဝင်ဖြစ်သော လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များအပေါ် နိုင်ငံများ၏ ဆောင်ရွက်ချက်ကို ပံ့ပိုးပေးခဲ့ပါသည်။ Winluck သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လက်တွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူဖြစ်ပြီး နာအီရိုဘီ တက္ကသိုလ်မှ ဘွဲ့ရထားသူလည်း ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ထမ်းဆောင်ခဲ့သောတာဝန်များအတွက် ယင်းအား ကင်ညာနိုင်ငံဥပဒေအဖွဲ့အစည်းမှ ဂုဏ်ပြုဆိုကို ချီးမြှင့်ခဲ့သည် (၂၀၀၅)။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ နိုင်ငံရေးသဘောသဘာဝ

Griffith, J. A. G., 'The Political Constitution', *Modern Law Review*, 42/1 (1979), pp. 1–21
(on the distinction between political and legal constitutions)

Tribe, Laurence, *The Invisible Constitution* (Oxford and New York: Oxford University Press, 2008), pp. 18–19 and 25–51 (analysing the importance of the 'unwritten' Constitution of the United States)

အနာဂတ်မရောရာမှုများအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအား ဒီမိုင်းပုံစံချမှတ်ခြင်း

Balkin, Jack M. and Siegel, Reva B. (eds), *The Constitution in 2020* (Oxford and New York: Oxford University Press, 2009), pp. 1–7 (overview of the US Constitution prospects in 2020)

Benomar, J., 'Constitution-Making after Conflict: Lessons for Iraq', *Journal of Democracy*, 15/2 (2004)

Fukuyama, F., *The End of History and the Last Man* (London: Penguin Books, 1992), pp. 199–208 (on the impact of identity politics on the universal and homogeneous state)

Hazell, Robert (ed.), *Constitutional Futures Revisited: Britain's Constitution to 2020* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008), pp. 1–25 (on design matrix of aggregation and dispersal of power)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းတွင် 'လုပ်ငန်းစဉ်' အရေးကြီးမှု

Andolina, R., 'The Sovereign and its Shadow: Constituent Assembly and Indigenous Movement in Ecuador', *Journal of Latin American Studies*, 35/4 (2003), pp. 721–50 (discussing the legitimization of the 1997–8 constitutional process among indigenous people)

Austin, G., *The Indian Constitution, Cornerstone of a Nation* (Oxford: Oxford University Press, 1966; 1999 edn), pp. 308–29 (summarizing the framing of India's Constitution of 1949)

Berhanu, Kassahun, 'Ethiopia Elects a Constituent Assembly', *Review of African Political Economy*, 22/63 (1995), pp. 129–35, downloaded from JSTOR on 18 November 2009 (on the process in Ethiopia under the Ethiopian Peoples' Revolutionary Democratic Front)

Bhattarai, Hari P. and Subedi, Jhalak (eds), *Democratic Constitution Making; Experiences from Nepal, Kenya, South Africa and Sri Lanka* (Kathmandu: Nepal South Asia Center, 2007), pp. 105–38, available at <http://nesac.org.np/main/publications/democracy_constitution.html> (for a comparative overview of the challenges of a participatory process)

Culic, I., 'State Building and Constitution Writing in Central and Eastern Europe after 1989', *Regio Yearbook*, 3 (2003), pp. 38–58

Elster, Jon, 'Forces and Mechanisms in the Constitution-Making Process', *Duke Law Journal*, 45 (1995–6) (discussing how particular process choices aggregate particular institutional interests) (available from HeinOnline, downloaded 27 May 2009)

Furley, O. and Katalikawe, J., 'Constitutional Reform in Uganda: The New Approach', *African Affairs*, 96/383 (April 1997), pp. 243–60 (discussing the impact of the consultative process under the National Resistance Movement)

Ghai, Y., *The Role of Constituent Assemblies in Constitution-Making* (Stockholm: International IDEA, 2006), available at <<http://www.constitutionnet.org>>

Ghai, Y. and Guido, G., *Constitution Building Processes and Democratization* (Stockholm: International IDEA, 2006), available at <http://www.idea.int/publications/cbp.../upload/cbp_democratization_eng.pdf>

Hart, V., *Democratic Constitution Making*, Special Report no. 107 (Washington, DC: United States Institute of Peace, 2003), pp. 4–11, available at <<http://www.usip.org>> (on the importance of process)

Hassen, E., *The Soul of a Nation: Constitution-making in South Africa* (Oxford and Cape Town: Oxford University Press, 1999), esp. chapter 14

Klug, H., *Constituting Democracy: Law, Globalism and South Africa's Political*

Reconstruction (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), pp. 93–117 (on the South African transition)

Lawoti, N. (ed.), Contentious Politics and Democratization in Nepal (Sage Publications India and Bhrikuti Academic Publications, Nepal, 2007), pp. 48–72 (discussing the process leading to the 1990 Constitution)

Phongpaichit, P. and Baker, C., Thailand's Crisis (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2001), pp. 116–27 (on the process of drafting the 1997 Constitution)

**အားပြိုင်နေကြသော အကျိုးစီးပွားများနှင့် အတွေးအမြင်များကို ဟန်ချက်ညီမျှစေရန်
ဒီမိုကရေစီအား ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်ခြင်း၏ အရေးကြီးမှု**

Cowen, D.V., 'Constitution Making for a Democracy', African Affairs, 59/238 (1961), pp. 77–108, downloaded from JSTOR 16 October 2007 (discussing the challenges of democratizing South Africa in the 1960s African independence era)

Dahl, Robert, Democracy and its Critics (New Haven, Conn. and London: Yale University Press, 1989), pp. 135–92 (a dialectical dialogue on the problems of the democratic process)

Elster, Jon, Offe, Clauss and Preuss, Ulrich, Institutional Design in Post-Communist Societies: Rebuilding the Ship at Sea (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), pp. 63–108 (on constitution building in Eastern Europe)

McWhinney, E., Constitution-making: Principles, Process, Practice (Toronto: University of Toronto Press, 1981), pp. 67–125 (on designs for constitutional institutions and processes)

Murphy, W., Constitutional Democracy (Baltimore, Md: Johns Hopkins University Press, 2007), part 1 (on creating a constitutional democracy) Netherlands Institute for Multiparty Democracy, NIMD Knowledge Centre, 'Writing Biographies of Nations: A Comparative Analysis of Constitutional Reform Processes', 2009, available at <<http://www.nimd.org>> (case studies of processes in five countries)

Ramaphosa, C. and Motala, Z., Constitutional Law: Analysis and Cases (Cape Town: Oxford University Press Southern Africa, 2002), pp. 1–12 (on the making of South Africa's Constitution of 1996)

- Sartori, G., *Comparative Constitutional Engineering*, 2nd edn (New York: New York University Press, 1996), pp. 195–201 (an overview of constitutional engineering)
- Smith, S. A. de and Brazier, R., *Constitutional and Administrative Law*, 8th edn (London: Penguin Books, 1998), pp. 6–13 (on what goes into constitutions) and pp. 27–46 (on constitutional conventions)
- Sunstein, C. R., *Designing Democracy: What Constitutions Do* (Oxford and New York: Oxford University Press, 2001), pp. 13–47 (discussing institutional design in polarized, heterogeneous communities)
- Tilly, Charles, *Contention and Democracy in Europe 1650–2000* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), pp. 42–69 (on regimes and contention between the participants in processes of democratization)
- Tully, J., *Strange Multiplicity: Constitutionalism in an Age of Diversity* (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), pp. 183–212 (for an overview of arguments in favour of and against constitutional recognition of cultural diversity)

International IDEA ၏ ဖြစ်ရပ်လေ့လာမှုများ

- International IDEA, *Democracy in the Making: Key Options in Iraq's Democratization Process* (Stockholm: International IDEA, 2005), available at <http://www.idea.int/publications/democratization_iraq/index.cfm>
- International IDEA and Caucasus Institute for Peace, Democracy and Development, *Constitutional and Political Reform Process in Georgia, Armenia and Azerbaijan* (Stockholm: International IDEA, 2005), available at <http://www.idea.int/publications/cprp_georgia/en.cfm>
- Slatina, Senad, 'Final Analytical Report on Constitution Building Processes in Bosnia and Herzegovina', case study for International IDEA, [1996], available at <<http://www.constitutionnet.org/vl/item/final-analytical-report-constitutional-buildingprocesses-bosnia-and-herzegovina>>

International IDEA အကြောင်း

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲအကူအညီပေးရေးနိုင်ငံတကာအဖွဲ့ (International IDEA) သည် အစိုးရအများ ပါဝင်သောအဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး ကမ္ဘာတစ်ဝန်း ဒီမိုကရေစီ ရေရှည်တည်တံ့နိုင်ရေးပံ့ပိုးမှုပေးပါသည်။ International IDEA ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်မှာ နှိုင်းယှဉ် လေ့လာလျက် အသိပညာ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အကူအညီ ပေးခြင်း၊ မူဝါဒများနှင့် နိုင်ငံရေးအပေါ် ဩဇာသက်ရောက်ခြင်းတို့ဖြင့် ရေရှည်တည်တံ့နိုင်မည့် ဒီမိုကရေစီအပြောင်းအလဲကို ပံ့ပိုးမှုပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။

International IDEA သည် မည်သည့် လုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင်ပါသနည်း။

ရွေးကောက်ပွဲများဆိုင်ရာ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံရေးပါတီများဆိုင်ရာ၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ကျား-မ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ၊ အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံရေးပိုင်း စွမ်းဆောင်နိုင်စေခြင်းဆိုင်ရာနှင့် ဒီမိုကရေစီ ကိုယ်တိုင်အကဲဖြတ်ခြင်းဆိုင်ရာ နယ်ပယ်များတွင် လုပ်ငန်းများကို သုံးပိုင်းခွဲခြားလျက် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသည်။

- ၁။ ကမ္ဘာတစ်ဝန်းမတူကွဲပြားသောပကတိအခြေအနေအသီးသီးမှ ဒီမိုကရေစီတည်ထောင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များဆိုင်ရာ လက်တွေ့အတွေ့အကြုံမှရရှိသည့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသော အသိပညာဗဟုသုတများ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း
- ၂။ ဒီမိုကရေစီ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရာတွင် နိုင်ငံရေးပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများကို အကူအညီပေးခြင်းနှင့် ဖိတ်ကြားလာပါက နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ထိတွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း
- ၃။ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသည့် အသိပညာဗဟုသုတ အရင်းအမြစ်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ နိုင်ငံရေးပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများကို အကူအညီပေးခြင်းဖြင့် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေး မူဝါဒများအပေါ် ဩဇာသက်ရောက်ခြင်း

International IDEA သည် မည်သည့်နေရာဒေသများတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသနည်း။

International IDEA သည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသည်။ စတော့ဟုမ်းမြို့တွင် ရုံးစိုက်ပြီး အာဖရိက၊ အာရှ-ပစိဖိတ်၊ လက်တင်အမေရိကနှင့် ကယ်ရစ်ဘီယန် ဒေသများတွင်ရုံးများ ဖွင့်လှစ်ထားရှိပါသည်။ International IDEA သည် ကုလသမဂ္ဂတွင် အမြဲတမ်း လေ့လာသူဖြစ်ပါသည်။

ဝက်ဘ်ဆိုက် - <<http://www.idea.int>>

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ် - မိတ်ဆက်နိဒါန်းတွင်
ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားပြီးအခြေအနေများ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်တည်ဆောက်ရာတွင် အဓိကကျသည့်အကြောင်းအရာများနှင့် အရေးကိစ္စရပ်များကိုခြုံငုံသုံးသပ်ထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ရေးဆွဲရာတွင် နိုင်ငံတကာမှနှိုင်းယှဉ်အတွေ့အကြုံများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးကို လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်သော ပညာရှင်များကကြုံတွေ့ခဲ့ရသော အဓိကစိန်ခေါ်မှုများကို ဤအခန်းတွင် အနှစ်ချုပ်ဖော်ပြထားပါသည်။ ယခုစာအုပ်သည် International IDEA ကထုတ်ဝေထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် အခန်း ၁ အနေဖြင့် ပါဝင်သည်။

လမ်းညွှန်စာအုပ်တစ်အုပ်လုံးကို အီလက်ထရွန်းနစ်စာအုပ်အသွင် PDF ဖိုင်အနေဖြင့် <https://www.idea.int/publications/catalogue/practical-guide-constitution-building?lang=my> တွင်ရရှိနိုင်ပြီး ယင်းတွင် အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂)၊ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းတည်ဆောက်ခြင်း (အခန်း ၃)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းတွင် အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးတို့၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ (အခန်း ၄၊ ၅ နှင့် ၆) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော အစိုးရပုံစံများ (အခန်း ၇) တို့ ပါဝင်သည်။

International IDEA

စတွန်းစိတောက်

SE- ၁၀၃၃၄၊ စတော့ဟုမ်းမြို့

ဆွီဒင်နိုင်ငံ

ဖုန်းနံပါတ် - +၄၆၈ ၆၉၈၃၇၀၀

အီးမေးလ် - info@idea.int

ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

International IDEA Myanmar

မြန်မာနိုင်ငံအခြေစိုက်ရုံး

၆၈(ဘီ)၊ ဆရာစံလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊

ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ။

ဖုန်းနံပါတ် - +၉၅ ၉ ၂၆၃ ၁၂၈၁၀၄

အီးမေးလ် - info-myanmar@idea.int

my.constitution@idea.int

ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

ISBN: 978-91-7671-343-3 (Print)

ISBN: 978-91-7671-344-0 (PDF)